

דרך ארץ בדרכי הארץ

סדנאות התוכנית החינוכית
של אגף של"ח וידיעת הארץ
הרציונאליים

תשע"ד | 2013

ריכוז הצוות וכתביה: דן אבידן

חברי צוות הפיתוח והכותבים:

- מחוז ירושלים - שרה בדיחי.
- מחוז תל אביב - רונית בין, גילה פרץ.
- מחוז מרכז - גילה מיטרני, מתי חי.
- מחוז חיפה - חנוך כליל החורש.
- מחוז צפון - אילן בר.
- מחוז דרום - עפרה שוורץ.

ועדת היגוי:

אלי שיש, איציק רוס, גבי בן חמו, גל כפרי, דן אבידן, יאיר מדיאל, יובל אשוש, מושיק כהן, משה חזקיה, משה סיטבון, רוני נעמן, רונן כהן, רן יסוד, שלמה אבורמד, נאסר אבו ספי

מבוסס על התוכנית החינוכית "דרך ארץ בדרכי הארץ"
שכתבו ד"ר טימי בן יוסף וצוות הפיתוח לדורותיו¹.

עריכה לשונית: אמנון ששון

הפקה: משה סיטבון

הבאה לדפוס, הקלדה והגהות: ענבל מרום

גרפיקה והדפסה: סקורפיו 88, ירושלים

1 ראה בן יוסף ושיש (עורכים). (2006) "דרך ארץ בדרכי הארץ: התוכנית החינוכית של תחום של"ח וידעת הארץ" עמ' 2, ועמ' 151-152.

תוכן העניינים

- 6 שער סדנאות החתך**
- 9 1. של"ח - מכלול הנופאדם בארץ ישראל
- 21 2. ההר כערש האומה
- 33 3. המהפך הציוני במישור החוף
- 45 4. הבקע - גבול שלום מתפתח
- 56 שער סדנאות המפגש**
- 59 1. מפגש טבע בארץ ישראל
- 71 2. מפגש תרבויות בארץ ישראל
- 83 3. ירושלים בירת ישראל
- 95 4. אחריותנו על המדינה והארץ כאורח חיים
- 105 שער סדנאות הרחבה ותרבות ח"י שדה**
- 107 1. ארכיאולוגיה - חקר העבר למען המחר
- 119 2. ממקצב העונות למקצב החיים
- 131 3. מורשת קרב למען העם הארץ והמדינה
- 141 4. רציונאל מחנאות
- 145 5. רציונאל יש"מ להכרת הישוב שלי
- 149 שותפים בתהליך עידכון התוכנית**

אידידי מורי של"ח וידיעת בארץ
ולאוהבי בארץ וטיוא בה.

בימים אלה סיימנו תהליך שהחל לפני ארבע שנים עדכון סדנאות התוכנית החינוכית שלנו "דרך ארץ בדרכי הארץ", לחידוד המסרים הערכיים ומיקוד המטרות עד לרמת השיעור. בחוברת שלפניכם תוכלו למצוא את הרציונלים של הסדנאות בחלוקה לשלוש קבוצות: **סדנאות החתך**: הנלמדות בשנה הראשונה, **סדנאות המפגש** הנלמדות בשנה השנייה וסדנאות נוספות הנלמדות בבתי ספר המקיימים תכנית לימודי של"ח וידיעת הארץ מורחבת.

"אם שמות אינם נכונים השפה לא תהיה נכונה לאמיתיות שבה". (לאו טסו)

התכנית החינוכית משמשת אותנו ככלי לחינוך ערכי להכרת הארץ, אהבת המולדת ועידוד הנכונות למלא חובות חברתיות ולאומיות מאז שהונחו יסודותיה לפני כשני עשורים. עם השנים הפכה התכנית לכלי העבודה המרכזי בידי צוות השל"ח מורים ומש"צים כאחד, נוצרה שפה מקצועית שכולנו יודעים בה שמות ומושגים. שפה ייחודית שכולנו דוברים אותה, שפה ישראלית ייחודית לנו (כגון: נופאדם, סדנה, יש"מ, גיחה, רבדים, מסר ערכי, שמח"ת היש"מ, מעגל של"ח וכו').

הרציונאלים יהוו מחוון באמצעותו תוכלו לתכנן ולהעביר בצורה המיטבית לתלמידים את המסרים החינוכיים של הסדנה. תכנון מוקפד של הלמידה בכיתה ושילובן לכלי הפרד מהיש"מ יניבו את התפוקות החינוכיות והערכיות המשמעותיות ביותר.

למידה מתוך התנסות מצמיחה את התלמידים ויוצרת מחויבות. תוצריה הם מוטיבציה (הנעה) לעשייה וללמידה המעניקות משמעות למשתתפים, מתוך התגברות והצלחה בפעילות אל מול האתגר. המכלול מקנה לתלמידים המשתתפים בסדנאות (שיעורים וביש"מ) 'שיעור לחיים', חוויה המאפשרת ללמוד מהתבוננות בחיים (התופעה במציאות) על החיים (ההוויה) בשביל החיים (העתיד).

התוצר שלפניכם הוא פרי עבודה משותפת של האגף כולו. תודה מיוחדת לדן אבידן שערך את החוברת והוביל את התהליך יחד עם חברי צוות הפיתוח מכל המחוזות ולמשה סיטבון על ההפקה. אני מקווה שהחוברת תסייע בידיכם למקד את המשך עשייתכם המסורה לחינוך בני הנוער להכרת הארץ, לאהבת המולדת, ליתר מעורבות וללקיחת אחריות במדינת ישראל.

שלכם,

א.י. ע.ע.

מונהל אגף של"ח וידיעת הארץ

סדנאות החתך

של"ח - מכלול הנופאדם בארץ ישראל

*

ההר כערש האוסה

*

המהפך הציוני במישור החוף

*

הבקע - גבול שלום מתפתח

סדנת 'של"ח - מכלול הנופאדם בארץ ישראל' רציונאל הסדנה

"משירת העשבים נעשה ניגון של הלב"

(ר' נחמן מברסלב)

המסר הערכי

אחריות על איכות הסביבה, הלאום והחברה נובעת מהיותי מושפע מהם ומשפיע עליהם.

מטרת הסדנה

פיתוח מודעות לשל"ח ולאחריות האישית שיש ליחיד על השל"ח בא".

הרעיון המרכזי

של"ח הוא מקצוע ערכי. אחריות היא תמצית המסר הערכי של התוכנית החינוכית בשל"ח-ח-דרך ארץ בדרכי הארץ", לכן שזור הערך אחריות בכל הסדנאות ומובילן. התוכנית הרב שנתית נפתחת בהעלאת האחריות למודעות התלמיד. בכל סדנה תבוא האחריות לידי ביטוי, ובסדנה בה נחתמת התוכנית, "אחריותנו על הארץ", ייקח התלמיד אחריות אישית על משימה בתחום ה"של"ח".

פיתוח מודעות לאחריות היחיד על ה"של"ח בארץ ישראל (במשמעות הסובב הטבעי והאנושי בו כולנו חיים והוא כולל את השדה-הטבע, הלאום-המדינה והחברה), מצריך חינוך לסקרנות, להתבוננות בשיטת מכלול הנופאדם, יש להדביק את היחיד באהבה לסובב הטבעי והאנושי, שתוביל להבנת מקומו כמשפיע ומושפע. (אם ה"עשבים ישירו", כמאמר ר' נחמן, נשיר כולנו)

קישור לסדנאות

- הסדנה פותחת את לימודי השל"ח ומניחה תשתיות שישמשו את המורה ותלמידיו בהמשך הלמידה בשאר הסדנאות לאורך התוכנית הרב שנתית:
- **ערך האחריות** ישוב וייבחן מחדש בכל סדנה.
- התלמיד יחשף לשפה של השל"ח וירכוש את יסודות מכלול הנופאדם שישמשו לבחינת תופעות נופאדם בכל הסדנאות.
- התלמיד יתוודע לכלים מתודיים שונים, כגון השיעור לחיים, מעגל השל"ח, עבודה בחוליות, קישור בין השיעור ליש"מ, שימוש בתנ"ך, שימוש במפה וכו'.

המטרה והמסר הערכי בכל שיעור על פי סדר השיעורים

1. **שיעור 1: בירור ערכים**
מטרת השיעור: התלמיד יקיים בירור ערכים אישי ויכיר את של"ח כמקצוע העוסק בערכים.
מסר ערכי: הערכים הם יסוד קיומה של החברה. טיפוח ערכים משותפים יוביל לקידום החברה בהווה ובעתיד.
2. **שיעור 2: אחריות כערך קיומי**
מטרת השיעור: התלמיד יברר את משמעות המושג אחריות והשפעתה על חייו כערך קיומי.
מסר ערכי: האדם מושפע מהסביבה האנושית והטבעית בה הוא חי ומשפיע עליה, לכן אחריות היא ערך קיומי.
3. **שיעור 3: מפת ארץ ישראל**
מטרת השיעור: התלמיד יכיר את מפת א"י ויאתר בה תופעות נופאדם.
מסר ערכי: הכרת מפת ארץ ישראל חיונית לטיפול הזיקה ותחושת השייכות לארץ.
4. **שיעור 4: מכלול הנופאדם בתנ"ך**
מטרת השיעור: התלמיד יפגוש את התנ"ך כספר ייחודי המלווה את פעילות השל"ח, ויזהה בסיפורי התנ"ך יחסי משפיע ומושפע בשל"ח.
מסר ערכי: תיאור הבריאה ממחיש את תלותי בטבע לעצם קיומי.
5. **שיעור 5: מכלול הנופאדם**
מטרת השיעור: התלמיד ירכוש כלים להתבוננות על פי מודל הנופאדם (רבדים מרכיבים וקשרים).
מסר ערכי: הכרת מרכיבי הנופאדם והקשרים ביניהם מאפשרת לי לבחון את מקומי במכלול הנופאדם.
6. **שיעור 6: אחריות אישית**
מטרת השיעור: התלמיד יפתח מודעות לאחריות האישית שיש לו כיחיד, על השל"ח בא"י.
מסר ערכי: יש לי אחריות אישית על עיצוב ההווה והעתיד של השל"ח בארץ ישראל.

7. **שעור הכנה ליש"מ:**

מטרת השיעור: יצירת סקרנות, מוכנות ליש"מ ושותפות על ידי צמצום מרחב הזרות וחלוקת האחריות.

המסר הערכי: בהיותי משפיע ומושפע על השל"ח בארץ ישראל ומושפע ממנו, יש לי עליו אחריות אישית.

8. **יש"מ מכלול הנופאדם בארץ ישראל מטרת היש"מ:**

התלמיד יחווה מפגש בלתי אמצעי עם תופעות נופאדם וידון באחריות שיש לו על השל"ח.

המסר הערכי:

אחריותי על איכות הסביבה, הלאום והחברה נובעת מהיותי מושפע מהם ומשפיע עליהם.

שיעור 1 | בירור ערכים

"אלא צרכים אז טבל אלהתקיים חברה כללה"

המסר הערכי

הערכים הם יסוד קיומה של החברה. טיפוח ערכים משותפים יוביל לקידום החברה בהווה ובעתיד.

מטרת השיעור

התלמיד יקיים בירור ערכים אישי ויכיר את של"ח כמקצוע העוסק בערכים.

הרעיון המרכזי

שיעור זה פותח את לימודי השל"ח. השיעור נועד להציג בפני התלמידים את התוכנית החינוכית ודרכי פעולתה תוך הדגשת הרלוונטיות של של"ח לחיי היום יום של התלמיד ויצירת חיבור והזדהות בין העולם הערכי של התלמיד לבין התוכנית. התלמיד יברר מהם הערכים המשמעותיים ביותר עבורו, מה תפקידם בחיי היום יום שלו ומה משמעותם לקיום החברה. התלמיד יכיר את של"ח כשיעור לחיים - תוכנית חינוך ערכית שליבה בשדה.

קישור

שיעור זה: נועד ליצור מוכנות ללימודי השל"ח ולברר מהם הערכים המשמעותיים עבור התלמיד. **בשיעור הבא:** נכיר את הערך אחריות כערך קיומי וכערך מרכזי השזור בפעילות השל"ח ונבחן את מקומה של האחריות בחיי התלמיד.

התפתחות השיעור על פי יעדיו

1. התלמיד יגדיר מהו ערך עבורו.
2. התלמיד יבחר את 5 הערכים המשמעותיים ביותר עבורו.
3. התלמיד יציין ביסויים מעשיים לערכים בחיי היום יום שלו.
4. התלמיד יבין כי הערכים הם הבסיס לקיומה של חברה.
5. התלמיד יזהה את של"ח וידיעת הארץ כתוכנית חינוך ערכית שליבה בשדה.

מושגי יסוד:

ערך: ערך הוא אידיאל של אמונה והתנהגות שאדם משתדל לחיות לאורו. גלומים בו הקריטריונים (אמות המידה) להבחנה בין טוב לרע. הנחיה כללית למעשים נכונים - בלי פירוט איך לבצע את המעשים האלה במצבים השונים שבהם מוצא עצמו איש החברה.

של"ח: ראשי התיבות של שדה לאום חברה מקצוע שעיקרו טיפוח ערכים וייעודו חיזוק תחושת השייכות לארץ ולמדינה, טיפוח רקמת היחסים בין היחיד לזולת ולחברה ועידוד נכונות למלא חובות חברתיות ולאומיות.

של"ח - הסובב הטבעי והאנושי בו אנו חיים והוא כולל את **השדה**- הטבע, **הלאום**- המדינה ורצף הדורות הלאומי, **והחברה** בישראל.

שיעור 2 | אחריות כערך קיומי

"אחי, אחריות צפ הכי של"ח"

המסר הערכי

האדם מושפע מהסביבה האנושית והטבעית בה הוא חי ומשפיע עליה, לכן אחריות היא ערך קיומי.

מטרת השיעור

התלמיד יברר את המושג אחריות ואת השפעתה על חייו כערך קיומי.

הרעיון המרכזי

הערך אחריות הוא הערך המוביל של של"ח. ביהור המושג אחריות ודין במצבי היום יום בהם נפגש התלמיד עם אחריות ובמצבים בהם הוא לוקח אחריות, יובילו להבנה כיצד לקחת האחריות משפיעה על התלמיד, על החברה בה הוא חי ועל סביבתו, וימחישו את האחריות כערך קיומי.

קישור

בשיעור הקודם: עסקנו בבירור ערכים כהכנה לעיסוק בערך האחריות כערך קיומי.

בשיעור זה: נברר את המושג אחריות כערך קיומי ואת השפעתו על חייו.

בשיעור הבא: נכיר את מפת הארץ ומקרים בהם יש לאדם השפעה על השל"ח, אותה ניתן לאתר על המפה במקומות שונים (ההשפעה יוצרת אחריות).

התפתחות השיעור על פי יעדי

1. התלמיד יגדיר את מושג האחריות.
2. התלמיד יציג דוגמאות לאחריות של אנשים בתחומים שונים: מדינה. משפחה, חברה, סביבה.
3. התלמיד יציג דוגמאות למצבים בהם הוא לוקח אחריות.
4. התלמיד יסביר כיצד אחריות משפיעה על מהלך חייו ועל סביבתו.

מושגי יסוד:

אחריות: דן עובר מונה תפיסות שונות לגבי המונח "אחריות": יכולתו וכשרו של האדם לראות את ההיבטים ואת הצדדים השונים בקבלת החלטות ובביצוען, הרגשת מחויבות לנקיטת פעולה, האדם מכיר בקשר שבין החלטותיו ומעשיו לבין תוצאותיהם, מוכנות האדם לשאת בתוצאות של מעשיו, הרגשת מחויבות לגבי התוצאה ועוד.

ערך קיומי: ערך שהקיום שליו תלוי בו.

של"ח: הסובב הטבעי והאנושי - ראה למעלה מושגי יסוד בשיעור 1.

שיעור 3 | מפת ארץ ישראל

"אנחנו אל המפה ונלארים אל המפה" (טל ברודי, 1976)

המסר הערכי

הכרת מפת ארץ ישראל חיונית לטיפול הזיקה ותחושת השייכות לארץ.

מטרת השיעור

התלמיד יכיר את מפת א"י ויאתר בה תופעות נופאדם.

הרעיון המרכזי

מפת ארץ ישראל היא אמצעי בסיסי להכרת הארץ, ההיכרות מקדמת את יצירת הזיקה. המפגש של התלמיד עם מפת ארץ ישראל ועם תופעות נופאדם בהיבטים של משפיע ומושפע אשר משתקפות במפה, יסייע להצגת המפה ככלי עבודה בסיסי במעשה השל"ח.

קישור

בשיעור הקודם: למדנו כי האדם מושפע מהסובב (של"ח) ומשפיע עליו. לכן אחריות היא ערך קיומי.

בשיעור זה: נכיר תופעות נופאדם* של משפיע ומושפע כפי שהן משתקפות במפת הארץ.

בשיעור הבא: נאתר תופעות נופאדם של משפיע ומושפע בסיפורי התנ"ך.

התפתחות השיעור על פי יעדיו

1. התלמיד יאתר את גבולות א"י ויזהה את החבלים הגיאוגרפיים השונים בארץ.
2. התלמיד יאתר במפה את היישוב שלו.
3. התלמיד יסביר את הגורמים המשפיעים על תופעות נופאדם שונות הבאות לידי ביטוי במפה (כגון גבולות, צפיפות אוכלוסין, קונפליקטים פוליטיים, תופעות טבע וכו').
4. התלמיד יסביר את אחריות האדם לתופעות הנ"ל.

מושגי יסוד:

תופעת נופאדם: תופעה שאפשר לאתר בנוף ואשר משפיעה על האדם ומושפעת ממנו. דוגמה לתופעת נופאדם: הבולענים בים המלח (ירידת המפלס כתוצאה מניצול המים למטרות אנושיות גורמת לפעירת בולענים שמפריעים לחיים בחוף ים המלח - שימוש בתנ"ך, פרשת קורח ועדתו).

חבל ארץ גיאוגרפי: אזור טבעי המוגדר על ידי מאפיינים הייחודיים לאזור בהיבטים אלו: צורות נוף, אקלים, צמחייה, קרקעות.

חובה לאתר במפה: גבולות הארץ, החבלים: ההר המזרחי- רמת הגולן והחרמון, הגליל, ההר המרכזי - יהודה ושומרון, מישור החוף, הנגב, מקווי המים, ערים מרכזיות, היישוב בו אני חי.

שיעור 4 | מכלול הנופאדם בתנ"ך

"בתנ"ך ציור האור וצלמו"

(דוד בן גוריון)

המסר הערכי:

תיאור הבריאה ממחיש את תלותי בטבע לעצם קיומי - "דע שאם קלקלת אין מי שיתקן אחריך" (מדרש רבה קהלת פרשה ז, א, יג.)

מטרת השיעור:

התלמיד יפגוש את התנ"ך כספר ייחודי המלווה את פעילות השל"ח, ויזהה בסיפורי התנ"ך יחסי משפיע ומושפע בשל"ח.

הרעיון המרכזי:

התנ"ך הוא תרומתו החשובה של עם ישראל לתרבות ולערכי המוסר של החברה המערבית. סיפורי התנ"ך מתרחשים בארץ ישראל. הטיול בשבילי הארץ מפגיש אותנו עם סיפורי התנ"ך וגיבוריו - אבותינו. התנ"ך הוא מעין אלבום תמונות משפחתי של כל אחד מאיתנו והוא ילווה את לימודי השל"ח בכיתה ובשדה.

קישור

בשיעור הקודם: הכרנו תופעות נופאדם של משפיע ומושפע כפי שהן באות לידי ביטוי במפת הארץ.

בשיעור זה: נפגוש את התנ"ך, תרומתו החשובה של העם היהודי לתרבות האנושית, ונכיר תופעות של משפיע ומושפע כפי שהן באות לביטוי בתנ"ך.

בשיעור הבא: נרכוש את הכלים להתבוננות בנופאדם מתוך זיהוי הקשר והשפעה ההדדית בין המרכיבים השונים.

התפתחות השיעור על פי יעדי

1. התלמיד יפגוש את התנ"ך כיצירה ייחודית של העם היהודי.
2. התלמיד יאתר את קבוצות הבריאה השונות ואת סדר הבריאה.
3. התלמיד יקשר בין סדר וקבוצות הבריאה לתלות והשפעה (כולל מיון לפיזי, ביוטי ואנושי).
4. התלמיד יקשר את סיפור הבריאה לאחריות כערך קיומי.

מושגי יסוד:

הרובד הפיזי - קבוצת פרטי נוף של טבע דומם כגון הסלעים, האוויר, המים וכו'.

הרובד הביוטי - פרטי הנוף שיש בהם חיים כמו הצמחים ובעלי החיים.

הרובד האנושי - האדם ופרטי הנוף שהוא יצר.

תלות קיומית - צורך שבלעדי מימוש או קיום: האדם לא יוכל להתקיים ללא אויר לנשימה.

שיעור 5 | מכלול הנופאדם

"בטבע הוא אדם פמינילי ופמיני, אמל מה לפמיס כמ אדא"

(א.ד. גורדון, "האדם והטבע")

המסר הערכי:

הכרת מרכיבי הנופאדם והקשרים ביניהם מאפשרת לי לבחון את מקומי במכלול הנופאדם.

מטרת השיעור:

התלמיד ירכוש כלים להתבוננות בנוף על פי מודל מכלול הנופאדם (רבדים, מרכיבים וקשרים).

הרעיון המרכזי

הכרת תפיסת מכלול הנופאדם וההבחנה במרכיבים הבונים את הנוף המוחשי של השל"ח מאפשרות לבחון את השפעת מרכיבי הנופאדם על האדם ואת השפעתו עליהם. רתימת סקרנותו של התלמיד לבחינת תופעות הנופאדם תוביל בהמשך ליכולת לזהות סוגיות ערכיות ולרצון לקבל הכרעות ערכיות.

לשם כך יש להקנות לתלמיד את הידע הבסיסי - ראשית, להבחנה במרכיבי הנופאדם השונים מתוך מיונם לשלוש הקבוצות - הקבוצה הפיזית, הקבוצה הביוטית והקבוצה האנושית, ובהמשך לזיהוי קשרים של משפיע ומושפע בין מרכיבי הנופאדם השונים מתוך הדגשת האדם כמושפע ומשפיע בנופאדם.

קישור

בשיעור הקודם: פגשנו את התנ"ך כתרומתו החשובה של העם היהודי לתרבות האנושית והכרנו תופעות של משפיע ומושפע כפי שהן באות לביטוי בתנ"ך.

בשיעור הזה: נרכוש את הכלים להתבוננות בנופאדם, נכיר את תשעת מרכיבי הנופאדם, נבין את הקשרים ביניהם ואת ההשפעה ההדדית בין מרכיבי הנופאדם, ונציג את מקומו של האדם כמושפיע ומושפע במכלול הנופאדם בארץ ישראל.

בשיעור הבא: נבין את מקומו של האדם כמושפע ומשפיע בשל"ח ונביא למודעות את האחריות האישית שיש ליחיד על השל"ח בא"י.

התפתחות השיעור על פי יעדיו:

1. התלמיד יגדיר את תשעת מרכיבי הנופאדם.
2. התלמיד יציין לפחות ארבעה קשרים בין מרכיבי הנופאדם: שני קשרים בתוך הרובד ושני קשרים בין הרבדים.
3. התלמיד יציין דוגמה אחת לפחות של האדם כמושפיע על מרכיבי הנופאדם ומושפע מהם.

דגש לסיכום השיעור

השפעת האדם על מכלול הנופאדם מובילה למציאות בה אנו חיים.

מושגי יסוד:

מרכיב נוף: פרט בולט בנוף המוחשי הכולל תופעות רבות בעלות מכנה משותף ומשפיע על פרטי נוף אחרים.

מרכיבי נוף ברובד הפיזי:

1. **תבליט:** צורת פני השטח. כולל הרים, גבעות, עמקים, מישור, צוקים, מדרונות וכו'.
2. **מסלע:** החומר המלוכד הבונה את קרום כדור הארץ. כולל את כל סוגי הסלעים.
3. **קרקע:** אדמה - החומר המפורר המכסה את קרום כדור הארץ. כולל את כל סוגי האדמה.
4. **אוויר:** מעטה הגזים של כדור הארץ. כולל: תהליכים ותופעות אטמוספריות כגון: רוח, עננים, גשם, טל, ערפילים.
5. **מים:** כולל רק מים בנוף מוחשי: מעיינות ומקווי מים כגון נהרות, אגמים, ימים (אינו כולל מי תהום, מים אחוזים בקרקע, לחות באויר, מים בצמחים ובעלי חיים).

מרכיבי נוף ברובד הביזי:

1. **צומח:** יצורים חיים ירוקים נטולי תנועה עצמית, המייצרים את מזונם בכוחות עצמם בתהליך ההטמעה.
2. **בעלי חיים:** יצורים חיים בעלי כושר תנועה.

מרכיבי נוף ברובד האנושי:

1. **שרידי עבר:** שרידי הפעילות של האדם בעבר. כולל: אתרים ארכיאולוגיים והיסטוריים.
2. **אדם בהווה:** הביטויים לפעילות האדם בדור הנוכחי בסביבתו המיידית.

שיעור 6 | אחריות אישית

"לא די בכך לאנחנו צוללים במיטב יכולתנו, אלא צמיח צמינו אצליות מה לנדל"

(וינסטון צ'רצ'יל)

המסר הערכי

יש לי אחריות אישית על עיצוב ההווה והעתיד של השל"ח בא"י.

מטרת השיעור

התלמיד יפתח מודעות לאחריות האישית שיש לו כיחיד על השל"ח בא"י.

הרעיון המרכזי

אנו מושפעים ממה שהיה לפנינו והתרחש בטבע, בחברה ובהיסטוריה של הלאום שלנו. כל מה שנבחר לעשות או לא לעשות משפיע על השל"ח בארץ ישראל. לכן יש לכל אחד אחריות אישית על עיצוב הווייתנו ועתידנו. בשיעור זה התלמיד יעמוד על אחריותו האישית ויכולתו להשפיע על השל"ח בארץ ישראל.

קישור

בשיעור הקודם: רכשנו את הכלים להתבוננות בנופאדם, והצגנו את מקומו של האדם כמשפיע ומושפע במכלול הנופאדם בארץ ישראל.

בשיעור הזה: התלמיד יראה את עצמו בתוך מכלול הנופאדם ויעמוד על אחריותו האישית לשל"ח בארץ ישראל, כערך קיומי.

התפתחות השיעור על פי יעדיו:

1. התלמיד יסביר מצבי משפיע ומושפע על השל"ח בהם הוא מעורב אישית.
2. התלמיד יציין דוגמאות למצבים בהם הוא יכול לחולל שינוי בשל"ח.
3. התלמיד יתנסה במשימה של אחריות אישית לשל"ח.

מושגי יסוד: אחריות - ראה הגדרה בעמ' 13.

יש"מ | מכלול הנופאדם בארץ ישראל

"שְׁלַח-לְךָ אֲנָשִׁים, וַיִּתְּרוּ אֶת-אֶרֶץ כְּנָעַן"

(במדבר יג, ב)

המסר הערכי

אחריותי על איכות הסביבה, הלאום והחברה נובעת מהיותי מושפע מהם ומשפיע עליהם.

מטרת היש"מ

התלמיד יחוזה מפגש בלתי אמצעי עם תופעות נופאדם וידון באחריות שיש לו על השל"ח.

הרעיון המרכזי

היש"מ בסדנת מכלול נופאדם היווה הסיור הראשון בתוכנית החינוכית "דרך ארץ בדרכי הארץ". בסיוור זה תונח התשתית לתובנות העיקריות של התלמיד אודות היש"מ כמסגרת פעילות בשל"ח. על מנת לפתח מודעות לאחריות שיש ליחיד על השל"ח בארץ ישראל, יש לחנכו לסקרנות ולהתבוננות בנוף באמצעות הכלים של תפיסת מכלול הנופאדם. הפעולה החווייתית תוביל להבנת מקומו כמשפיע ומושפע ותעורר בו באהבה לסובב הטבעי והאנושי.

קישור לשיעורים בכיתה

היציאה לשטח מאפשרת התבוננות בנוף באמצעות הכלים של תפיסת מכלול הנופאדם, ובכך מעצימה את האפשרות לפיתוח המודעות של היחיד לשל"ח ולאחריותו האישית על השל"ח בא"י.

יעדי היש"מ:

1. התלמיד יזהה ויצוין מרכיבים שונים בנוף וישייכם לקבוצה המתאימה (פיזית, ביוטית ואנושית).
2. התלמיד יאתר ויתאר תופעות של משפיע ומושפע בנוף.
3. התלמיד יסביר את האחריות הנובעת מהיות האדם משפיע על השל"ח ומושפע ממנו - דיון במסר הערכי.
4. התלמיד יתרשם מהנוף הטבעי והאנושי במסלול. (חווייתי)

שיעור ההכנה ליש"מ | מכלול הנופאדם בארץ ישראל

"מלידת העלבים נעלה נאמן אל לב"

(ר' נחמן מברסלב)

המסר הערכי

בהיותי משפיע על השל"ח בארץ ישראל **ומושפע ממנו**, יש לי עליו אחריות אישית.

מטרת השיעור

יצירת סקרנות, מוכנות ליש"מ ושותפות על ידי צמצום מרחב הזרות וחלוקת האחריות.

הרעיון המרכזי

ההתארגנות ליציאה לשטח בפעם הראשונה, מהווה נדבך חשוב בהבנת היש"מ כמסגרת פעולה, והבנת הקשר בין הנלמד בכיתה לבין הפעולה בשדה. יש לתת מקום זמן להיבט התוכני (אזור הסיוור, מושגים) וגם להיבט הארגוני על פי עקרונות שמח"ת היש"מ (שיעור לחיים, מש"צים, חלוקה לחוליות, תחרות, מטלות קבוצתיות, הוראות בטיחות, מה להביא).

התפתחות השיעור על פי יעדי

1. התלמיד יציין את מיקום האזור על גבי המפה.
2. התלמיד יסביר שלבחירה שלו (לעשות, או לא לעשות) יש השפעה על השל"ח. (ראה שיעור 2 ערך האחריות).
3. התלמיד יציב השערה/שאלת מפתח לגבי סוגיה שעליה יוכל לקבל תשובה **רק ביש"מ** (על ידי הצגת ממצאים מהיש"מ).
4. התלמיד יתארן לביצוע המטלות הנדרשות ממנו ביש"מ הן כיחיד והן כחלק מחולית משימה.
5. התלמיד יהיה מוכן ליציאה לסיור בהיבט ההתנהגותי, הארגוני והבטיחותי.

מושגי יסוד: משפיע ומושפע - במטרה למקד את ההתבוננות של התלמיד בנוף לתופעות של משפיע ומושפע.

היבטים לצימצום מרחב הזרות

1. מיקוד באזור בו מתקיים הסיוור.
2. הבהרת מושגים הקשורים בנופאדם הייחודי אותו נכיר ביש"מ.

היבטים ארגוניים

1. מתן הנחיות ארגוניות הקשורות בהיבטים התנהגותיים, לבוש הולם, היבטי בטיחות וביטחון ביש"מ, בהתאם לנדרש (חלוקה לחוליות משימה, ציוד, לוי"ו וכו').
2. חלוקת משימות **קבוצתיות** או **אישיות** הקשורות **בהיבטים ארגוניים** (ראש חוליה, אחראי ג'ריקן, אחראי ניקוד בתחרות וכו'), **היבטים לימודיים** (משימת חקר, משימות הדרכה, הובלת הכיתה וכו') **והיבטים חברתיים וחוייתיים** (מורל, צ'ופרים, משחקים).

סדנת 'ההר כערש האומה' רציונאל הסדנה

”כִּי הָרַ יְהִיֵּה לְךָ, כִּי יַעַר הוּא, וּבְרָאתוֹ, וְהָיָה לְךָ תִצְאָתוֹ”

(יהושע ז' 18)

מסר ערכי:

באחריותי לחזק את הזיקה שלי למורשת התרבותית של עם ישראל, המושרשת בהר, כיסוד לזהות היהודית והלאומית שלי, תוך גילוי סובלנות למגוון הדעות בחברה הישראלית.

מטרת הסדנה

חיזוק הזיקה לזהות הלאומית יהודית המושרשת בהר תוך גילוי סובלנות.

הרעיון המרכזי

עתידי של ערש* האומה - ההר המרכזי, נתון כיום במחלוקת אשר מאירה את הצורך בשיח דמוקרטי סובלני כערך חיוני לקיום החברה. בהר נולד והתגבש עם ישראל לאומה עצמאית וריבונית שחוסנה שרד 2000 שנות גלות. עם ישראל הכשיר את ההר להתיישבות חקלאית ויצר תרבות חומרית של חקלאים, המשתקפת עד היום במרכיבים רבים בתרבות הרוחנית שלנו, כמו: חגים, מנהגים, תפילות ומטבעות לשון. הכיסופים לארץ ישראל, שהתמקדו בשנות הגלות בירושלים, מערת המכפלה וקבר רחל שבהר המרכזי, הובילו לבסוף לייסוד התנועה הציונית שבחרה להקים את מדינת ישראל, בארץ ישראל.

קישור לסדנאות

- ערך "האחריות" המלווה את סדנאות של"ח, יאיר בסדנה זו את אחריות התלמיד בשני תחומים:
 1. חיזוק זיקתו למורשת התרבותית של עם ישראל, המושרשת בה, כיסוד לזהותו היהודית לאומית.
 2. שמירה על שיח סובלני כיסוד חיוני לקיום חברה דמוקרטית.
- סדנת ההר פותחת את סדנאות חתך הרוחב של ארץ ישראל. נכון ללמד אחריה את סדנת המהפך הציוני במישור החוף, בשל הדמיון בקשיים ובפתרונות היצירתיים של חלוצי המפעל הציוני בארץ ישראל מזה ושל בני ישראל שהתנחלו בהר מזה.
- רצף הדורות הלאומי בא לידי ביטוי בסדנת ההר בזיקה של העם לארצו. הקישור לסדנת מישור החוף יתמקד בביטוי המעשי לזיקה זו - שיבת עם ישראל לארצו.

המטרה והמסר הערכי בכל שיעור על פי סדר השיעורים

1. שיעור 1:

מטרת השיעור: התלמיד יברר את המושג "מולדת" ואת הקשר האישי שלו לערש האומה (=מולדת העם) כחלק מזהותו.
מסר ערכי: המקום בו התגבש עם ישראל וסיפור היווצרות תשתית המורשת התרבותית שלו, הינם חלק מהסיפור שלי.

2. שיעור 2:

מטרת השיעור: התלמיד יברר את זיקתו להר באמצעות הכרת המנהגים והתרבות הרוחנית שנוצרו בהר.
מסר ערכי: באחריותי לברר את הזיקה שלי לערש האומה בהר, למולדת ולמורשת התרבות היהודית, מאחר שאני חוליה בשרשרת הדורות של העם.

3. שיעור 3:

מטרת השיעור: הכרת הקשר בין תכונות הרובד הפיזי בהר המרכזי לבין קשיי ההתנחלות בהר, ואופן ההתמודדות עימם.
מסר ערכי: ביכולתי לפתור רבים מן האתגרים שבחיי, בעזרת חשיבה יצירתית.

4. שיעור 4:

מטרת השיעור: התלמיד יכיר את זיקת התרבות הרוחנית של עם ישראל להר, כפי שהיא באה לידי ביטוי בחגיגה החקלאיים המסורתיים (שלוש הרגלים).
מסר ערכי: באחריותי לחזק את הזיקה שלי לתרבות העם ("שלוש הרגלים") שנוצרה בהר בחגי ישראל - פסח, שבועות וסוכות.

5. שיעור 5:

מטרת השיעור: התלמיד יכיר את ביטויי הזיקה הלאומית להר בגעגועים בתפילה, בספרות, באמנות ובמעשה, בשנות הגולה. (על אף התמורות שחלו באוכלוסיית ההר).
מסר ערכי: בבסיס הזהות היהודית והלאומית שלי, נמצא הקשר הרציף והעמוק ששמרו בני

עמי לאורך הדורות, לארץ ישראל בכלל, ולערש האומה בהר בפרט.

6. שיעור 6:

מטרת השיעור: התלמיד ינהל שיח סובלני בדיון אודות מחלוקות משמעותיות בחברה, כגון המחלוקת על עתידו הפוליטי של ערש האומה.

מסר ערכי: אחריותי לגלות סובלנות לדעות שונות בשיח הפוליטי חברתי, יחד עם טיפוח הזיקה למורשת התרבותית של עם ישראל המושרשת בהר, כיסוד לזהות היהודית והלאומית שלי.

שיעור 1 | מהי מולדת

"בנפול צוד נצמדת אמקום לאלב נואד בו, אמקום לאלב נויצד או - מולדת"

(אהוד מנור-מולדת)

מסר ערכי

המקום בו התגבש עם ישראל וסיפור היווצרות תשתית המורשת התרבותית שלו, הינם חלק מהסיפור שלי.

מטרת השיעור

התלמיד יברר את המושג "מולדת" ואת הקשר האישי שלו לערש האומה (=מולדת העם) כחלק מזהותו.

הרעיון המרכזי

בשיעור זה נקיים דיון לבירור המושג **"מולדת"** על מנת ליצור תשתית לשיעורי הסדנה. נברר עם התלמידים **מהי מולדת עבורם** ומה הם הערכים המשותפים העולים מתוך תפיסותיהם האישיות את המושג **"מולדת"**.

נברר את המושג **"ערש האומה"** ונדון במשמעויות שלו הן בהיבט של הולדת עם: **"מה הופך קבוצה לעם"**, והן בזיקה שבין מורשת העם לבין ארץ ישראל.

קישור

שיעור זה: עוסק בבירור מושגי היסוד שבתשתית הרעיון המרכזי של הסדנה מולדת וערש האומה. בשיעור הבא: נברר כיצד נשתמרה הזיקה הלאומית להר לאורך הדורות במנהגים ובמטבעות לשון.

התפתחות השיעור על פי יעדיו:

1. התלמיד ייחשף להיבטים שונים של המושג **"מולדת"**.
2. התלמיד יברר **מהי מולדת עבורו** ומה המכנה המשותף לכל התלמידים בכתה בתפיסתם את המונח **"מולדת"**.
3. התלמיד יגדיר את המושג **"ערש האומה"**.
4. התלמיד ידון בשאלה מה הופך קבוצה לעם.
5. התלמיד יסביר את הקשר בין **"ערש האומה"** לערכים המשותפים שעלו מתפיסת תלמידי הכיתה את המושג מולדת.

מושגי יסוד: מולדת, ערש האומה.

שיעור 2 | ההר על שולחן השבת

”וַנִּתְּנִי מִטֵּר-אַרְצְכֶם בְּעֵתוֹ, יוֹרֵה וּמִלְקוֹשׁ; וְאַסַּפְתָּ דָגְנְךָ, וְתִירְשֶׁךָ וַיִּצְהַרְךָ”

(דברים יא 14)

מסר ערכי

באחריותי לברר את הזיקה שלי לערש האומה בהר, למולדת ולמורשת התרבות היהודית, מאחר שאני חוליה בשרשרת הדורות של העם.

מטרת השיעור

התלמיד יברר את זיקתו להר באמצעות הכרת המנהגים והתרבות הרוחנית שנוצרו בהר.

הרעיון המרכזי

המעבר ממצרים לארץ ישראל, ההתנחלות בהר והחיים החקלאיים שבמרכזם גידול גפן, חיטה וזית הפכו לסמלים על שולחן השבת (קידוש, חלות ונרות שבת בהתאמה). ציפיית החקלאי לגשם הונצחה בתפילה הנאמרת שלוש פעמים ביום, ומזכירה את ההבטחה לגשם בעתו (דברים יא 14). על התלמיד, כחוליה בשרשרת הדורות של העם, להכיר את הזיקה שבין ההר לבין התרבות הרוחנית של העם, ולברר כיצד הוא מתחבר אליה (שולחן השבת, טקס הביכורים, הנוף ההררי, כמות הגשם שירד, מצב הכנרת...).

קישור

בשיעור הקודם: עסקנו בבירור המושג "מולדת" ובהבנה שהמולדת היא חלק מה"אני" הפרטי והקולקטיבי.

בשיעור זה: נעמוד על הזיקה להר כמולדת האומה כפי שהיא משתקפת במנהגים מוכרים ובמטבעות לשון שכיחים.

בשיעור הבא: נעסוק בתכונות הפיזיות של ההר ובהתפתחות התרבות הרוחנית מתוך התרבות החומרית.

התפתחות השיעור על פי יעדיו:

1. התלמיד יסביר את הקשר בין **ההבטחה** בדברים יא (הטקסט שבמזווה בתפילין ובקריאת שמע) לבין הזיקה להר.
2. התלמיד יתאר את הביטויים שנועדו לשמע על הזיקה להר לאורך הדורות בתפילה, בחגים ובמנהגים.
3. התלמיד יסביר באילו מובנים ההר הוא ערש האומה (**היסטורי, תרבותי, דתי**).
4. התלמיד יברר באיזה אופן באה לידי ביטוי הזיקה **האישית** שלו להר (קבלת שבת, גשם...).

מושגי יסוד: דגן, תירוש ויצהר, התלות בגשם.

מוצגי יסוד: תנ"ך, סידור, שולחן השבת.

שיעור 3 | ממאפיינים פיזיים לתרבות חומרית

“אֶרֶץ הָרִים, וּבְקָעָת; לְמִטַּר הַשָּׁמַיִם, תִּשְׁטַף-הָ-מַיִם”

(דברים יא 11)

מסר ערכי:

ביכולתי לפתור רבים מן האתגרים שבחיי, בעזרה חשיבה יצירתית.

מטרת השיעור

בירור הקשר בין תכונות הרובד הפיזי בהר המרכזי לבין קשוי ההתנחלות בהר, ואופן ההתמודדות עימם.

הרעיון המרכזי:

ההתמודדות היצירתית של בני ישראל עם קשוי ההתיישבות בהר - שנתפס כבלתי מתאים להתיישבות חקלאית - יצרה בהר מציאות חדשה והולידה תרבות חדשה. כושר ההמצאה, והיצירתיות אפשרו את הקמת ממלכת ישראל והפיכת ההר לערש האומה.

קישור

בשיעור הקודם: ביררנו את זיקת התלמיד להר באמצעות הכרת המנהגים והתרבות הרוחנית שנוצרו בהר.

בשיעור זה נעמוד על הקשיים שהעמידה המערכת הטבעית לבני ישראל המתנחלים בהר, ונכיר את הפתרונות היצירתיים להתגברות על קשיים אלו.

בשיעור הבא: נבחין כי התרבות הרוחנית בהר וביטוייה בחגי ישראל ומועדיו קשורים עד ימינו למאפיינים הפיזיים של ההר.

התפתחות השיעור על פי יעדיו:

1. התלמיד יאתר במפה פיזית את רצועת ההר, ההר המרכזי (יהודה ושומרון) ואת אזורי המשנה הנוספים (גליל, והר הנגב).
2. התלמיד ימנה ויסביר את הקשיים בהתיישבות ובפיתוח חקלאות בהר (מסלע קשה, מדרונות תלולים, מיעוט קרקע, כיסוי צומח, מיעוט מקורות מים קבועים).
3. התלמיד ימנה ויסביר את הפתרונות שאפשרו את ההתנחלות בהר (בניית מדרגות חקלאיות, גידולי בעל ובור המים המטוּיח).
4. התלמיד יביא דוגמה לפתרון יצירתי לאתגר מהחיים.

מושגי יסוד: חקלאות בעל, מדרגה חקלאית (טרסה), בור מים מטוּיח.

שיעור 4 | ממאפיינים פיזיים של ההר לתרבות חומרית ותרבות רוחנית

וְשָׁמַחְתָּ, בְּתִגְדְּךָ... בְּכָל תְּבוּאָתְךָ וּבְכָל מַעֲשֵׂה יָדֶיךָ, וְהָיִיתָ, אִף שָׂמַח... בְּחַג הַמִּצּוֹת וּבְחַג הַשְּׂבָעוֹת, וּבְחַג הַסֻּכּוֹת...”

(דברים 16)

מסר ערכי:

באחריותי לחזק את הזיקה שלי לתרבות העם ("שלוש הרגלים") שנוצרה בהר בחגי ישראל - פסח, שבועות וסוכות.

מטרת השיעור

התלמיד יעמוד על זיקת התרבות הרוחנית של עם ישראל להר, כפי שהיא באה לידי ביטוי בחגיה החקלאיים המסורתיים (שלושת הרגלים).

הרעיון המרכזי:

הוויית החיים בהר, בגלל התלות בגשם, הולידה משמעות רוחנית שהשתמרה עד ימינו במסורות, במנהגים ובמועדי ישראל. כל חג מסמל עונה שהסתיימה ומשקף את פועלו, רחשי לבו, ותקוותו של האיכר לעונה החדשה.

קישור

בשיעור הקודם: עמדנו על הפתרונות היצירתיים להתגברות על הקשיים שהעמידה המערכת הטבעית לבני ישראל המתנחלים בהר.

בשיעור זה: נבחין כי התרבות הרוחנית בהר וביטוייה בחגי ישראל ומועדיו קשורים עד ימינו למאפיינים הפיזיים של ההר.

בשיעור הבא: נדגים כי הזיקה לארץ בכלל ולהר בפרט נשמרה ברצף הדורות והיא נחלתם של כל חלקי העם גם בימינו.

התפתחות השיעור על פי יעדיו:

1. התלמיד יציין את העונות החקלאיות ואת משמעותן לחקלאי הכפרי בהר.
2. התלמיד יקשר בין העונות החקלאיות, התרבות החומרית ומועדי ישראל.

מושגי יסוד: שלוש הרגלים, עלייה לרגל.

שיעור 5 | הכמיהה לציין

"וְעַם אֶלֶם מְבִיט, מְבִיט בָּךְ וְחוֹלֵם..."

(מתוך "שוב לא נלך רחל", מילים: ש. רוזן)

מסר ערכי:

בבסיס הזהות היהודית והלאומית שלי נמצא הקשר הרציף והעמוק ששמרו בני עמי לאורך הדורות, לארץ ישראל בכלל ולערש האומה בהר בפרט.

מטרת השיעור

התלמיד יכיר את ביטויי הזיקה הלאומית להר בגעגועים בתפילה בספרות, באמנות ובמעשה, בשנות הגולה (על אף התמורות שחלו באוכלוסיית ההר).

הרעיון המרכזי

שמירת קשר בין עם גולה לבין מולדתו במשך 2000 שנה היא חסרת תקדים ומהווה פלא היסטורי, בייחוד לאור העובדה שלאורך שנות הגלות חי בארץ רק מיעוט יהודי קטן. למרות זאת, הקשר ההיסטורי והכמיהה הלאומית של עם ישראל לארצו נשמרו במשך שנות הגלות באמצעות ציורים, שירים, פיוטים, תפילה ועוד, וכולם יצרו זיקה בין פזורי עם ישראל בגולה ובארץ לבין אתרים ונופים בהר המרכזי.

קישור:

בשיעור הקודם: הבחנו כי התרבות הרוחנית בהר וביטוייה בחגי ישראל ומועדיו קשורים עד ימינו למאפיינים הפיזיים של ההר.

בשיעור זה: נדגים כי הזיקה לארץ בכלל ולהר בפרט נשמרה ברצף הדורות והיא נחלתם של כל חלקי העם גם בימינו.

בשיעור הבא: נדגיש את אחריותנו לטיפול זיקה למורשת התרבותית הנטועה בהר, כיסוד לזהות היהודית והלאומית של התלמיד, תוך גילוי סובלנות לתפיסת עולמו של האחר.

התפתחות השיעור על פי יעדיו:

1. התלמיד יכיר מקורות שונים העוסקים בזיקה הלאומית של עם ישראל להר מתקופת התנ"ך ועד הדורות האחרונים (שירה, פיוט, תפילה, אמנות).
2. התלמיד יתרשם מעוצמת הקשר של עם ישראל לארצו לאורך הדורות.
3. התלמיד יכיר **נקודות ציון מרכזיות בתמורות באוכלוסיית ההר בארץ ישראל לאורך הדורות** עד ימינו (גלות בבל, מרד בר כוכבא, הכיבוש המוסלמי, השלטון העות'מאני, הצטמצמות הישוב היהודי לארבע ערי הקודש, התנועה הציונית, מלחמת השיחור, מלחמת ששת הימים).

מושגי יסוד: זיקה, זהות לאומית.

שיעור 6 | סובלנות כערך קיומי

"אדם למיט אף הוללת לו יודץ לבוא חלק מתנב - בוא אינו יכול לבחור אותי."

(הרצל ובלפור חקק, הרהורים ערב הימים הנוראים על זהותו היהודית של ישראל, 2005)

מסר ערכי:

אחריותי לגלות סובלנות לדעות שונות בשיח הפוליטי חברתי, יחד עם טיפוח הזיקה למורשת התרבותית של עם ישראל המושרשת בה, כיסוד לזהות היהודית והלאומית שלי.

מטרת השיעור

התלמיד ינהל שיח סובלני בדיון אודות מחלוקות משמעותיות כגון המחלוקת על עתידו הפוליטי של ערש האומה.

הרעיון המרכזי:

באחריות כולנו לכונן תרבות אזרחית שתאפשר לחברה בישראל להגיע להכרעות גם בסוגיות פוליטיות מורכבות המצויות במחלוקת עמוקה. ניהול דיון סובלני ציבורי במחלוקת כאלה הוא יסוד חיוני לקיום החברה הדמוקרטית בארץ.

ניהול דיון אודות מחלוקת משמעותית בחברה והדרכים לקיים שיח סובלני, יחשפו את גילוי הסובלנות כצורך קיומי לחברה. כדוגמה תוצג המחלוקת אודות עתידו הפוליטי של ערש האומה, בהדגשת המשותף לבעלי הגישות השונות - שורשי הזהות היהודית לאומית, והצגת הדעות השונות בנוגע לעתיד ההר.

קישור

בשיעור הקודם: הדגמנו שהזיקה לארץ בכלל ולהר בפרט נשמרה ברצף הדורות והיא נחלתם של כל חלקי העם גם בימינו.

בשיעור זה: נדגיש את אחריותנו לטיפוח זיקה למורשת התרבותית הנוטעה בה, כיסוד לזהות היהודית והלאומית של התלמיד, תוך גילוי סובלנות לתפיסת עולמו של האחר.

התפתחות השיעור על פי יעדיו:

1. התלמיד יסביר מהי מחלוקת ויצג דוגמה למחלוקת בחיי היום יום של חברת התלמידים.
 2. התלמיד יתוודע למפת ההתיישבות ביהודה ושומרון היום.
 3. התלמיד יציג את המשותף לימין ולשמאל בשאלת עתיד יהודה ושומרון (היות ההר ערש האומה, והדאגה לזהות היהודית-דמוקרטית של מדינת ישראל).
 4. התלמיד יציג את עמדת הימין (מן הראוי הוא ש"ערש האומה" יכלל בשטחי המדינה היהודית) ואת עמדת השמאל (הכללת למעלה ממיליון ערביי יו"ש במדינת ישראל עלולה לפגוע בזהותה היהודית) בשאלת עתיד יהודה ושומרון.
 5. התלמיד יציג דוגמאות הממחישות שבהיעדר סובלנות עלולים הפערים בתפיסות השונות לסכן את החברה (רצח רבין, יחסי מתנחלים- ואנשי שמאל, יחסי ערבים- יהודים).
 6. התלמיד יציע דרכים לקיום דיון סובלני במחלוקת קשות בחיי היום יום שלו.
- מושגי יסוד:** מחלוקת, סובלנות, שיח סובלני.

היש"מ

"נִיְהִי ה' אֶת-יְהוּדָה, וַיִּלְשׁ אֶת-הָהָר: כִּי לֹא לְהוֹרִישׁ אֶת-יִשְׂרָאֵל הָעַמָּק, כִּי-רָכַב בְּרִזְלֵ לָהֶם"

(שופטים א 19)

מסר ערכי

באחריותי להעמיק את ההיכרות שלי עם אתרי התיישבות בהר וזיקתם למורשת התרבותית של עם ישראל שעוצבה בהם (לשם חיזוק זהותי היהודית לאומית ומתוך גילוי סובלנות לתפיסת עולמו של האחר).

מטרת היש"מ

מפגש בלתי אמצעי עם נופי המערכת הטבעית בהר ושרידי העבר המספרים את סיפור הולדתה של המורשת התרבותית של עם ישראל.

הרעיון המרכזי

היש"מ יתקיים באזורי ההר בהם ניתן לראות שרידים מהמורשת התרבותית חקלאית בהר הנשענת על המערכת הטבעית ומתקשרת לתרבות החומרית רוחנית של עם ישראל. המחשת כל אלה תוביל לטיפוח הזיקה של התלמיד למורשת העם, להיותו חלק ברצף הדורות ולהעצמת זהותו היהודית לאומית.

קישור לסדנה

היש"מ באזור ההר תוך התבוננות בנופיו מהווה נדבך חשוב להבנת הקשר בין הצורך הקיומי של בני ישראל להתמודד עם האתגרים שהעמידו להם מרכיבי הרובד הפיזי והביסוי לבין פיתוח המורשת התרבותית של עם ישראל בהר.

ביש"מ יודגשו הקישורים בין מסלול היש"מ לנופים, לתרבות החומרית ולמאורעות המופיעים במקורות ישראל, כפי שנלמדו בסדנה. בדרך זו תועצם זיקתו של התלמיד למורשתו התרבותית כפי שבאה לידי ביטוי בהר.

יעדי היש"מ:

1. התלמיד יתרשם/יתרגש מנופי ההר.
2. התלמיד יבצע תצפית נוף להבנת המאפיינים העיקריים של ההר (הפרשי גובה, מדרונות תלולים, כיסוי צמחייה צפוף, דירוג טבעי, מיעוט הקרקע).
3. התלמיד יקשר בין אתרים שונים בהר לאירועים מהתנ"ך.
4. התלמיד יקשר בין מאפייני הרובד הפיזי בהר לפיתוח החקלאות ההררית.
5. התלמיד ידגים קשרים בין התרבות החקלאית שיצר עם ישראל בהר לבין מאפיינים בתרבות הרוחנית של עם ישראל (מתקן חקלאי, השימוש בתוצרתו וכיצד בא הדבר לידי ביטוי במטבעות הלשון בשפה העברית, מנהגים וכו').
6. התלמיד יסביר במסגרת דיון בשדה את אחריותו לחזק את הזיקה למורשת אבותיו המושרשת בהר כיסוד לזהותו היהודית לאומית.

שיעור הכנה ליש"מ בהר

"נִיְהִי ה' אֶת-יְהוּדָה, וַיִּלְחֶשׂ אֶת-הָהָר: כִּי לֹא לְהוֹרִישׁ אֶת-יִשְׂרָאֵל הָעַמָּק, כִּי-רָכַב בְּרִזְלֵל לָהֶם"

(שופטים א 19)

מסר ערכי

באין אפשרות אחרת הופך הקושי לאתגר, להזדמנות וכר נפלא ליצירתיות.

מטרת השיעור

יצירת סקרנות ומוכנות ליש"מ על ידי צמצום מרחב הזרות.

הרעיון המרכזי

שיעור ההכנה נועד להכין את התלמיד ליש"מ בהלימה למיקומו ברצף הלימודי של הסדנה בו נמצאת הכיתה סמוך ליציאה ליש"מ.

יעדי שיעור ההכנה

1. התלמיד יציין את מיקום היש"מ על גבי המפה.
2. התלמיד יציין את הגורמים הקושרים/המחברים את עם ישראל לאזור ההר (התרבות החקלאית והקשר לירושלים).
3. התלמיד יציב **השערה/שאלת מפתח** לגבי סוגיה שעליה יוכל לקבל תשובה רק ביש"מ) על ידי הצגת ממצאים מהיש"מ).
4. התלמיד יתארנן לביצוע המטלות הנדרשות ממנו ביש"מ הן כיחיד והן כחלק מקבוצה.
5. התלמיד יהיה מוכן ליציאה ליש"מ בהיבט הארגוני והבטיחותי.

היבטים לצמצום מרחב הזרות

1. **מיקוד בהיכרות עם האזור** בו מתקיים היש"מ.
2. **הבהרת מושגים** הקשורים לאזור היש"מ: דגשים ברובד הפיזי, דגשים ברובד האנושי: דמויות מפתח שהשפיעו על המפעל הציוני באזור היש"מ.
3. **שאלת מפתח** שעליה יוכל התלמיד לקבל מענה רק כאשר יצא ליש"מ.
4. **מתן הנחיות ארגוניות**, חלוקה לחוליות משימה, ציוד, לו"ז.
5. **חלוקת משימות** לחוליות ומשימות אישיות:
 1. **ארגוניות:** ראש חוליה, אחראי גריקן, אחראי ניקוד בתחרות וכו'.
 2. **לימודיות:** משימת חקר, משימות הדרכה, הובלת הכיתה וכו'.
 3. **חברתיות חווייתיות:** מורל, צ'ופרים, משחקים, כיבוד וכו'.
 4. **מתן הנחיות הקשורות בהיבטי בטיחות וביטחון.**

סדנת 'המהפך הציוני במישור החוף' רציונאל הסדנה

*"אנו ניטץ בלביל בנינו כלם לאבותינו למרוץ אל האסורה בלבילנו.
חינוי הם באץ בנצח אל זמנו, באץ צה ילאו בתמיבות לאו."*

(בנימין זאב הרצל, מתוך: "הפתרון לשאלת היהודים")

המסר הערכי:

באחריותי לתרום את חלקי להמשך המעשה הציוני.

מטרת הסדנה

יצירת הכרה ביכולתו של התלמיד לחולל שינויים ולהשפיע על המשך צמיחת המפעל הציוני.

הרעיון המרכזי

את הצלחת המפעל הציוני חוללו המעטים שהתגייסו לעשייה. גם היום יש לכל אזרח מחויבות לרצף הדורות הלאומי ויש ביכולתו להשפיע על עתידו של המפעל הציוני. כדוגמה **למהפך הציוני, שהתחולל בכל הארץ**, עוסקת הסדנה בשינוי פני מישור החוף מאזור שוליים דל אוכלוסין למרכז הכובד היישובי והכלכלי של מדינת ישראל. המעשה הציוני שנתפס בתחילה בעיקר כעבודת האדמה, עבר הרחבה לתחומי הגשמה כמו תעשייה, מסחר, צבא, חינוך, פעילות סביבתית ועוד. התלמיד יברר מהי ציונות עבורו וכיצד יוכל להשפיע על המשך צמיחת המפעל הציוני.

קישור לסדנאות:

- ערך "האחריות" המלווה את סדנאות של"ח, יאיר בסדנה זו את אחריות הדור שלנו להמשך צמיחת המפעל הציוני.
- **בסדנת ההר** הוצגו האילוצים שהובילו לרוח של חדשנות ויצירתיות שאיפשרו את התיישבות בני ישראל בהר. תהליכים דומים מאפיינים את ההתיישבות הציונית במישור החוף.
- רצף הדורות הלאומי בא לידי ביטוי בסדנת ההר ובסדנת ירושלים, **ביקתה של עם ישראל לארצו**. סדנה זו עוסקת בשיבה לארץ שהיא הביטוי המעשי של זיקה זו.

המטרה והמסר הערכי בכל שיעור על פי סדר השיעורים

שיעור 1: תרומתם של יחידים

מטרת השיעור: התלמיד יברר את משמעות המושג "מהפך ציוני" ויעמוד על תרומתם של יחידים להצלחת המפעל הציוני.

המסר הערכי: תרומתי כיחיד עשויה להשפיע גם על תהליכים גדולים ומשמעותיים.

שיעור 2: זיהוי קושי כהזדמנות

מטרת השיעור: התלמיד יעמוד על הקושי שיצר המבנה הפיזי של מרכז מישור החוף (מגדרה עד עתלית) ועל ההזדמנות שנוצרה, עקב האילוץ לרכוש את קרקעות החוף לשם התיישבות חקלאית.

המסר הערכי: אפשר לראות הזדמנות בכל קושי.

שיעור 3: הפיכת קושי להזדמנות

מטרת השיעור: תלמיד יבין כי בכוחו להפוך קושי להזדמנות, בהשראת החלוצים שבכוח האמונה ביישוב הארץ, בדבקות וביצירתיות, מצאו דרכים להתמודדות עם קשיי ההתיישבות.

המסר הערכי: יש ביכולתי להפוך קושי להזדמנות.

שיעור 4: הרחבת המעשה הציוני

מטרת השיעור: התלמיד יכיר את הביטוי המעשי להרחבת המעשה הציוני (מגאולת קרקע והתיישבות חקלאית לעיור, תעשייה ומסחר).

המסר הערכי: לכל יחיד תפקיד במעשה הציוני ואפשרות לתרום כפי יכולתו.

שיעור 5: שמירת העבר למען העתיד

מטרת השיעור: התלמיד יגבש עמדה בדילמה שבין פיתוח הארץ לבין שימור ערכי מורשת המבטאים את רצף הדורות הלאומי.

המסר הערכי: מוטלת עלי אחריות לסייע לאיזון בין צורכי הפרט והחברה המכתיבים פיתוח, לבין שימור ערכי מורשת המבטאים את רצף הדורות הלאומי.

שיעור 6: ציונות כאן ועכשיו

מטרת השיעור: התלמיד יברר את הזיקה שלו למעשה הציוני.

המסר הערכי: באחריותי לתרום את חלקי להמשך שגשוגו של המפעל הציוני.

היש"מ

מטרת היש"מ: התלמיד יחווה את המהפך הציוני במישור החוץ וייווכח בסכנה למחיקת הסיפור ההיסטורי מהנוף.

המסר הערכי: באחריותי לסייע בשימור ערכי מורשת ונוף הקשורים לסיפור ההיסטורי של מהפך הציוני במישור החוץ.

שעור 1 | תרומתם של יחידים

"סתאזא קמ אדמ בבוקר ומרגיל כי הוא צם ומתמיל אלכתי"

(אמיר גלבוע)

המסר הערכי

תרומתי כיחיד עשויה להשפיע גם על תהליכים גדולים ומשמעותיים.

מטרת השיעור

התלמיד יברר את משמעות המושג "מהפך ציוני" ויעמוד על תרומתם של יחידים להצלחת המפעל הציוני.

הרעיון המרכזי

בסוף המאה ה-19 הבשילה **הציונות המעשית**. מאחר שאזור ההר היה מאוכלס, התיישבו החלוצים באדמות מישור החוף. אלה נרכשו בכספי תרומה של **יחידים** בחו"ל ובארץ, שחברו לארגונים שונים (כמו הקק"ל). בעבודת כפיים, אידיאלים ואמונה, מוטיבציה ויצירתיות הם שינו את פני מישור החוף, מאזור בו שלטו העוזבה והביצות, למרכז הכובד היישובי והכלכלי של הארץ. את "המהפך הציוני" הזה, החלו לבצע יחידים.

קישור

בשיעור זה נשווה בין דלילות ההתיישבות במאה ה-19 במישור החוף לבין המציאות היום - בעקבות "המהפך הציוני". כן נברר את משמעות תרומתם של יחידים וארגונים להצלחת המפעל הציוני ולהתיישבות בארץ ישראל.

בשיעור הבא נעסוק בהשלכות המכנה הפיזי של מישור החוף על ההתיישבות בו.

התפתחות השיעור לפי יעדיו

1. התלמיד יתאר את נוף הארץ ותושביה לפני המפעל הציוני והיום - לאור "המהפך הציוני".
2. התלמיד יגדיר את המושגים התנועה הציונית, ציונות מדינית וציונות מעשית.
3. התלמיד יכיר ביטוי מעשי של יחידים וארגונים (כמו חנקין, קק"ל) למימוש החזון ציוני.
4. התלמיד יברר "מהי ציונות בעיני". (בשיעור האחרון נחזור למטרה זו ונברר מהי הציונות שלי - ראה שיעור 6).

מושגי יסוד: ציונות מדינית, ציונות מעשית, קק"ל, המהפך הציוני, יהושע חנקין

שעור 2 | זיהוי קושי כהזדמנות

“פְּרָאשִׁית הִיְתָה הַקְּדַחַת הַעֲמֵק רַבֵּץ תוֹךְ בְּצוֹת”

(מתוך: "המנון משמר השרון", יעקב מרגלית)

המסר הערכי

אפשר לראות הזדמנות בכל קושי.

מטרת השיעור

התלמיד יעמוד על הקושי שיצר המבנה הפיזי של מרכז מישור החוף (מגדרה עד עתלית) ועל ההזדמנות שנוצרה, עקב האילוץ לרכוש את קרקעות החוף לשם התיישבות חקלאית.

הרעיון המרכזי

למרות האילוץ לרכוש את **קרקעות מרכז מישור החוף**, שנחשבו בלתי ראויים לחקלאות, **זיהו בהן חלוצי המפעל הציוני הזדמנות להתיישבות**. המבנה הפיזי של מישור החוף (חולות דלים, רכסי כורכר וביצות) יצר מציאות של עזובה, קדחת ודלילות יישובית, ולכן קרקעותיו היו זמינות לרכישה.

קישור

בשיעור הקודם עסקנו במשמעות תרומת יחידים וארגונים להצלחת המפעל הציוני, מתוך השוואת המציאות ההתיישבותית בחוף כיום לדלילות ההתיישבות בו במאה ה-19.

בשיעור זה נעסוק במבנה הפיזי של מישור החוף שהביא לעזובה אשר איפשרה את רכישת הקרקעות.

בשיעור הבא נעסוק בהתמודדות החלוצים, שביקשו להקים יישובים חקלאיים, עם הקשיים שיצר הרובד הפיזי במישור החוף.

התפתחות השיעור לפי יעדיו:

1. התלמיד יכיר את מרכיבי הרובד הפיזי של מישור החוף.
2. התלמיד יקשר בין הרובד הפיזי והעדר תשתיות (דרכים, ערים) לדלילות ההתיישבות במישור החוף.
3. התלמיד יקשר בין הקשיים שיצר הרובד הפיזי להזדמנות שנוצרה לרכישת קרקעות במישור החוף.
4. התלמיד יציין לפחות דוגמה אחת מהחיים, שבה הוא יכול להתבונן בקושי ולראות את ההזדמנות ש"נפתחה" (סגירת דלת אחת פותחת דלתות חדשות).

מושגי יסוד: עמקי אורך, דיונות החוף, רכס כורכר, אדמת חמרה, ביצה, אדמת סחף

שיעור 3 | הפיכת קושי להזדמנות

"בלב איבו אל הקושי לוכנת הצדמונות"

(אלברט איינשטיין)

המסר הערכי

יש ביכולתי להפוך קושי להזדמנות.

מטרת השיעור

התלמיד יבין כי בכוחו להפוך קושי להזדמנות, בהשראת החלוצים שבכוח האמונה ביישוב הארץ, בדבקות וביצירתיות, מצאו דרכים להתמודדות עם קשיי ההתיישבות.

הרעיון המרכזי

הגשמת החלום בן 2000 שנה לחזור וליישב את ארץ ישראל, חיזק את המתיישבים הראשונים בהתמודדות עם התנאים הקשים במישור החוף. הם מצאו פתרונות יצירתיים שאפשרו מהפך משמעותי בנופאדם - המהפך הציוני. כך הפכו את הקושי להזדמנות.

קישור

בשיעור הקודם עסקנו בקשר שבין הרובד הפיזי במישור החוף לבין דלילות האוכלוסין בעידן הטרם-ציוני.

בשיעור זה נעסוק בהתמודדות החלוצים, שביקשו להקים יישובים חקלאיים, עם הקשיים שיצר הרובד הפיזי במישור החוף.

בשיעור הבא נעסוק בפן העירוני של המפעל הציוני - הקמת העיר תל אביב ובהרחבתו.

התפתחות השיעור על פי יעדיו

1. התלמיד יציין לפחות ארבעה קשיים שעמם התמודדו החלוצים (ביצות, מחלות, צמחייה עיקשת, היעדר ידע מקצועי, בעיות ביטחון).
2. התלמיד יסביר איך האמונה ברעיון הציוני סייעה להתגבר על הקשיים ויציין לפחות שני פתרונות שמצאו החלוצים כדי להתמודד עם הקושי ברובד הפיזי (דוגמאות: גידול הדירים על החולות ה"דלים", הכנסת משאבות מנוע להפקת מי תהום עמוקים, ייבוש הביצות למניעת המלריה, ויצירת קרקעות זמינות לחקלאות, הקמת חוות הכשרה וחוות ניסיונות).
3. התלמיד יתרום מכוחה של האמונה בשיבה לארץ ישראל ומהפתרונות היצירתיים שמצאו החלוצים בהפיכת קשיים להזדמנויות.
4. התלמיד יציין לפחות דוגמה אחת מהחיים לקושי שניתן להפוך להזדמנות (סגירת דלת אחת שפותחת דלתות אחרות).

מושגי יסוד: החלוצים בני העלייה הראשונה.

שיעור 4 | הרחבת המעשה הציוני

*"הפלא הציוני, היחיד במינו, לקח הארץ - צבו הצובד הצברי...
...אלו ידו בכל מאצת בלדות ופאניק, הכנאים והכרדסים, בתי החורלות והמלאכה, המסילות
והכבילים, מכוני החלטה ופאניק, המחצבה והמלא"*

(מתוך משמרות: פרקים לבירור דרך תנועת הפועלים בציונות המתגשמת, עבודה עברית, הוועד הפועל, תל-אביב, 1932, צב - צג).

המסר הערכי

לכל יחיד יש תפקיד במעשה הציוני ואפשרות לתרום כפי יכולתו.

מטרת השיעור

התלמיד יכיר את הביטוי המעשי להרחבת המעשה הציוני (מגאולת הקרקע והתיישבות חקלאית לעיור, תעשייה ומסחר).

הרעיון המרכזי

המעשה הציוני הראשוני התפתח והתרחב מגאולת הקרקע והתיישבות חקלאית. ייסוד תל אביב מסמל תהליך של עיור ותיעוש שיצרו את המרחב העירוני במרכז מישור החוף ("מגדרה לחדרה").
הגשמת המעשה הציוני בהיבטים נוספים (מסחר, תעשייה, יזמות, בנייה) איפשרה קליטת עלייה ויצירת מגוון צורות התיישבות ומקורות פרנסה. כך התאפשר לכל עולה לתרום למפעל הציוני - תהליך שהוביל לייסוד המדינה ולביסוס כלכלתה.

קישור

בשיעור הקודם עסקנו בהבנת הקשיים והפתרונות היצירתיים שמצאו החלוצים בתהליך ההתיישבות במישור החוף - חלוציות חקלאית.

בשיעור זה נעסוק בהקמת העיר תל אביב כמייצגת את הפן העירוני של המפעל הציוני בהרחבת המעשה הציוני כפי שהתבטא גם בתהליך בו המושבות הפכו לערים.

בשיעור הבא נעסוק בחשיבות שימור רצף הדורות הלאומי על רקע הפיתוח המואץ של מרכז הארץ.

התפתחות השיעור לפי יעדיו:

1. התלמיד יסביר את משמעות ייסוד תל אביב בהתפתחות הרעיון הציוני. (מתן לגיטימציה לכל פעילות התורמת לפיתוח הארץ כ"מעשה ציוני").
2. התלמיד יציין שתי דוגמאות להתפתחות מושבות לערים (ראשון לציון, פ"ת, נתניה, הרצליה, רחובות, חדרה) ויקשר התפתחות זו להרחבת המפעל הציוני.
3. התלמיד יקשר בין הרחבת המעשה הציוני לאפשרות שניתנה ליותר אנשים להשתתף בו.

שיעור 5 | שמירת העבר למען העתיד

”עץ לאינו יודע את ערכו, כהווייתו לאו כן וצמיחו אוט בירפא”

(יגאל אלון)

המסר הערכי

מוטלת עלי אחריות לסייע לאיזון בין צורכי הפרט והחברה המכתיבים פיתוח, לבין שימור ערכי מורשת המבטאים את רצף הדורות הלאומי.

מטרת השיעור

התלמיד יגבש עמדה בדילמה שבין פיתוח הארץ לבין שימור ערכי מורשת המבטאים את רצף הדורות הלאומי.

הרעיון המרכזי

פיתוח הארץ חיוני להמשך שגשוגו של המפעל הציוני. היותנו חלק מרצף הדורות הלאומי מטיל עליו אחריות לשמור על איזון **בין הפיתוח**, המשקף את צורכי הפרט והחברה, **לבין שימור** ערכי המורשת המבטאים את רצף הדורות הלאומי (כמו מבנים ואתרים הסטוריים) ושימור נופי העבר בסביבה (כמו נוף הביצה והפרדסים במישור החוף).

קישור

בשיעור הקודם עסקנו בהרחבת תפיסת המעשה הציוני ויצירת המרחב העירוני במישור החוף. **בשיעור זה** נדון בהשלכות של הפיתוח המואץ של מישור החוף בהיבט של שימור ערכי מורשת המבטאים את רצף הדורות הלאומי. **בשיעור הבא** נעסוק במעשה הציוני היום ונברר מהי הציונות עבורי.

התפתחות השיעור לפי יעדיו:

1. התלמיד יחשף לדילמה שבין פיתוח הארץ בכלל ובמישור החוף בפרט, לבין שימור נופ הארץ, מבנים ואתרים היסטוריים המייצגים את המפעל הציוני (גימנסיה הרצליה, פרויקט שרונה, הבאסה בהרצליה - נוף הביצות, "העיר הלבנה" - אונסקו, הדיונה הגדולה באשדוד, אגם החולה).
2. התלמיד יציג עמדה מנומקת בדילמה מייצגת של שימור ופיתוח.
3. התלמיד יסביר את הקשר שבין עשייה ציונית לשמירת האיזון בין שימור ופיתוח.

מושגי יסוד: המועצה לשימור אתרי מורשת בישראל, רצף הדורות הלאומי.

שיעור 6 | ציונות כאן ועכשיו

”אני, תלמידי, ציוני, צב אולי לא באיוני, אבל צב מה לאני.”

(מתוך: ציונות בלי מירכאות/דן אלמגור)

המסר הערכי

באחריותי לתרום את חלקי להמשך שגשוגו של המפעל הציוני.

מטרת השיעור

התלמיד יברר את הזיקה שלו למעשה הציוני.

הרעיון המרכזי

לכולנו יש אחריות להמשך שגשוגו של המפעל הציוני במדינת ישראל. בלב השיעור עולה השאלה מהי ציונות היום, מהו מעשה ציוני בעיני התלמיד וכיצד הוא בא/יבוא לידי ביטוי בעשייה של התלמיד. (תנועת נוער, תרומה לקהילה, שמירת טבע, שנת שירות לפני צבא, שירות משמעותי בצבא, תעשייה, התיישבות, חינוך, לתור את הארץ ועוד..)

קישור

בשיעור הקודם עסקנו בחשיבות שימור רצף הדורות הלאומי על רקע הפיתוח המואץ של מרכז הארץ.

בשיעור זה נעסוק במעשה הציוני היום, וברר מהי הציונות עבורי ונשווה זאת לדברים שרשם על כך התלמיד בשיעור 1.

התפתחות השיעור לפי יעדיו:

1. התלמיד יברר מהי ציונות היום.
2. התלמיד יביא לפחות שלוש דוגמאות לעשייה ציונית היום (ראה רעיון מרכזי).
3. התלמיד יביע עמדה מנומקת מהו "מעשה ציוני" עבורו.
4. התלמיד יציין מהו הביטוי לעשייה הציונית שלו.
5. התלמיד ישווה את עמדתו הנוכחית לגבי הציונות לעמדה שהביע בשיעור 1.

היש"מ

"חיינו הם ראץ כנצח אל זמנו, ראץ צה יש לו בתמיבות שלו."

(בנימין זאב הרצל, מתוך: "הפתרון לשאלת היהודים")

המסר הערכי

באחריותי לסייע בשימור ערכי מורשת ונוף הקשורים לסיפור ההיסטורי של המהפך הציוני במישור החוף.

מטרת היש"מ

התלמיד יחוה את המהפך הציוני במישור החוף וייווכח בסכנה למחיקת הסיפור ההיסטורי מהנוף.

רעיון מרכזי

יש"מ המהפך הציוני יתקיים באזור מישור החוף בו ניתן לראות אתרים המבטאים ערכי מורשת ונוף הקשורים למהפך הציוני באזור. הכרת אלמנטים אלו תוביל לטיפול הזיקה של התלמיד לציונות ולהבנת היותו חלק מרצף הדורות.

קישור לסדנה

הביקור באתרים בהם ניתן לחזות במהפך הציוני ממחיש ומחזק את הזיקה של התלמיד למעשה הציוני. היש"מ ימחיש את הקשיים עמם התמודדו החלוצים ואת הפתרונות היצירתיים שמצאו. היש"מ ימחיש את חשיבות תרומתם של יחידים להצלחת המפעל הציוני. יחזק את המסר הערכי השזור לאורך הסדנה: הפיכת קושי להזדמנות.

התפתחות היש"מ על פי יעדיו

1. התלמיד יבצע תצפית נוף שתמחיש את המהפך הציוני.
2. התלמיד יכיר אתרים המבטאים ערכי מורשת ונוף הקשורים למהפך הציוני.
3. התלמיד יקשר בין האתרים השונים למהפך הציוני במישור החוף.
4. התלמיד יקשר בין מאפייני הרובד הפיזי לקשיים ולפתרונות של החלוצים.
5. התלמיד יגבש עמדה מנומקת במסגרת דיון בשדה לגבי תרומתם של יחידים למהפך הציוני ואחריותו להמשך שגשוגו של המפעל הציוני.

שיעור הכנה ליש"מ

מטרת השיעור

יצירת סקרנות ומוכנות ליש"מ על ידי צמצום מרחב הזרות.

הרעיון המרכזי

שיעור ההכנה נועד להכין את התלמיד ליש"מ בהלימה למיקומו ברצף הלימודי של הסדנה בו נמצאת הכיתה סמוך ליציאה ליש"מ.

התפתחות השיעור על פי יעדיו

1. התלמיד יציין את מיקום אזור היש"מ על גבי המפה.
2. התלמיד יציב השערה/שאלת מפתח לגבי סוגיה שעליה יוכל לקבל תשובה **רק ביש"מ** (על ידי איסוף מידע בשטח והצגת הממצאים).
3. התלמיד יתארגן לביצוע המטלות הנדרשות ממנו ביש"מ הן כיחיד והן כחלק מחוליית משימה או מהכיתה.
4. התלמיד יהיה מוכן ליציאה ליש"מ בהיבט הארגוני והבטיחותי.

היבטים לצמצום מרחב הזרות

1. **מיקוד באזור** בו מתקיים היש"מ.
2. **הבהרת מושגים** הקשורים לאזור היש"מ: דגשים ברובד הפיזי, דגשים ברובד האנושי: דמויות מפתח שהשפיעו על המפעל הציוני באזור היש"מ.
3. **שאלת מפתח** עליה יוכל התלמיד לקבל מענה רק כאשר יצא ליש"מ.
4. **מתן הנחיות ארגוניות** חלוקה לחוליות משימה, ציוד, לו"ז.
5. **חלוקת משימות** לחוליות ומשימות אישיות:
 - א. **ארגוניות**: ראש חוליה, אחראי ג'ריקן, אחראי ניקוד בתחרות וכו'.
 - ב. **לימודיות**: משימת חקר, משימות הדרכה, הובלת הכיתה וכו'.
 - ג. **חברתיות חווייתיות**: מורל, צ'ופרים, משחקים, כיבוד וכו'.
6. מתן הנחיות הקשורות בהיבטי **בטיחות וביטחון**.

סדנת 'הבקע - גבול שלום מתפתח' רציונאל הסדנה

"יש גבול לאנחותי, אין גבול לשלום"

(אהוד בנאי)

המסר הערכי

באחריותי לפעול להשכנת שלום בסביבתי הקרובה, ליצירת אקלים חיובי ולקידום הישגים.

מטרת הסדנה

התלמיד יקשר בין מימוש פוטנציאל השלום לאורך הבקע כקו גבול ובין יצירת אקלים חברתי חיובי בסביבה בה הוא חי ככלי לקידום היחיד והקבוצה.

הרעיון המרכזי

מדינת ישראל שואפת לשלום עם כל שכנותיה ואף הצהירה על כך במגילת העצמאות. בקע הירדן מהווה קו גבול עם ארבע מדינות, ולכן שאלת השלום ומשמעותיותו בחבל ארץ זה חיונית לשמירת האיזון באזורנו.

לאחר שנים רוויות מאבקים בין ישראל לממלכת ירדן נחתם ב-1994 הסכם שלום ביניהן והוא הוביל את האזור לשגשוג בתחומים רבים: מדיניים, כלכליים וחברתיים. אין מחלוקת על כך שהשלום הוא מפתח לקידום הפרט והחברה. יחד עם זאת, תהליך השלום דורש משני הצדדים ויתורים ומעמיד לא מעט אתגרים בתחום הרגשי ובתחומים נוספים. על בסיס התהליכים שהתרחשו בבקע עוסקת הסדנה במשמעויות השונות של המונח "שלום" ומברכת כיצד מימוש פוטנציאל "השלום"

עשוי לעודד אקלים חברתי חיובי המאפשר את קידום היחיד והקבוצה ורווחתם.

קישור לסדנאות

- ערך "האחריות", המלווה את סדנאות של"ח, יאיר בסדנה זו את אחריות התלמיד בתחום חיזוק תחושת האחריות האישית שיש לכל אחד מאתנו ליצירת אקלים חברתי חיובי, על ידי חתימה להשכנת שלום בין הסובבים אותנו למען רווחת הכלל.
- סדנת הבקע עוסקת בעתידה של מדינת ישראל ומתבססת על כך שהתלמיד כבר התוודע לשורשי זיקתו לארץ ישראל וליכולתו לתרום להמשך המפעל הציוני. לכן מוטב ללמדה לאחר סדנת ההר וסדנת המהפך הציוני במישור החוץ.

המטרה והמסר הערכי בכל שיעור על פי סדר השיעורים

שיעור 1: פנים רבות לשלום מטרת השיעור: התלמיד יברר את המונחים "שלום" ו "גבול" על משמעויותיהם המגוונות, כחלק מהגדרה של מערכות יחסים. (ביני לבין עצמי, בקהילה, ובין מדינות) **המסר הערכי:** באחריותי להכיר בחשיבותו של **השלום כערך חיוני** לרווחתם של הפרט והקבוצה.

שיעור 2: הבקע כאוצר טבע לאומי

מטרת השיעור: התלמיד יתוודע למאפייני הנופאדם הייחודיים של הבקע ולקשיים האוביקטיביים למימוש הפוטנציאל שלו בתחום הכלכלי, המדיני והחברתי. **המסר הערכי:** ביכולתי לבחור לראות בכל קושי - אתגר.

שיעור 3: אופקים חדשים מטרת השיעור: התלמיד יתוודע להישגי הפיתוח בבקע (חרף הקשיים והמגבלות) וגם לאפשרויות פיתוח חדשות, אם ישרור שלום משני עברי הבקע כולו. **המסר הערכי:** שיתוף פעולה הוא תהליך סינרגטי המאפשר יותר שגשוג ומעצים את השותפים בו.

שיעור 4: יחסי ישראל - ירדן משנות ה-60 עד חתימת הסכם השלום

מטרת השיעור: התלמיד יעמוד על הנסיבות והאינטרסים שהובילו לשינוי החיובי ביחסי ישראל-ירדן החל מסוף 1970. **המסר הערכי:** באחריותי להיות קשוב לצורכי האחר ולזהות את המשותף בינינו על מנת לקדם שיתוף פעולה ושלום.

שיעור 5: משלום בין מדינות לשלום בין עמים ואנשים מטרת השיעור: התלמיד יתוודע לתרומה ולמחיר של הסכם שלום בין מדינות. **המסר הערכי:** באחריותי להשתדל למצוא בכל מערכת יחסים את האפשרויות למיצוי הטוב שבה.

שיעור 6: השכנת שלום מקדמת הצלחות

מטרת השיעור: התלמיד יברר כיצד השכנת שלום בכיתה תתרום לקידום מטרות ברמה אישית

וכיתתית (בתחום החברה, החינוך והלימודים).

המסר הערכי: באחריותי לתרום את חלקי ליצירת אקלים חברתי חיובי בבית הספר.

שיעור הכנה ליש"מ:

מטרת השיעור: יצירת סקרנות, מוכנות ליש"מ ושותפות על ידי צמצום מרחב הזרות וחלוקת האחריות.

המסר הערכי: באחריותי לברר מהם צרכי האחר ושיאפוטיו כבסיס ליצירת אמון ושיתוף פעולה למען רווחת הכלל.

היש"מ:

מטרת היש"מ: התלמיד יסייר בבקע ויחווה את חוויית הגבול (עימות או שלום) לאורך הבקע.

המסר הערכי: באחריותי לבחון את משמעות השלום עבורי ולשאוף למצות את הטוב.

שיעור 1 | פנים רבות לשלום

”וַיֵּאמֶר אַבְרָם אֶל-לוֹט, אֵל-נָא תְהִי מְרִיבָה בֵּינִי וּבֵינְךָ, וּבֵין רַעִי, וּבֵין רַעִיךָ: כִּי-אֲנָשִׁים אָחִים, אֲנַחְנוּ. הֲלֹא כָל-הָאָרֶץ לְפָנֶיךָ, הִפְרָד נָא מֵעָלַי: אִם-הִשְׂמָאל וְאִימָנָה, וְאִם-הַיְמִין וְאִשְׁמָאֵלָה”

(בראשית יג, ח-ט)

המסר הערכי

באחריותי להכיר בחשיבותו של **השלום כערך חיוני** לרווחתם של הפרט והקבוצה.

מטרת השיעור

התלמיד יברר את המושגים "שלום" ו-"גבול" על משמעויותיהם המגוונות, כחלק מהגדרה של מערכות יחסים. (בינו לבין עצמי, בקהילה, ובין מדינות).

הרעיון המרכזי

הבקע משמש גבול בין ישראל לכל שכנותיה, עם חלק מהן מתקיים הסכם שלום, עם האחרות היחסים נעים בין עימות לבין סטטוס קוו. המשמעויות המגוונות של המושג "שלום" והמושג "גבול" במערכות יחסים מתגלות במעגלים מגוונים: בין היחיד לבין עצמו, בין היחיד למשפחתו, בינו לבין תלמידי כיתתו, ובמעגלים ארציים, אזוריים ועולמיים. ההכרות עם סוגי שלום שונים והמיקוד בחשיבותו של השלום לקידום הפרט, הקבוצה ורווחתם, כמו גם הדיון בוויכוחים, בקשיים ובאתגרים במימוש השלום, יבירו את היותו ערך חיוני לפרט ולחברה.

קישור

שיעור זה: עוסק בבירור המושג "שלום" שהוא הערך המרכזי והמוביל בסדנה.

בשיעור הבא: התלמיד יזהה את הקשר בין מאפייניו הייחודיים של הבקע והפוטנציאל הטמון בו בהיבטים כלכליים, מדיניים וחברתיים.

התפתחות השיעור על פי יעדי

1. התלמיד יתוודע לבקע כגבול מדיני בין ישראל וכל שכנותיה, שבו מתקיימים מצבי שלום ועימות שונים.
2. התלמיד יברר ויגדיר את המושגים "שלום" ו"גבול" (יבחין בין סוגי שלום שונים "חם", "קר", משתף, בין אנשים ובין מדינות).
3. התלמיד יעמוד על ההבדלים באופי השלום ובאופן הצבת גבולות במעגלים שונים: בינו ובין עצמו, בינו ובין משפחתו, בינו ובין תלמידי הכיתה ובין מדינת ישראל לשכנותיה.

מושגי יסוד: שלום, גבול.

שיעור 2 | הבקע כאוצר טבע לאומי

"אנו ניצבים בהתמדד מול הצדמוניות אדירות המחוסלות אבירות באתי פתירות"

(לי איאקוקה)

המסר הערכי

ביכולתי לבחור לראות בכל קושי - אתגר.

מטרת השיעור

התלמיד יתוודע למאפייני הנופאדם הייחודיים של הבקע ולקשיים האובייקטיביים למומוש הפוטנציאל שלו בתחום הכלכלי, המדיני והחברתי.

הרעיון המרכזי

בקע הירדן מהווה אזור גבול שלאורכו מצויים מקורות מים ומשאבי טבע ייחודיים. אלה יכולים להוות בסיס לפיתוח האזור בתחומים רבים. מאידך, באזור זה אקלים מדברי המזמן קשיים אקלימיים, כלכליים, חברתיים ודמוגרפיים. מיפוי מאפייני הבקע והפוטנציאל הגלום בו לצד הקשיים האובייקטיביים, יאפשר הפיכת הקושי להזדמנות שניתן להעצימה במצב של יחסי שלום.

קישור

בשיעור הקודם: הכרנו את הבקע כקו גבול ועמדנו על היבטים שונים של המושגים "שלום" ו"גבול".
בשיעור זה: נכיר את מאפייני הבקע, הפוטנציאל שבו והקשיים למומוש.
בשיעור הבא: התלמיד יתוודע להישגי פיתוח בבקע בתחומים השונים חרף הקשיים והמגבלות, ולפיתחת אפשרויות פיתוח חדשות במסגרת הסכם שלום.

התפתחות השיעור על פי יעדיו

1. התלמיד יתוודע למבנה בקע הירדן, חלוקתו לשלושה אזורים עיקריים ולמקווי המים לאורכו. (היווצרות רצועת הבקע, השבר הסורי-אפריקני, בקעת הירדן, בקעת ים המלח והערבה, הכנרת, ים המלח וים סוף)
2. התלמיד יזהה את היתרונות הכלכליים של הבקע: בתחום התעשייה, התיירות והחקלאות.
3. התלמיד יזהה את הקשיים והחסרונות של אזור הבקע. (תהליך הייבוש של ים המלח, האקלים הקיצוני, הימצאותו לאורך קו גבול, הבעיה הדמוגרפית)

מושגי יסוד: אוצר טבע, פוטנציאל כלכלי.

שיעור 3 | אופקים חדשים

"אצמנה מול אצמנה, חממה מול חממה, איך צמח פה בלחממה לפני מבורך"

(יורם טהר לב)

המסר הערכי

שיתוף פעולה הוא תהליך סינרגטי המאפשר יותר שגשוג ומעצים את השותפים בו.

מטרת השיעור

התלמיד יתוודע להישיגי הפיתוח בבקע (חרף הקשיים והמגבלות) וגם לאפשרויות פיתוח חדשות, אם ישרור שלום משני עברי הבקע כולו.

הרעיון המרכזי

מדינת ישראל עמדה על סגולותיו של הבקע כבר לפני שנים רבות והעמידה משאבים לפיתוח חקלאות, תיירות ותעשייה. יחסי שלום לאורך כל הבקע יקדמו אפשרויות פיתוח חדשות לכל מדינות האזור.

לאור ההיכרות עם הנופאדם הייחודי של הבקע ומאחר שהשלום הוא החזון העתידי של המפעל הציוני, ננסה לנתח את האפשרויות החדשות לפיתוח שיזמנו יחסי שלום לאורך הבקע, בתחום הכלכלה, החברה, המדע, התרבות ועוד. הפוטנציאל הטמון בשילוב היתרונות של שני הצדדים (הקרבה הגיאוגרפית, ידע, טכנולוגיה, שיווק, עלויות עבודה, כוח אדם מיומן וכו') טרם מוצה. שלום יאפשר מיצוי הפוטנציאל של הבקע, יתרום לשגשוג, ליציבות אזורית ולהעצמת שני הצדדים.

קישור

בשיעור הקודם: עמדנו על מאפייני הבקע, הפוטנציאל שבו והקשיים למימושו.

בשיעור זה: ננסוק בהישיגי הפיתוח בבקע בתחומים השונים חרף הקשיים והמגבלות ונבחן לאילו אפשרויות פיתוח חדשות יובילו יחסי שלום.

בשיעור הבא: התלמיד יעמוד על הנסיבות שהובילו לשינוי חיובי ביחסי ישראל-ירדן ועל הצורך בנכונות לווייתורים כדי לקדם שיתוף פעולה ושלום ביני ובין סביבתי.

התפתחות השיעור על פי יעדיו:

1. התלמיד יציע כיצד ניתן להתגבר באמצעות יחסי שלום, על אחד הקשיים שהוצגו בשיעור הקודם.
2. התלמיד יתוודע למפעלי פיתוח לאורך הבקע שהתקיימו לפני הסכם השלום (מפעלי ים המלח, חקלאות בערבה).
3. התלמיד יכיר שלושה פרויקטים משותפים מוצלחים בין ישראל לירדן שפותחו בעקבות השלום ומדגימים את יתרון שיתוף הפעולה בין שתי המדינות. (חקלאות משותפת בערבה ועמק בית שאן, מיזמים משותפים בין אילת ועקבה, מיזם הזה"ב)
4. התלמיד יציע שלוש אפשרויות לשיתופי פעולה עתידיים עם המדינות הגובלות בבקע.

מושגי יסוד: סינרגיה.

שיעור 4 | יחסי ישראל - ירדן משנות ה-60 עד חתימת הסכם השלום

"אֲדוֹל בְּלֹאם וְלֹא אֶבְרָה בְּמִתְלֹקֵת"

(בראשית רבא ל"ח)

המסר הערכי:

באחריותי להיות קשוב לצורכי האחר ולזהות את המשותף בינו על מנת לקדם שיתוף פעולה ושלום.

מטרת השיעור:

התלמיד יעמוד על הנסיבות והאינטרסים שהובילו לשינוי החיובי ביחסי ישראל-ירדן החל מסוף 1970.

הרעיון המרכזי:

סקירת היחסים בין ישראל לירדן, למן הצטרפות חוסיין מלך ירדן למלחמת ששת הימים (1967) דרך תקופת המרדפים ועד ספטמבר השחור (1970), משקפת תקופה של יחסי עוינות בין שתי המדינות. תהליכים שעברו שתי המדינות למן 1970 קידמו אינטרסים משותפים והתוו את הדרך לשלום. ההתוודעות ל**נסיבות** שהובילו לחתימה על הסכם השלום בין ישראל לירדן, תדגים כיצד אינטרסים משותפים לשתי מדינות תורמים לקירוב עמדות ולשיפור היחסים ביניהן.

קישור

בשיעור הקודם: עסקנו בהישיגי הפיתוח בבקע בתחומים השונים חרף הקשיים והמגבלות ובחנו אילו אפשרויות פיתוח חדשות יאפשרו יחסי שלום.

בשיעור הזה: התלמיד יעמוד על הנסיבות שהובילו לשינוי חיובי ביחסי ישראל-ירדן ועל הצורך בהכרת צורכי האחר ואינטרסים המשותפים לנו ולו כדי לקדם שיתוף פעולה ושלום ביני ובין סביבתי. **בשיעור הבא:** התלמיד יתוודע לדומה ולשונה ביחסים בין מדינות בהשוואה ליחסים בין אנשים.

התפתחות השיעור על פי יעדי

1. התלמיד יתוודע לציר ההתרחשויות החשובות ביחסי ישראל ירדן עד כיון יחסי השלום (הצטרפות חוסיין למלחמת ששת הימים, תקופת המרדפים, ספטמבר השחור 1970, האינתיפאדה 1987, חתימת הסכם השלום ב-1994)
2. התלמיד יזהה את הסיבות והאינטרסים המשותפים שהובילו לשינוי החיובי ביחסי ישראל-ירדן החל מסוף 1970 ולבסוף הביאו לחתימת הסכם השלום.

מושגי יסוד: אש"ף, המלך חוסיין, מלחמת ששת הימים, תקופת המרדפים, ספטמבר השחור.

שיעור 5 | משלום בין מדינות לשלום בין עמים ואנשים

"דמיון את כל האנשים חיים את חייהם בשלום"

"Imagine all the people living life in peace..."

(ג'ון לנון)

המסר הערכי:

באחריותי להשתדל למצוא בכל מערכת יחסים את האפשרויות למיצוי הטוב שבה.

מטרת השיעור:

התלמיד יתוודע לתרומה ולמחיר של הסכם שלום בין מדינות.

הרעיון המרכזי

בדומה ליחסים בין אנשים, כך גם ביחסים בין מדינות שני הצדדים יוצאים נשכרים ממיצוי הטוב שבהם. מיצוי הטוב כרוך לרוב בויתור. ביחסים בין מדינות ניתן להדגימו באמצעות התמקדות בנסיבות ובאינטרסים שהובילו להבשלת תהליך השלום עם ירדן: שמירה על עצמאות מדינית, צורך בהכרה בינלאומית, צורך בסיוע ופיתוח כלכלי. הסכם השלום עם ירדן מבטא את צרכי שני הצדדים ונכונותם לויתורים מסוימים למען יתרונות השלום. קידום השלום בגבולות נוספים והרחבת שיתוף הפעולה עם שכנינו עשוי לתרום לשגשוג של ישראל ושכנותיה כאחד.

קישור

בשיעור הקודם: עסקנו בתהליך ההיסטורי שהביא לשיפור חיובי ביחסים בין ישראל לירדן והוביל להסכם שלום.

בשיעור הזה: נעמוד על הדמיון ועל ההבדלים ביחסים שבין מדינות בהשוואה ליחסים בין אנשים. **בשיעור הבא:** יברר התלמיד כיצד יש ביכולתו לתרום להשכנת שלום בכיתה, ואיך עתיד הדבר להשפיע על האווירה ועל ההישגים בכיתה ובבית הספר.

התפתחות השיעור על פי יעדיו:

1. התלמיד יזהה את הצרכים החשובים של ירדן כפי שעולים מהסכם השלום ואת האפשרויות החדשות בעקבות ההסכם.
2. התלמיד יזהה את הויתורים של שני הצדדים למען השלום.
3. התלמיד יאתר קווי דמיון ביחסי שלום בין אנשים ובין מדינות (בתחום הביטחון, בתחום התרבות והמדע, בהבנה הדדית וביחסי שכנות טובה).
4. התלמיד יברר מדוע חשוב ללמוד את צרכי ה"אחר" לשם כינון שלום בין שני צדדים ומהו משמעותו של "ויתור" בהקשר זה.

שיעור 6 | השכנת שלום מקדמת הצלחות

”אם ברצונך אכונן שלום עם אויבי, עליך לעבוד איתו. ואחר מן הוא בוסק אלומי.”

(גלסון מנדלה)

המסר הערכי

באחריותי לתרום את חלקי ליצירת אקלים חברתי חיובי בבית הספר.

מטרת השיעור

התלמיד יברר כיצד השכנת שלום בכיתה תתרום לקידום מטרות ברמה אישית וכיתתית (בתחום החברה, החינוך והלימודים).

הרעיון המרכזי

כשם שהשכנת שלום בין מדינות מאפשרת את מיצוי הטוב בין הצדדים ומביאה גם תועלת אישית לפרטים, כך גם ביחסים בין אנשים. גם בכיתה ובבית הספר תתרום השכנת שלום למומוש מטרות חינוכיות, חברתיות ולימודיות ברמה האישית וברמה הכיתתית. לכן על התלמיד לבדוק מה מידת אחריותו ליצירת אקלים חיובי בכיתה ובבית הספר ולפעול להשכנת שלום בסביבתו הקרובה.

קישור

בשיעור הקודם: ביררנו את התרומה ואת המחיר של הסכם שלום בין מדינות.

בשיעור הזה: יברר התלמיד כיצד יש ביכולתו לתרום להשכנת שלום בכיתה, ואיך עתיד הדבר להשפיע על האווירה ועל ההישגים בכיתה ובבית הספר.

התפתחות השיעור על פי יעדיו:

1. התלמיד יתוודע לסיפור אישי המשקף את פירות השלום המדיני בין ישראל לירדן (טיפול רפואי, מסחר, טיולים, שיתוף פעולה מקצועי, מחקר משותף).
2. התלמיד יסביר את הקשר בין אקלים כיתתי חיובי לבין האפשרות למומוש הצלחה חברתית ברמה האישית והכיתתית.
3. התלמיד יתנסה בחוויית פשרה או משא ומתן כחלק מהשכנת שלום בכיתה.

יש"מ הבקע | גבול שלום מתפתח

"אצמא מול אצמא, חממא מול חממא, איך צמח פה בלחמא לפי מבורק"

(יהורם טהר לב)

המסר הערכי

באחריותי לבחון את משמעות השלום עבורי ולשאוף למצות את הטוב.

מטרת היש"מ

התלמיד יסייר בבקע ויחווה את חוויית הגבול (עימות או שלום) לאורך הבקע.

הרעיון המרכזי

היש"מ נועד להפגיש את התלמיד עם מאפייני הנופאדם של הבקע ולבחון בו את מערכת היחסים של ישראל עם אחת משכנותיה (שלום או עימות).

קישור לשיעורים בכיתה

היש"מ מיועד לעורר חוויה מאתגרת במהלך הסיור המזמין את הלומד להיפגש עם אחד הגבולות לאורך הבקע, להכיר את מאפייני הנופאדם שלו, לבחון את היחסים עם המדינות ההשכנות ולדון במיציאת הטוב בין המדינות ובין חברים.

יעדי היש"מ:

1. התלמיד יכיר את מאפייני הנופאדם בבקע.
2. התלמיד יצפה על הגבול ועל המדינה השכנה ויאפיין את הגבול (עימות או שלום).
3. התלמיד יזהה אפשרויות לשיתוף פעולה על בסיס הנצפה בנוף.
4. התלמיד יציג במעגל של"ח תובנה שלמד על הקשר בין השלום בין מדינות לשלום בין חברים.

שיעור ההכנה ליש"מ | הבקע - גבול שלום מתפתח

"אצמא מול אצמא, חממא מול חממא, איך צמח פה בלחמא לפי מבורק"

(יהורם טהר לב)

המסר הערכי

באחריותי לבחון את משמעות השלום עבורי ולשאוף למצות את הטוב.

מטרת השיעור

יצירת סקרנות ומוכנות לסיור על ידי צמצום מרחב הזרות.

הרעיון המרכזי

שיעור ההכנה נועד להכין את התלמיד ליש"מ בהלימה למיקומו ברצף הלימודי של הסדנה בו נמצאת הכיתה סמוך ליציאה ליש"מ. היש"מ יפגיש את התלמיד עם נופי הבקע, תופעות במערכת הטבעית ורישומם של יחסי השכנות על הנופאדם באזור בו יערך הסיור.

יעדי שיעור ההכנה

1. התלמיד יציין את מיקום האזור על גבי המפה.
2. התלמיד יציין את מאפייני המערכת הטבעית שאותם יפגוש ביש"מ.
3. התלמיד יציב השערה/שאלת מפתח לגבי סוגיה שעליה יוכל לקבל תשובה **רק ביש"מ** (על ידי הצגת ממצאים מהיש"מ).
4. התלמיד יתארן לביצוע המטלות הנדרשות ממנו ביש"מ הן כיחיד והן כחלק מחוליית משימה.
5. התלמיד יהיה מוכן ליציאה לסיור בהיבט ההתנהגותי, הארגוני והבטיחותי.

היבטים לצמצום מרחב הזרות

1. מיקוד באזור בו מתקיים הסיור.
2. הבהרת מושגים הקשורים בנופאדם הייחודי אותו נכיר נכיר ביש"מ.

היבטים ארגוניים

1. מתן הנחיות ארגוניות הקשורות בהיבטים התנהגותיים, לבוש הולם, היבטי בטיחות וביטחון ביש"מ, בהתאם לנדרש (חלוקה לחוליות משימה, ציוד, לוי"ז וכו').
2. חלוקת משימות **קבוצתיות** או **אישיות** הקשורות **בהיבטים ארגוניים** (ראש חוליה, אחראי ג'ריקן, אחראי ניקוד בתחרות וכו'), **היבטים לימודיים** (משימת חקר, משימות הדרכה, הובלת הכיתה וכו') ו**היבטים חברתיים וחוייתיים** (מורל, צ'ופרים, משחקים).

סדנאות המפגש

מפגש טבע בארץ ישראל

*

מפגש תרבויות בארץ ישראל

*

ירושלים בירת ישראל

*

אחריותנו על המדינה והארץ כאורח חיים

סדנת 'מפגש טבע בארץ ישראל' רציונאל הסדנה

"אני תמיד מוצר אכאן, תמיד נכיל, מאזט נכיל, איך מתמצאים מדבר וים ומצלם
אדם"

(רחל רוזמן)

מסר ערכי

באחריותי לפעול לשמירה על ערכי הטבע והסביבה הייחודיים בארץ ישראל לשיפור איכות חיי ולמען הדורות הבאים.

מטרת הסדנה

התלמיד יתוודע לערכי הטבע הייחודיים של ארץ ישראל ויכיר בחשיבות שמירתם, מתוך התחשבות גם בצורכי הפיתוח של המדינה.

הרעיון המרכזי

עולם הטבע בארץ ישראל, עשיר ומגוון מאוד ביחס לגודלה. מצב ייחודי זה נובע ממקומה כמפגש יבשות, מפגש אקלימים ומפגש ים ויבשה. החיים במדינה מפותחת וצפופת אוכלוסין מחייבים פיתוח מתמיד ומואץ, עובדה היוצרת התנגשות בין שמירת הטבע לצורכי הפיתוח. משאבי הסביבה מוגבלים ושמירה על הטבע חיונית לקיום חיים ואיכות חיים לנו ולדורות הבאים. על כן עלינו לפעול לשמירה על הטבע ולעשות ככל שניתן לשיקום שטחים פגועים ולהשבת אוכלוסיות

צומח וחי שנכחדו מהטבע, כל זאת, תוך התחשבות בצרכי הפיתוח של המדינה.

קישור לסדנאות:

- **ערך "האחריות"**, המלווה את כל סדנאות של"ח, יתמקד בסדנה זו באחריות התלמיד לפעול ולתרום לשימור עולם הטבע הייחודי של ארץ ישראל. תלותו של האדם בטבע מטילה עליו אחריות לשמור על משאבי הטבע.
- **בסדנאות החתך** הוצגו חלקי הארץ השונים, ובסדנה זו יודגשו מרכיבי הטבע הייחודיים שבהם, וצורכי הפיתוח המאפיינים אותם.
- מקומו של התלמיד **ברצף הדורות הלאומי** מתבטא בסדנה זו בהכרה כי עולם הטבע הייחודי בארץ ישראל הוא ירשה שנמסרה לנו על ידי קודמינו, ועלינו מוטלת האחריות לשמור עליו למען הדורות הבאים.
- סדנה זו פותחת את רצף **סדנאות המפגש** ומהווה להן מבוא.

המטרה והמסר הערכי בכל שיעור על פי סדר השיעורים

שיעור 1: הכדור בידינו

מטרת השיעור: התלמיד יברר את המושג "שמירת הטבע" ואת השפעתו על איכות חייו.
המסר הערכי: ביכולתי להשפיע על איכות חיי באמצעות שמירה על הסביבה בה אני חי.

שיעור 2: מפגשים מסוג אחר

מטרת השיעור: התלמיד יקשר בין עושרו הייחודי של עולם הטבע בארץ לבין מיקומה של ארץ ישראל כמקום מפגש בין יבשות וימים.
המסר הערכי: באחריותי להכיר את ייחודו של עולם הטבע בארץ (הרובד הפיזי).

שיעור 3: לעוף עם הציפורים

מטרת השיעור: התלמיד יקשר בין עושרו של עולם החי בארץ ישראל ובין מיקומה של הארץ כגשר צר בין ים ומדבר במפגש יבשות.
המסר הערכי: באחריותי להכיר את עושרו וייחודו של עולם החי בארץ.

שיעור 4: עוד לא תמו כל פלאיך

מטרת השיעור: התלמיד יקשר בין עושרו של עולם הצומח והחי בארץ-ישראל (הרובד הביוטני) ובין מגוון בתי הגידול, והמשמעויות הנובעות מזיקה זו.
המסר הערכי: באחריותי להכיר את עושרו של עולם הצומח והחי בארץ.

שיעור 5: למטבע שני צדדים

מטרת השיעור: התלמיד יגבש רעיונות לפעולה במצבים בהם מתערר חשש שתוכניות פיתוח יפגעו בערכי טבע ייחודיים.

המסר הערכי: באחריותי לפעול למען שימור הטבע והסביבה מתוך התחשבות בצרכי הפיתוח.

שיעור 6: את הנעשה כן ניתן לשנות...

מטרת השיעור: התלמיד יתוודע למפעלי שיקום מוצלחים של שטחים טבעיים שנופגעו מפעילויות פיתוח. (שיקום נחלים, מחצבות, אתרי הטמנת פסולת, השבת בעלי חיים לטבע וכו').

המסר הערכי: באחריותי לפעול לשימור ושיקום הטבע והסביבה, לשיפור איכות חיי בהווה ולמען הדורות הבאים.

היש"מ

מטרת היש"מ: התלמיד יתרשם מעושר המינים ומהיופי והייחודיות של הרובד הבינטי בארץ ויכיר בחשיבות שמירתם, מתוך התחשבות גם בצרכי הפיתוח של המדינה.

מסר ערכי: באחריותי לפעול לשמירה על ערכי הטבע והסביבה הייחודיים בארץ ישראל לשיפור איכות חיי ולמען הדורות הבאים.

מטרת שיעור ההכנה: יצירת סקרנות ומוכנות לסיור על ידי צימצום מרחב הזרות והקניית בסיס ידע.

שיעור 1 | הכדור בדינו

”כי האדם עץ השדה”

(דברים כא)

המסר הערכי

ביכולתי להשפיע על איכות חיי באמצעות שמירה על הסביבה בה אני חי.

מטרת השיעור

התלמיד יברר את המושג ”שמירת הטבע” ואת השפעתו על איכות חיי.

הרעיון המרכזי

הטבע מעניק לאדם בכלל ולתושבי היישובים העירוניים בפרט, חוויה ייחודית, השראה ואיכות חיים. לכל אדם יש צורך נפשי בנופים ובסביבה טבעית. כמעט לכל פעולה שאנו מבצעים בחיי היומיום יש השפעה על הסביבה בה אנו חיים, בין שאנו מודעים לה ובין שלא. שמירת טבע נועדה לרסן את פעילות האדם המשפיעה על הסביבה כך שערכי הנוף והטבע לא ייפגעו, או במידה שכבר נפגעו, ישוקמו.

קישור

בשיעור זה: נגדיר מהו המונח ”שמירת טבע” ומה המשמעות שיש למונח זה לגבי איכות החיים שלנו.

בשיעור הבא: נעסוק במגוון הייחודי של הטבע בארץ - הרובד הפיזי, ונברר על מה יש לשמור.

התפתחות השיעור לפי יעדיו:

1. התלמיד יהיה מודע להשפעתו של הטבע על חיינו ואיכותם.
2. התלמיד ידע להבחין בהשפעת פעולות יומיומיות, אותן הוא מבצע, על הסביבה בה הוא חי.
3. התלמיד יכיר את המונחים ”שמירת טבע” ו”שמורת טבע”.

מושגי יסוד: שמירת טבע, שמורת טבע.

שיעור 2 | מפגשים מסוג אחר

"*היא ים, היא נהר, היא סרא מדברי, היא אבן חולות וחופים אבנים.*"

(רחל שפירא)

המסר הערכי

באחריותי להכיר את ייחודו של עולם הטבע בארץ (הרובד הפיזי).

מטרת השיעור

התלמיד יקשר בין עושרו הייחודי של עולם הטבע בארץ לבין מיקומה של ארץ ישראל כמקום מפגש בין יבשות וימים.

הרעיון המרכזי

ארץ ישראל מיוחדת בעושר תופעות הנוף ובמגוון נדיר של מרכיבי הרובד הפיזי ביחס לשטחה המצומצמת. בארץ ישראל נפגשות שלוש יבשות (אסיה, אפריקה ואירופה), ארבעה סוגי אקלים (ממוזג, ים תיכוני, ערבותי ומדברי), יבשה וים (הים התיכון, ים סוף). ההיסטוריה הגיאולוגית של הארץ יצרה מגוון רחב של מסלע קרקע ותופעות תבליט ייחודיות כמו המכתשים ובקע ים המלח. כל אלה תרמו ליצירת עושר נופי-פיזי. המגוון יוצא הדופן של מרכיבי הרובד הפיזי יצר מגוון עשיר של בתי גידול ביחס לשטחה המצומצמת של הארץ.

קישור

בשיעור הקודם: עסקנו בחשיבות שמירת הטבע הייחודי בארצנו, ועמדנו על השפעותיו על חיינו ואיכותם.

בשיעור זה: נעסוק במפגש הטבע הפיזי בארצנו הקטנה, במגוון המסלע והאקלים שאין דומה להם בארצות אחרות. מגוון זה מהווה מצע ליצירת יחידות נוף ייחודיות.

בשיעור הבא: נלמד להכיר את עושר המינים של הצומח והחי המתפתחים במגוון בתי הגידול.

התפתחות השיעור לפי יעדיו:

1. התלמיד ידע כי ארץ ישראל היא מקום **מפגש בין יבשות** (אסיה, אירופה, אפריקה), **ובין אזורי אקלים** (ים תיכוני ממוזג וצחיח).
2. התלמיד יכיר את תופעת **מפגש ים-יבשה** בארץ ישראל ויעמוד על השפעותיו האקלימיות.
3. התלמיד ידע שהבקע מחולל תופעות אקלימיות מקומיות.
4. התלמיד יקשר בין המפגשים השונים לבין עושר התופעות בנוף הפיזי.

מושגי יסוד: אקלים.

מושגים נוספים שיוזכרו בשיעור: מפגש בין יבשות, מפגש אזורי אקלים, מפגש ים-יבשה, הרובד הפיזי, מסלע, קרקע, צורות שטח (תבליט), הבקע.

שיעור 3 | לעוף עם הציפורים

”גַּם-חֲסִידָה בְּשָׁמַיִם, יִדְעָה מוֹעֲדֶיהָ, וְתֹר וּסוֹס (נְסִיט) וְעֹגוֹר, שְׁמְרוּ אֶת-עֵת בְּאֲנָהּ”

(ירמיהו ח, ז)

המסר הערכי

באחריותי להכיר את עושרו וייחודו של עולם החי בארץ.

מטרת השיעור

התלמיד יקשר בין עושרו של עולם החי בארץ ישראל ובין מיקומה של הארץ כגשר צר בין ים ומדבר במפגש יבשות.

הרעיון המרכזי

מיקומה של ארץ ישראל כגשר צר בין הים והמדבר במפגש בין יבשות אירופה ואסיה הצפונית ויבשת אפריקה החמה הפך אותה לנתיב הכרחי לנדידת מיליוני עופות פעמיים בשנה מהצפון הקר לאפריקה בסתיו ובדרכם חזרה באביב, חלק מהאורחים הללו חורפים בארץ ואחרים מקייצים בה. תופעה זו הופכת את ארץ ישראל לגן עדן לציפורים ולחובבי הצפרות. זוהי תופעה ייחודית בקנה מידה עולמי. חובתנו כבני הארץ, להכיר את מגוון המינים העשיר הזה, להכיר בערכו ולהירתם לשמרו.

קישור

בשיעור הקודם: למדנו כי ארץ ישראל היא גשר בין שלוש יבשות, מפגש זה יוצר ארבעה סוגי אקלים ומגוון סוגי מסלע (רובד פיזי) כמצע לבתי גידול מגוונים לצמחים ובעלי חיים.

בשיעור זה: נכיר את תופעת נדידת הציפורים כדוגמה לעושר הייחודי של עולם החי בארץ ישראל.

בשיעור הבא: נרחיב את ההכרות עם עושר המינים המיוחד לארץ ישראל ונעמוד על חשיבות שימורו.

התפתחות השיעור לפי יעדי:

1. התלמיד יתודע לתופעת נדידת הציפורים.
2. התלמיד יקשר בין היות ארץ ישראל "ארץ מפגש" ובין תופעת נדידת הציפורים ומסלוליה.
3. התלמיד ייחשף לעושר מיני הציפורים בארץ ישראל לעומת שטחה בקמ"ר.
4. התלמיד ייחשף להשלכות של התופעה (חקלאות, נופש ותיירות, תעבורה אווירית, וכו').

מושגי יסוד: נדידה, חורף חולף, מקייץ, טרמיקה.

שיעור 4 | עוד לא תמו כל פלאיך

”צֶדֶק לֹא יִלְבֵּשׁ אֶת הַיָּלְדִים וְעַלְבֵּי יִשְׂרָאֵל לִירֵכָה מִיּוֹחֶזֶת מֵאֵלֶיךָ”

(נעמי שמר עפ"ר' נחמן מברסלב)

המסר הערכי

באחריותי להכיר את עושרו של עולם הצומח והחי בארץ (הרובד הביוטני).

מטרת השיעור

התלמיד יקשר בין עושרו של עולם הצומח והחי בארץ-ישראל (הרובד הביוטני) ובין מגוון בתי הגידול, והמשמעויות הנובעות מזיקה זו.

הרעיון המרכזי

1. מיקומה של ארץ-ישראל כארץ מפגש (מפגש יבשות, מפגש ים ויבשה ומפגש אקלימים), הביא ליצירת תנאי מגוון קרקע ואקלים שיצרו בתי גידול שונים, בהם מתקיים עושר בלתי רגיל של מיני צמחים ובעלי חיים ביחס לגודל שטחה. מיקומה כמפגש בין יבשות הביא לארץ צמחים ובעלי חיים שעבור חלקם זהו גבול תפוצתם הצפוני או הדרומי בעולם. הארץ מהווה מסדרון צר בין הים והמדבר המקשר בין ארצות הקור ואפריקה החמה ומוזמן אליה פעמיים בשנה מליוני עופות בנדידתם. מספר מיני הצמחים ובעלי החיים עצום ביחס לגודל הארץ. זוהי תופעה נדירה ובעלת ערך ביולוגי ייחודי. חובתנו כבני הארץ, להכיר את מגוון המינים העשיר הזה, להכיר בערכו ולהירתם לשמרו.

קישור

בשיעור הקודם: נכיר את תופעת נדידת הציפורים כדוגמא לעושר הייחודי של עולם החי בארץ ישראל.

בשיעור זה: נרחיב את ההכרות עם עושר המינים המיוחד לארץ ישראל ונדון בחשיבות שימורו.

בשיעור הבא: נעסוק בהתנגשות הנוצרת בין שמירת הטבע ובין צרכי פיתוח של מדינה מפותחת וצפופת אוכלוסין.

התפתחות השיעור לפי יעדיו:

1. התלמיד יקשר בין מרכיבי הרובד הפיזי ובין התפתחות מגוון בתי גידול.
2. התלמיד יקשר בין מגוון בתי הגידול למגוון הצמחים ובעלי החיים בישראל.
3. התלמיד יכיר בתרומת היותה של ארץ ישראל "ארץ מפגש" לעושר מיני הצומח ובעלי החיים.
4. התלמיד יחשף לעושר המינים בארץ ישראל לעומת שטחה בקמ"ר.
5. התלמיד יבין את חשיבות שימור הרובד הביוטני לנו ולדורות הבאים.

מושגי יסוד: בית גידול, התאמה לבית גידול.

מושגים שיוזכרו בשיעור: הרובד הפיסי, הרובד הביוטני, מגוון מינים, עושר מינים ביחס לגודל השטח.

שיעור 5 | למטבע שני צדדים

”בשבילי נברא העולם... כדי שאשתמש בו נכון”

(מתוך: משנה סנהדרין פרק ד משנה ה)

המסר הערכי

באחריותי לפעול למען שימור הטבע והסביבה מתוך התחשבות בצורכי הפיתוח.

מטרת השיעור

התלמיד יגבש רעיונות לפעולה במצבים בהם מתעורר חשש שתוכניות פיתוח יפגעו בערכי טבע ייחודיים.

הרעיון המרכזי

למדינת ישראל, כמדינה מודרנית וצפופת אוכלוסין, ישנם צורכי פיתוח אותם יש להכיר, ומהם לא ניתן להתעלם. יחד עם זאת, אין להניח לפיתוח לכלות את השטחים הפתוחים ואת משאבי הנוף והטבע. כיום, כאשר אלה הולכים ומצטמצמים, יש להירתם ולהקדיש משאבים רבים יותר מבעבר לשימור הנוף והטבע למען אזרחי המדינה והדורות הבאים.

קישור

בשיעורים הקודמים: עסקנו במגוון הנוצר כתוצאה ממפגש הטבע בארץ ישראל.

בשיעור זה: נעסוק בתכנון של השטח בהתאם לצורכי הפיתוח תוך מתן דגש על שמירת ערכי הטבע.

בשיעור הבא: נעסוק בערכי טבע שנפגעו ברצף הדורות ובמציאת דרכים לפעול לשיקומם.

התפתחות השיעור לפי יעדיו:

1. התלמיד יבין כי פיתוח הארץ הוא צורך קיומי.
2. התלמיד יתכנן הקמת יישוב חדש בהתאם לצורכי האדם, תוך התחשבות בשמירת הטבע. התלמיד יכיר את תרומת היותה של ארץ ישראל "ארץ מפגש" לעושר מיני הצומח ובעלי החיים.
3. התלמיד יזהה מקומות בהם נפגע הטבע באזור מגוריו בעקבות פעילות פיתוח, ויגבש רעיונות והצעות לתכנון נכון שהיה מונע זאת.

מושגי יסוד: הצורך בפיתוח הארץ.

שיעור 6 | את הנעשה כן ניתן לשנות...

”תן דעתך שלא תקלקל ותחריב את עולמי, שאם תקלקל אין מי שיתקן אחרריך”

(קהלת רבה, ז, כח)

המסר הערכי

באחריותי לפעול לשימור ושיקום הטבע והסביבה, לשיפור איכות חיי בהווה ולמען הדורות הבאים.

מטרת השיעור

התלמיד יתודע למפעלי שיקום מוצלחים של שטחים טבעיים שנפגעו מפעילויות פיתוח (שיקום נחלים, מחצבות, אתרי הטמנת פסולת, השבת בעלי חיים לטבע וכו').

הרעיון המרכזי

עולם הטבע הייחודי בארץ ישראל עשיר ומגוון מאוד ביחס לגודל שטחה. לשמירת הטבע יש ערך קיומי בשל השפעתו הישירה של הטבע על חיינו ועל איכותם. יש לה גם ערך מוסרי הנובע מהאחריות שלנו לשמירת הטבע למען הדורות הבאים. בכוחו של האדם לפגוע בטבע או לשמרו ואפילו לתקן נזקי עבר. עלינו לשמור ככל האפשר על הקיים, ובמקום שהטבע נפגע, יש לנסות לתקן את המצב במידת האפשר.

קישור

בשיעור הקודם: למדנו כי לאדם תפקיד חשוב בהפעלת שיקול דעת בקביעת תוכניות פיתוח תוך מחשבה מעמיקה והתחשבות ביעדי השימור.

בשיעור זה: נעסוק באפשרויות לתיקון נזקים שנגרמו לטבע בעבר.

התפתחות השיעור לפי יעדי:

1. התלמיד יכיר פעולות מוצלחות לתיקון נזקים שגרמו פעולות פיתוח לטבע. (שיקום עמק החולה, שיקום מחצבות, שיקום נחלים, השפעת מפעלי התפלת המים על מקורות מים מתוקים)
2. התלמיד יכיר פעולות להשבת בעלי חיים שנכחדו מהארץ ופרויקטים לשמירה על אוכלוסיות בעלי חיים בסכנת הכחדה.
3. התלמיד יבחר אתר פגוע (בסביבת מגוריו או אתר אחר), ויציע רעיונות לקידום שיקום האתר (איתור פנייה לגורם משפיע, גיוס תומכים וכו').

מושגי יסוד: שיקום בית גידול, השבה לטבע.

היש"מ | מפגש טבע בארץ ישראל

"אני תמיד חוצר לבאן, תמיד נאטל, תמיד נאטל, איך מתמצאים מדברי וים ומחלל אדם"

(רחל רוזמן)

מסר ערכי

באחריותי לפעול לשמירה על ערכי הטבע והסביבה הייחודיים בארץ ישראל ולשיפור איכות חיי ולמען הדורות הבאים.

מטרת היש"מ

התלמיד יתרשם מעושר המינים ומהיופי והייחודיות של הרובד הבינטי בארץ ויכיר בחשיבות שמירתם, תוך התחשבות גם בצרכי הפיתוח של המדינה.

הרעיון המרכזי

עושר המינים המתקיים בארץ ישראל בשל היותה ארץ מפגש הוא תופעה מרהיבה וייחודית בקנה מידה עולמי. ביש"מ ייחשף התלמיד לעושר זה ולסכנות בהן הוא נתון עקב צרכי הפיתוח. על היש"מ לעורר את שאלת האחריות על שיקום נזקי העבר ומוניעת פגיעה בעולם הטבע הייחודי למענו ולמען הדורות הבאים.

קישור לסדנה

היש"מ מאפשר מפגש בלתי אמצעי עם הנושאים שבהם עוסקת הסדנה. ניתן להדגיש בסיור את **המפגש** (למשל ים-יבשה) או את **הקונפליקט** בין הטבע לצרכי הפיתוח (נחל שיבש, מחצבה שפוצעת את הנוף), או את הפתרון (למשל, מחצבה משוקמת, נחל ששוקם). אם המסלול מאפשר זאת, רצוי להגדיש את כולם, או לפחות את חלקם.

התפתחות היש"מ על פי יעדין

1. התלמיד יתרשם מיפי הטבע וייחודיותו.
2. התלמיד יקשר בין היות ארץ ישראל ארץ מפגש לבין עושר המינים באזור הסיור.
3. התלמיד יתרשם מטבע שנפגע/נפגע או שוקם, כתוצאה מצרכי הפיתוח.
4. התלמיד יציע דרכים לצמצום הפגיעה בטבע בעתיד.

שיעור ההכנה ליש"מ | מפגש טבע בארץ ישראל

"אל תאבה מן ברחוקות קח לך מפקיבות"

(יהודה עמיחי, עצות לאהבה)

מטרת השיעור

יצירת סקרנות ומוכנות לסיור על ידי צמצום מרחב הזרות והקניית בסיס ידע.

הרעיון המרכזי

שיעור ההכנה נועד להכין את התלמיד ליש"מ בהלימה למיקומו ברצף הלימודי של הסדנה בו נמצאת הכיתה סמוך ליציאה לסיור. היש"מ יפגיש את התלמיד עם טבע מרהיב כמו גם עם מפגעים ששוקמו או שלא שוקמו, וההכנה נועדה להקנות לו בסיס ידע שיאפשר לו להבחין בתופעות שלשמן יצאנו ליש"מ.

יעדי שיעור ההכנה

1. התלמיד יציין את מיקום הסיור על גבי המפה.
2. התלמיד יציין את מאפייני ה"מפגש" באיזור היש"מ (אקלימי, ים-יבשה, גבול תפוצה של צמח/ בעלי חיים).
3. התלמיד יציב השערה או שאלת מפתח לגבי סוגיה שעליה יוכל לקבל תשובה **רק ביש"מ** (על ידי הצגת ממצאים מהיש"מ).
4. התלמיד יתארן לביצוע המטלות הנדרשות ממנו ביש"מ, הן כיחיד והן כחלק מחולית משימה.
5. התלמיד יהיה מוכן ליציאה לסיור בהיבט התנהגותי, הארגוני והבטיחותי.

היבטים לצמצום מרחב הזרות

1. מיקוד באזור בו מתקיים הסיור.
2. הבהרת מושגים הקשורים בחי ובצומח אותם נכיר ביש"מ
3. רקע אודות מפגע או מפעל שיקום של מפגע שנגרם כתוצאה מפיתוח, שאותם נפגוש ביש"מ.

היבטים ארגוניים

1. מתן הנחיות ארגוניות הקשורות בהיבטים התנהגותיים, לבוש הולם, היבטי בטיחות וביטחון ביש"מ, בהתאם לנדרש (חלוקה לחוליות משימה, ציוד, לוי"ז וכו').
2. חלוקת משימות **קבוצתיות** או **אישיות** הקשורות **בהיבטים ארגוניים** (ראש חוליה, אחראי ג'ריקן, אחראי ניקוד בתחרות וכו'), **היבטים לימודיים** (משימת חקר, משימות הדרכה, הובלת הכיתה וכו') **והיבטים חברתיים וחוייתיים** (מורל, צ'ופרים, משחקים).

סדנת 'מפגש תרבויות בארץ ישראל' רציונאל הסדנה

"אן תלך אפניי, ט אולי לא אצוד אחריק. אן תלך מאמורי, ט אולי לא אצד
אבובי. אק סלוט אצדי, ופיב ידידי."

(אלבר קאמי)

המסר הערכי

באחריותי לתרום את חלקי לקבלת ה"אחר" ולקידום שיח סובלני, לשם חיזוק לכידותה וחוסנה החברתי של מדינת ישראל.

מטרת הסדנה

טיפול לכידות חברתית בחברה דמוקרטית סובלנית באמצעות שיח סובלני ויצירת נכונות להכרת השונה ולקבלתו תוך שמירה על זהותי וערכי.

הרעיון המרכזי:

משחר ההיסטוריה מהווה ארץ ישראל מקום מפגש של תרבויות רבות ומגוונות. תרבויות אלה מתקיימות זו לצד זו ומשפיעות זו על זו. מציאות זו תורמת לגיוון והעשרה הדדיים, אך גם יוצרת מתחים חברתיים ופוליטיים.

מדינת ישראל כארץ קולטת עלייה היא אמנם מדינה יהודית, אך היא גם מדינה דמוקרטית, ולכן יש בה מקום לכל אזרחיה על מגוון העדות, הדתות והתרבויות. המפגש הבלתי אמצעי יוצר הוויה וחוויה ישראלית ייחודית.

על מנת להבטיח לכידות חברתית, נדרשת נכונות לקיים שיח סובלני וחברה שתאפשר לכל אדם לשמור על זהותו וערכיו. החברה תעודד את קבלת ה"אחר" כשותף לבניית החברה והמדינה ותטפח תחושת שייכות לכל אזרחיה.

קישור לסדנאות:

· סדנת מפגש טבע:

סדנת מפגש טבע מציגה את **מיקומה הייחודי** של ישראל במפת העולם כבסיס להבנת תופעות של טבע ואדם המתרחשות בארץ ישראל. גם מפגש התרבויות הוא תוצאה של מיקום ארץ ישראל. לכן מומלץ ללמוד את סדנת מפגש תרבויות לאחר סדנת מפגש טבע.

· סדנת ירושלים:

סדנת מפגש תרבויות מהווה בסיס להבנת שורשי המתחים הפוליטיים בירושלים ומאפשרת לאמץ גישה סובלנית כלפי עדות ומיעוטים לצורך קיום חיים משותפים בירושלים.

המטרה והמסר הערכי בכל שיעור על פי סדר השיעורים

שיעור 1

השיעור: התלמיד יגדיר את הזהות התרבותית המשותפת לחברי הכיתה.
המסר הערכי: באחריותי לברר את המשותף ביני לבין חברי לכיתה מבחינה תרבותית.

שיעור 2

מטרת השיעור: התלמיד יכיר את מאפייני פסיפס התרבויות הישראלי היום.
המסר הערכי: באחריותי להכיר את תרבותו של ה"אחר" כבסיס ליצירת דיאלוג, הפריה הדדית ושכנות טובה.

שיעור 3

מטרת השיעור: התלמיד יכיר דוגמאות לעדויות נופיות ותרבותיות שהותירו תרבויות היסטוריות בארץ ישראל ויעמוד על השפעתן על תרבותנו העכשווית.
המסר הערכי: באחריותי להכיר את תרומתן של תרבויות היסטוריות שהיו בארץ ישראל, לתרבותנו כיום.

שיעור 4

מטרת השיעור: התלמיד יברר את היתרונות שמקנה החברה הרב תרבותית למדינת ישראל.
המסר הערכי: באחריותי לברר את היתרונות הטמונים בהיכרותי את ה"אחר".

שיעור 5

מטרת השיעור: התלמיד יתנסה במצבים שמחייבים גילוי סובלנות וינתחם.
המסר הערכי: באחריותי לאמץ דרכי פעולה לגילוי סובלנות וקבלת האחר כחלק משגרת חיי.

שיעור 6

מטרת השיעור: התלמיד יציע דרכים לחיזוק הלכידות החברתית באמצעות בירור חוויית הישראליות.

המסר הערכי: באחריותי לפעול לחיזוק הלכידות החברתית במדינה.

היש"מ

מטרת שיעור ההכנה ליש"מ: המטרה תיקבע והשיעור ייבנה בהלימה לתוכנית הסיור. היכרות עם תרבות עכשווית שונה, אחת לפחות, רישומה בנופאדם, הכרת צרכיה, ומציאת הדרכים ליצירת חיים משותפים, לצדה תוך שמירה על זהותי וערכיי.
המסר הערכי: באחריותי לתרום את חלקי לקבלת השונה ולקידום שיח סובלני, לשם חיזוק הלכידות החברתית במדינת ישראל.

שיעור 1 | תעודת זהות תרבותית - אישית וכיתתית

"יסי בקוסמוס אינו רק באחדות לבריבוי, אלא גם בריבוי לבאחדות"

(אומברטו אקו)

המסר הערכי

באחריותי לברר את המשותף ביני לבין חברי לכיתה מבחינה תרבותית.

מטרת השיעור

התלמיד יגדיר את הזהות התרבותית המשותפת לחברי הכיתה.

הרעיון המרכזי

במגוון התרבויות העשיר המאפיין את מדינת ישראל עלינו לזהות את המכנה המשותף התרבותי המלכד אותנו כחברה. רק אם נזהה את המשותף לכלל, נוכל להכיר את תרומתו הייחודית של הפרט.

הכיתה בה לומד התלמיד מייצגת חברה אשר לה מאפיינים תרבותיים משותפים היוצאים נשכרים מזהותו התרבותית הייחודית של כל אחד מהתלמידים. ההכרה במשותף לצד תרומתו הייחודית של כל פרט לזהות זו יסייעו ללכידות החברתית.

קישור

בשיעור זה: נחשף התלמיד למכנה המשותף התרבותי של תלמידי הכיתה המשקף את המציאות התרבותית המגוונת של מדינת ישראל.

בשיעור הבא: יכיר התלמיד את פסיפס התרבויות שיוצר המגוון התרבותי העשיר שמאפיין את אוכלוסיית המדינה.

יעדי השיעור:

1. התלמיד יגדיר את המושג "תרבות" ויחשף לקריטריונים שבאמצעותם אנו מאפיינים תרבות.
2. התלמיד יאפיין את הזהות התרבותית המשותפת לתלמידי הכיתה על פי הקריטריונים המאפיינים תרבות.
3. התלמיד יאפיין את זהותו התרבותית האישית על פי הקריטריונים המאפיינים תרבות.
4. התלמיד יתרשם מהעובדה כי הזהות המשותפת של הכיתה יוצאת נשכרת ממגוון הזהויות התרבותי של כל תלמיד.

מושגים: תרבות, הקריטריונים המאפיינים תרבות, זהות תרבותית.

שיעור 2 | הפסיפס התרבותי במדינת ישראל

"אין ארבתאם אפלאני בתרבותי... אך חלוב אראות אפ אפדמיון"

(הרצל ובלפור חקק, מתוך "העולם הזה" 1980)

המסר הערכי

באחריותי להכיר את תרבותו של ה"אחר" כבסיס ליצירת דיאלוג, הפריה הדדית ושכנות טובה.

מטרת השיעור

התלמיד יכיר את מאפייני פסיפס התרבויות הישראלי היום.

הרעיון המרכזי

במדינת ישראל מתקיים פסיפס תרבותי עשיר ומגוון המבוסס על מפגש התרבויות ההיסטורי, מפגש הדתות, התקדשותה של הארץ לדתות שונות ועל קליטת עלייה מקשת רחבה של ארצות ותרבויות. הפסיפס מתבטא בתחומים שונים: אמנות, ספרות, מוזיקה, אוכל וכו'. הכרת ה"אחר" תאפשר יצירת דיאלוג, שכנות טובה והפריה הדדית ואלה יעשירו את החברה כולה.

קישור

בשיעור הקודם: הכרנו את המושג תרבות והגדרנו את הזהות התרבותית האישית והכיתתית.

בשיעור זה: התלמיד יכיר את המאפיינים של חברה רב תרבותית וידון בחשיבות ההיכרות עם תרבויות שונות המרכיבות את החברה במדינת ישראל.

בשיעור הבא: נלמד על ארץ ישראל כמקום מפגש בין תרבויות שונות בתקופות קדומות בשל היותה ארץ מפגש ונעמוד על השפעתן על חיינו כיום.

התפתחות השיעור על פי יעדי

1. התלמיד יסביר את המושג "אחר".
2. התלמיד יכיר את מאפייניהן של לפחות שלוש תרבויות המתקיימות כיום בארצנו (מאפיינים: שפה, דת /אמונה / אידיאולוגיה/ מאכלים / לבוש/ מנהגים /חגים / אמנות / מוזיקה / דרכי בידור. **תרבויות לדוגמה:** התרבות הבדואית, התרבות הקיבוצית, התרבות החרדית, התרבות הנזירית ועוד).
3. התלמיד יתרשם מהפסיפס הישראלי שיוצר מגוון התרבויות במדינה.

מושגי יסוד: "אחר", פסיפס תרבויות, תרבות.

שיעור 3 | מפגש התרבויות ההיסטורי בארץ ישראל

"מה יותר ישראי - צברי? או אבטיח? לא במקרה הראלון הוא צולב חבל ממקסיקו
ובאחרון צולב ומיק ממזריק"

(מקור לא ידוע)

המסר הערכי:

באחריותי להכיר את תרומתן של תרבויות היסטוריות שהיו בארץ ישראל לתרבותנו כיום.

מטרת השיעור:

התלמיד יכיר דוגמאות שהותירו תרבויות היסטוריות בנופאדם של ארץ ישראל ויעמוד על השפעתן על תרבותנו העכשווית.

הרעיון המרכזי

לכל אורך ההיסטוריה התקיים בארץ ישראל מפגש תרבויות. חלקן עבר מן העולם ונתרו להן עדויות רק באתרים ארכיאולוגיים ובמוזיאונים, אך חלקן מיוצג עד היום בנופאדם ובתרבות שלנו. חשיפת מרכיבים אלה בנופאדם ובתרבות תחזק את הבנת תרומתו של מפגש התרבויות לעושר תרבותי. קישור מרכיבים אלה לעמים ולתרבויות שאחראים למפגש התרבויות ההיסטורי בארץ ישראל, יסייע להבחין ביתרונות של מפגש התרבויות העכשווי, שמתבטא בחיינו כיום.

קישור

בשיעור הקודם: הכרנו את מאפייני פסיפס התרבויות הישראלי היום.

בשיעור זה: התלמיד יכיר את רישומו של הרצף ההיסטורי בארץ ישראל על התרבות העכשווית.

בשיעור הבא: נלמד על היתרונות הגלומים בעושר התרבותי הקיים בישראל.

התפתחות השיעור על פי יעדיו:

1. התלמיד יכיר פריטים ומרכיבים בתרבותנו שהם שרידים של השפעת תרבויות היסטוריות ששלטו או חלפו בארץ ישראל.

2. התלמיד יבין כי הרצף ההיסטורי מעצב מרכיבים משמעותיים בתרבות העכשווית.

שיעור 4 | על היתרונות שבחברה רב תרבותית

“אדרבה! תן בליבנו שנראה כל אחד מעלת חברינו ולא חסרונם”

(מתוך תפילת ר' אלימלך מליז'נסק)

המסר הערכי

באחריותי לברר את היתרונות הטמונים בהיכרותי את ה"אחר".

המטרה:

התלמיד יברר את היתרונות שמקנה החברה הרב תרבותית למדינת ישראל.

הרעיון המרכזי

הגלובליזציה והתפתחות התקשורת בין העמים חשפו את היתרונות הרבים שקיום חברה רב תרבותית מקנה למדינת ישראל. מדינה שתדע למנף את ריבוי התרבויות שלה ליתרון חברתי-כלכלי, תגלה יכולת הישרדות טובה יותר, לנוכח התמורות הרבות הפוקדות את העולם בקצב מהיר מבעבר. עושר תרבותי מאפשר גיוון, יצירתיות, פתיחות, ריבוי השקפות עולם ויגוונות שונות בכל תחומי החיים. הבנת היתרונות של חברה רב תרבותית תסייע ליצירת פתיחות ונכונות לכיבוד האחר ולקבלתו.

קישור

בשיעור הקודם: למדנו על מפגש התרבויות ההיסטורי בארץ ישראל והשפעותיו על החברה בישראל.

בשיעור זה: נעסוק ביתרונות שבחברה רב תרבותית, ונבחן דרכים לצמצום היחס השלילי אל ה"אחר".

בשיעור הבא: נעסוק בהכרת הבסיס התרבותי המאחד והמשותף, שמקדם את כיבוד האחר וקבלתו.

התפתחות השיעור על פי יעדיו:

1. התלמיד יציין **יתרונות** של חברה רב תרבותית (מגוון, יופי ועניין, דרכי חשיבה ויצירה, חוסן חברתי ופוטנציאל כלכלי).
2. התלמיד יציע 1-2 דרכים **ליצירת אמפטיה לאחר, באמצעות טיפוח ראיית היתרונות** שבחברה רב תרבותית.

מושגים: תרבות, רב תרבותיות, פְּלִיגְרִיזְם, גִּישַׁת "כור היתוך".

שיעור 5 | מדיבור למעשה

אני מוכן למסור את נפלי כדי למלאיך את דצתק, אמרות לאני חולק עלייך אלוטין"

(וולטיר)

המסר הערכי

באחריותי לאמץ דרכי פעולה לגילוי סובלנות וקבלת האחר כחלק משגרת חיי.

מטרת השיעור

התלמיד יתנסה במצבים שמחייבים גילוי סובלנות וינתחם.

הרעיון המרכזי

מפגש התרבויות בארץ ישראל מזמן מצבי מפגש שונים ומגוונים. כל מפגש כזה מזמן אתגר של התמודדות עם ה"אחר" השונה ממנו והזר לי. התנסות בהתמודדות עם מצבים כאלה וניתוחם עשויה לקדם את השיח הסובלני וקבלת ה"אחר". קידום השיח הסובלני הינו במרכז הרעיון של מצבי המפגש הללו והוא בסיס חשוב לחיזוק הלכידות החברתית.

קישור

בשיעור הקודם: עסקנו ביתרונות שבמפגש התרבויות המתקיים במדינה היום.

בשיעור זה: נתנסה בהתמודדות עם מצבי מפגש שונים וננתחם באמצעות דיון קבוצתי.

בשיעור הבא: נבחן דרכים לחיזוק הלכידות החברתית באמצעות ברור חויית הישראליות.

התפתחות השיעור על פי יעדיו:

1. התלמיד ייחשף למצבים מחיי היומיום בהם מתקיים מפגש עם "אחר".
2. התלמיד ינתח אירוע מפגש עם ה"אחר" שעלה בכיתה.
3. התלמיד יגדיר את המושג סובלנות ויציע לפחות שתי דרכים ל"סיום המפגש" שניתח בדרך של סובלנות.
4. התלמיד יתרגל באופן חוייתי דרכים להתמודדות עם מצבי מפגש חדשים.

שיעור 6 | החוויה הישראלית

"אידיאלולוגיות מפרידות אותנו, אך חלומות וצדק מביאים אותנו יחד"

(יוג'ן יונסקו)

המסר הערכי

באחריותי לפעול לחיזוק הלכידות החברתית במדינה.

המטרה

התלמיד יציע דרכים לחיזוק הלכידות החברתית באמצעות בירור חוויית הישראליות.

הרעיון המרכזי

החוויה של אזרחי המדינה היא במידה רבה תולדה של מפגש התרבויות המתקיים בה. מפגש זה יוצר סוג של חוויה ייחודית שניתן להגדירה כ"חוויה הישראלית" המשותפת לכל אזרחי המדינה והמקרינה גם על התיירים הפוקדים את הארץ. בירור החוויה הישראלית כולל את היכולת לראות מצבים של מפגש בעין טובה, סלחנית ובהומור, ויכול לסייע לחיזוק הלכידות החברתית.

קישור

בשיעור הקודם: הכרנו כלים למימוש היתרונות הטמונים במפגש תרבויות.

בשיעור זה: נבחן דרכים לחיזוק הלכידות החברתית באמצעות בירור חוויית הישראליות.

התפתחות השיעור על פי יעדיו:

1. התלמיד ייחשף להיבטים שונים של החוויה הישראלית באמנות (מוזיקה, שירים, סטנדאפ, תוכניות ריאליטי, סרטים) ויגדיר את החוויה הישראלית.
2. התלמיד יסביר את הקשר בין החוויה הישראלית לבין חיזוק הלכידות החברתית.
3. התלמיד יציע שני רעיונות לחיזוק הלכידות החברתית לאור חוויית הישראליות.

מושגים: לכידות חברתית (Social Cohesion), חוויה ישראלית.

היש"מ | מפגש עם פסיפס התרבותיות בארץ ישראל

"אל תאבה מן ברחוקות קח לך מהקרובות"

(יהודה עמיחי, עצות לאהבה)

מטרת היש"מ

היכרות עם תרבות עכשווית שונה, אחת לפחות, רישומה בנופאדם, הכרת צרכיה, ומציאת הדרכים ליצירת חיים משותפים לצדה תוך שמירה על זהותי וערכי.

המסר הערכי

באחריותי לתרום את חלקי לקבלת השונה ולקידום שיח סובלני, לשם חיזוק הלכידות החברתית במדינת ישראל.

הרעיון המרכזי

במדינת ישראל מתקיים פסיפס תרבותי עשיר ומגוון המבוסס על מפגש התרבויות ההיסטורי, מפגש הדתות, התקדשותה של הארץ לדתות שונות ועל קליטת עלייה מקשת רחבה של ארצות ותרבויות. היש"מ יפגיש את התלמיד באופן חווייתי ובלתי אמצעי עם הנופאדם התרבותי ויצמצם את מרחב הזרות בין התרבויות.

קישור לשיעורים בכיתה

היש"מ מאפשר מפגש בלתי אמצעי עם הרישום שהותירו ומותירות התרבויות השונות בנופאדם כמו גם מפגש עם אנשים בני/נציגי תרבויות שונות.

התפתחות היש"מ על פי יעדין

1. התלמיד יכיר את רישום מאפייני התרבות בנופאדם (אדריכלות, מבנה דת, לבוש, סמלים, בית קברות, מוסדות ציבור).
2. התלמיד יתרשם מהמפגש התרבותי המתקיים ברחוב.
3. התלמיד יחווה מפגש עם בני/נציגי תרבות שונה משלו ומאפייני תרבותם.

שיעור ההכנה ליש"מ | מפגש עם פסיפס התרבותיות בארץ ישראל

"אל תאבד מן ברכותי קח אהבתי וברכותי"

(יהודה עמיחי, עצות לאהבה)

המסר הערכי

באחריותי לתרום את חלקי לקבלת השונה ולקידום שיח סובלני, לשם חיזוק הלכידות החברתית במדינת ישראל.

מטרת השיעור

יצירת סקרנות ומוכנות לסיור על ידי צמצום מרחב הזרות.

הרעיון המרכזי

שיעור ההכנה נועד להכין את התלמיד ליש"מ בהלימה למיקומו ברצף הלימודי של הסדנה בו נמצאת הכיתה סמוך ליציאה לסיור. היש"מ יפגיש את התלמיד עם הרישום בנוף של תרבויות שונות ועם נציג/ובני התרבות. לכן יש להכין את התלמידים בשני תחומים: הכרות עם התרבות, מאפייניה והרקע ההיסטורי שלה, וכללי התנהגות נאותים לקראת המפגש הצפוי.

יעדי שיעור ההכנה

1. התלמיד יציין את מיקום האזור על גבי המפה.
2. התלמיד יציין את מאפייני התרבות אותה יפגוש ביש"מ.
3. התלמיד ימנה את כללי הלבוש וההתנהגות המצופים ממנו ביש"מ.
4. התלמיד יציב השערה או שאלת מפתח לגבי סוגיה שעליה יוכל לקבל תשובה **רק ביש"מ** (על ידי הצגת ממצאים מהיש"מ).
5. התלמיד יתארגן לביצוע המטלות הנדרשות ממנו ביש"מ, הן כיחיד והן כחלק מחוליית משימה.
6. התלמיד יהיה מוכן ליציאה לסיור בהיבט ההתנהגותי, הארגוני והבטיחותי.

היבטים לצמצום מרחב הזרות

1. מיקוד באזור בו מתקיים הסיור.
2. הבהרת מושגים הקשורים בתרבות אותה נכיר ביש"מ: ההיסטוריה שלה, רישומה בנוף, מאפייניה, כללי ההתנהגות והלבוש המקובלים.

היבטים ארגוניים

1. מתן הנחיות ארגוניות הקשורות בהיבטים התנהגותיים, לבוש הולם, היבטי בטיחות וביטחון ביש"מ, בהתאם לנדרש (חלוקה לחוליות משימה, ציוד, לוי"ז וכו').
2. חלוקת משימות **קבוצתיות** או **אישיות** הקשורות **בהיבטים ארגוניים** (ראש חוליה, אחראי ג'ריקן, אחראי ניקוד בתחרות וכו'), **היבטים לימודיים** (משימת חקר, משימות הדרכה, הובלת הכיתה וכו') ו**היבטים חברתיים וחוויתיים** (מורל, צ'ופרים, משחקים).

סדנת 'ירושלים בירת ישראל' רציונאל הסדנה

*"...ירושלים היא אב-אביב של מדינת ישראל. אנו גאים על כך לירושלים ומקדש און
בזיוני בלתי דמת אחרות..."*

(מתוך הודעת דוד בן גוריון בכנסת על העברת הכירה לירושלים - 5/12/49)

מסר ערכי

אחריות לקחת חלק בשימור וחיוזוק מעמדה של ירושלים בירת ישראל כיסוד בזהותי היהודית-הלאומית, תוך גילוי סובלנות ליחסם של בני דתות אחרות לעיר.

מטרת הסדנה:

חיוזוק הזיקה הרגשית של התלמיד לירושלים כמרכז הווייתו של העם היהודי ברצף הדורות וכבירת ישראל, תוך גילוי סובלנות לאוכלוסיות השונות בעיר.

הרעיון המרכזי:

"לא בהצהרות בלבד, לא בכיבושים בלבד אלא בכוח המעשה המחנך, היוצר והבונה, תיפדה ירושלים". (דוד בן גוריון, 1967)

ירושלים היא הבירה ההיסטורית, הרוחנית והפוליטית של עם ישראל. השם ירושלים/ירושלם נזכר בתנ"ך 613 פעמים, היא מוזכרת בכל תפילה ובכל טקס יהודי. ירושלים היא סמל הזהות והלאומיות היהודית, עתידה ישפיע גם על הדורות הבאים. הסדנה מדישה את הקשר שבין היווצרות מעמדה של ירושלים בדורות הקודמים, לזהותו של התלמיד ולהכרעות פוליטיות בדור הנוכחי. בהיבט התכנים, הסדנה מתמקדת בשלושה נושאים:

- **איחוד שבטי ישראל:** דוד כבש את העיר במטרה להקים בה מרכז רוחני - בירה מדינית לממלכה שתאחד את כל שבטי ישראל. בנו שלמה בנה בה את בית המקדש והפך אותה לבירה דתית ומדינית.
- **שנות הכיסופים בגולה:** הכיסופים לציון, היא ירושלים, במשך אלפיים שנות גלות שימרו את זיכרון ימי קדם והובילו את תנועת ההתחדשות הלאומית-יהודית לבחור בשם **ציונות** להקים מחדש את המדינה היהודית דווקא בארץ ישראל ולקבוע את ירושלים כבירתה.
- **המתח הפוליטי:** במהלך ההיסטוריה נעשתה ירושלים קדושה גם לנצרות ולאסלאם, דבר שהוביל להיווצרות מתח פוליטי אודות מעמדה ובעיר עצמה מאז ועד היום. המטען הדתי-רגשי לאורך 3000 שנות ההיסטוריה היהודית, מעצים את המתח הפוליטי הקיים בירושלים ומשפיע על עתידה של העיר וייתכן שאף על המזרח התיכון כולו.

קישור לסדנאות

- **סדנת ההר:** הכיסופים של העם היהודי לארץ ישראל הופנו בעיקר לירושלים. (שיעור 4 - חיזוק הזיקה להר ולמורשת העם).
- **סדנת המהפך הציוני במישור החוץ:** ירושלים היתה ההשראה לשיבת העם לציון ולמהפך הציוני. ירושלים/ציון היא גם מקור שמה של התנועה הציונית.
- **סדנת מפגש תרבותי:** המתחים הפוליטיים סביב מעמדה של ירושלים מביאים לידי ביטוי את פני המציאות הרב תרבותית בארץ ישראל.

מושגים: זהות יהודית - לאומית.

המטרה והמסר הערכי בכל שיעור על פי סדר השיעורים

שיעור 1: מהי ירושלים עבורי

- **מטרת השיעור:** התלמיד יחזק את זיקתו לירושלים באמצעות בירור תחושותיו לגבי מקומה בעולמו הרגשי.
- **מסר ערכי:** באחריותי לברר את מקומה של ירושלים בעולמי הפנימי כי אני חוליה בשרשרת הדורות של עמי.

שיעור 2: ירושלים במקרא ובמסורת

- **מטרת השיעור:** התלמיד יכיר את הסיפור המקראי ההיסטורי של היווצרות מעמד ירושלים כבירת ישראל כחלק מהסיפור שלו.
- **מסר ערכי:** סיפור היווצרות מעמדה של ירושלים כבירה המאוחדת של שבטי ישראל הוא מרכיב

שיעור 3: מציון לציונות - הכיסופים לירושלים

מטרת השיעור: התלמיד יקשר בין הכיסופים לירושלים/ציון ושימור מרכזיותה בתודעה היהודית לאורך הדורות, לבין כינון המפעל הציוני והשבת ירושלים למעמדה כבירת מדינת ישראל.

מסר ערכי: אני מבחין במרכזיותה של ירושלים בתודעה היהודית באירועים שונים במעגלי החיים והיא חלק ממני כחוליה בשרשרת הדורות.

שיעור 4: עיר קדושה לשלוש דתות

מטרת השיעור: התלמיד יתוודע למקורות קדושתה של ירושלים לנצרות ולאיסלאם לצורך הבנת הרגשות היוצרים מתח פוליטי בעיר ואודותיה.

מסר ערכי: ירושלים קדושה גם לדתות אחרות. למען שמירתה, עלי לגלות סובלנות ליחסם של בני דתות אחרות לעיר.

שיעור 5: על חבל דק

מטרת השיעור: התלמיד יחשף לאירועים ההיסטוריים שהובילו למורכבות מעמדה של ירושלים במישור הלאומי והבינלאומי.

מסר ערכי: באחריותי להכיר את המתחים ואת העמדות הדתיות והלאומיות באשר לירושלים, להעצמת מחויבותי האישית לחיזוק מעמדה כבירת ישראל.

שיעור 6: אחריותנו על ירושלים

מטרת השיעור: התלמיד יציין דרכים שבהן הוא יכול לתרום לחיזוק מעמדה של ירושלים כבירת הנצח של ישראל.

מסר ערכי: אחריותי לקחת חלק בטיפול מעמדה של ירושלים בירת ישראל, כיסוד לזהותי היהודית לאומית, תוך גילוי סובלנות למגוון הדעות בחברה הישראלית.

היש"מ: ממנורת הריבונות למנורת הלב

המסר הערכי: באחריותי לטפח את ההיכרות שלי עם ירושלים כבירת ישראל המדינית והרוחנית, תוך גילוי סובלנות לבני דתות אחרות בעיר.

מטרת היש"מ: חיזוק זיקתו של התלמיד לירושלים כבירת ישראל באמצעות מפגש עם סמלי הריבונות, האתרים ההיסטוריים, האתרים המקודשים והנוף האנושי המגוון בעיר.

שיעור 1 | מהי ירושלים עבורי

”אלא אמה יל ציר ולמארה ירושלים”

(נתן יונתן)

מסר ערכי:

באחריותי לברר את מקומה של ירושלים בעולמי הפנימי כי אני חוליה בשרשרת הדורות של עמי.

מטרת השיעור:

התלמיד יחזק את זיקתו לירושלים באמצעות בירור תחושותיו לגבי מקומה בעולמו הרגשי.

הרעיון המרכזי

לאורך ההיסטוריה ירושלים מתקיימת בתודעת העם היהודי כבירתו הנצחית ומרכזו הרוחני. ירושלים מעוגנת עמוק בעולמו הרגשי של העם היהודי בארץ ובתפוצות כסמל לאחדות העם ומוקד לתקווה והתחדשות.

מאחר שהזיקה לירושלים היא חלק חשוב בזהותו היהודית והלאומית של התלמיד, יש צורך חיוני, כבר בתחילת הסדנה, לחשוף את התלמיד להיותה של העיר מוקד רגשי היוצר קשר מיוחד אל העיר. בירור רגשותיו של התלמיד וחשיפתו למגוון הרגשות שירושלים מעוררת יסייעו לחיזוק זיקתו לעיר.

קישור

בשיעור זה התלמיד יברר את מקומה של ירושלים בעולמו הפנימי.

בשיעור הבא יגלה התלמיד את הסיבות לכך שהעם היהודי מרגיש קשר מיוחד לירושלים.

התפתחות השעור על פי יעדיו:

1. התלמיד יברר מה מקומה של ירושלים בעולמו הפנימי.
2. התלמיד יתרשם ממקומה של ירושלים בעולמו של חבריו לכיתה.
3. התלמיד יתרשם מעובדות בסיסיות אודות ירושלים היום (גודל אוכלוסייה, שטח, מרכז שלטוני, מרכז דתי, תיירות, השכלה גבוהה, מוקד תרבותי-אומנותי וכו').

מושגים: שרשרת הדורות.

שיעור 2 | ירושלים במקרא ובמסורת

“ירושלים – עיר שמחברת ישראל זה לזה”

(ירושלמי בבא קמא פ”ז ה”ז)

מסר ערכי:

סיפור היווצרות מעמדה של ירושלים כבירה המאוחדת של שבטי ישראל הוא מרכיב בזהותי היהודית לאומית.

מטרת השיעור:

התלמיד יכיר את הסיפור המקראי ההיסטורי של היווצרות מעמד ירושלים כבירת ישראל כחלק מהסיפור הלאומי שלו (כיבוש ירושלים בימי דוד, בניית המקדש הראשון בימי שלמה ובניית הבית השני בימי עזרא ונחמיה ושיפוצו בימי הורדוס).

הרעיון המרכזי

מעמדה של ירושלים כבירת ישראל כיום, מתחיל להיווצר עם כיבוש **עיר יבוס** בידי דוד המלך שמקים בה את **ירושלים בירת הממלכה המאוחדת**. העלאת ארון הברית לעיר על ידי דוד ובניית בית המקדש בימי שלמה המלך, השלימו את תהליך הפיכתה של **העיר לבירה מדינית רוחנית וסמל לאחדותו של עם ישראל**. למרות חורבן ירושלים, והמקדש (בית ראשון וגם בית שני) ויציאתו של עם ישראל לגלות, נשמר מעמדה הייחודי של ירושלים בלב כל יהודי בכל הדורות.

קישור

בשיעור הקודם ביררנו מהו מקומה של ירושלים בעולמו של התלמיד.

בשיעור זה נברר את נסיבות הפיכתה של ירושלים לבירה מדינית רוחנית המאוחדת את עם ישראל. **בשיעור הבא** נעמוד על שמירת הקשר לירושלים במשך 2000 שנות גלות, קשר שהוביל להקמת התנועה **הציונית** והמדינה.

התפתחות השיעור על פי יעדיו:

1. התלמיד יתאר את השתלשלות הפיכתה של ירושלים לבירה המדינית רוחנית של ממלכת ישראל המאוחדת מתוך מקורות תנ”כיים (ראה הרעיון המרכזי של השיעור).
2. התלמיד ידון בשיקולים האפשריים של דוד המלך בבואו לקבוע את ירושלים כבירת הממלכה המאוחדת (שיקולים מדיניים ודתיים).
3. התלמיד יקשר בין מקומה של ירושלים בעולמו הפנימי לבין מקומה בנרטיב הלאומי כפי שעולה מסיפורי המקרא שנלמדו בשיעור.

מושגים: בירה מדינית, בירה רוחנית, סמל, נרטיב.

שיעור 3 | מציון לציונות - הכיסופים לירושלים

“אם-אֶשְׁכַּח יְרוּשָׁלַם, תִּשְׁכַּח יְמִינִי”.

(תהילים קלו, ה-ו)

מסר ערכי:

אני מבחין במרכזיותה של ירושלים בתודעה היהודית באירועים שונים במעגלי החיים והיא חלק ממני כחוליה בשרשרת הדורות.

מטרת השיעור:

התלמיד יקשר בין הכיסופים לירושלים/ציון ושימור מרכזיותה בתודעה היהודית לאורך הדורות, לבין כינון המפעל הציוני והשבת ירושלים למעמדה כבירת מדינת ישראל.

הרעיון המרכזי

ירושלים ובית המקדש השני חרבו בשנת 70 לספירה, אך מרכזיותה של ירושלים נשמרה בלבבות בני העם היהודי במהלך 2000 שנות גלות עד ימינו.

הכיסופים לירושלים היו ביסויו לתקווה ולגאולה. דורות של יהודים הביעו את משאלת ליבם לגאולה בהתפללם “לשנה הבאה בירושלים הבנויה”. ירושלים נזכרת בדרכים רבות בחיי היום יום בתפילה במנהגים ובאמונות. על רקע הכיסופים לציון (אחד משמותיה של ירושלים), כאשר קמה במאה ה-19 תנועה לאומית יהודית, אך טבעי היה שתקרא לעצמה “**התנועה הציונית**”, ותשיב לירושלים את מקומה כבירת ישראל.

קישור

בשיעור הקודם הבהרנו כיצד נוצר מעמדה המדיני והרוחני של ירושלים.

בשיעור זה נברר כיצד, למרות החורבן והגלות, נשמר מעמדה של ירושלים לאורך כל הדורות והוביל להקמת התנועה הציונית והמדינה.

בשיעור הבא נעסוק בקשר הדתי- הרגשי של האיסלאם והנצרות לירושלים שלאחר החורבן.

התפתחות השיעור על פי יעדיו:

1. התלמיד יתאר ביסויים מעשיים למקומה של ירושלים בחיי היום יום (בתפילה ובמנהגים).
2. התלמיד יציג מקור יהודי ספרותי אחד שמבטא את עוצמת הגעגועים לירושלים בימי הגלות. “לבי במזרח” של יהודה הלוי, “אלטנוילנד של הרצל”, מגילת איכה, “התקווה”.
3. התלמיד יתרשם מהכיסופים לירושלים ומנוכחותה בעולמו של היהודי במשך הדורות.
4. התלמיד יסביר את הקשר בין הכיסופים לירושלים לבין המפעל הציוני שחידש את מעמדה כבירת המדינה היהודית בעת החדשה.

מושגים: מעגל החיים, מעגל השנה.

שיעור 4 | עיר קדושה לשלוש דתות

”... וְנִהְרֹוּ אֵלָיו כָּל-הַגּוֹיִם”

(ישעיהו ב 2)

מסר ערכי:

ירושלים קדושה גם לדתות אחרות. למען שמירתה, עלי לגלות סובלנות ליחסם של בני דתות אחרות לעיר.

מטרת השיעור:

התלמיד יתודע למקורות קדושתה של ירושלים לנצרות ולאסלאם לצורך הבנת הרגשות היוצרים מתח פוליטי בעיר ואודותיה.

הרעיון המרכזי

בירושלים פועלים כוחות פוליטיים גלובליים בעלי עוצמה ניכרת. כוחות אלו יונקים מהתקדשות ירושלים גם לנצרות ולאסלאם. קדושת ירושלים לנצרות נובעת מסיפור פעילותו וצליבתו של ישו בעיר. האסלאם, שרואה עצמו היורש של היהדות והנצרות, שקדמו לו, קשר במסורתיו את ביקורו של מוחמד "במסגד הקיצון" להר הבית בירושלים, שהפכה לשלישית מבין המקומות הקדושים לאסלאם אחרי מכה ומדינה. המטען הדתי-רגשי של המוני המאמינים שמקדשים את העיר, מעצים את המתח הפוליטי בעיר. על מנת שנוכל לחיות ביחד, יש לגלות סובלנות כלפי בני הדתות השונות.

קישור

בשיעור הקודם ביררנו כיצד, למרות החורבן והגלות, נשמר מעמדה של ירושלים כל הדורות והוביל להקמת התנועה הציונית והמדינה.

בשיעור זה נעסוק בקשר הדתי-הרגשי של הנצרות והאסלאם לירושלים שלאחר החורבן.

בשיעור הבא נעסוק בחידוש מעמדה של ירושלים כבירת ישראל ובמתחים הפוליטיים שנוצרו על רקע זה.

התפתחות השיעור על פי יעדיו:

1. התלמיד יתאר את המקור לקדושת ירושלים לנצרות ולאסלאם.
2. התלמיד יתרשם מהתקדשותה של ירושלים לכל שלוש הדתות המונותיאיסטיות. ירושלים.
3. התלמיד יקשר בין יתרונות היחס הסובלני וחופש הביקור לבין בירושלים הפריסה העולמית של מוסלמים ונוצרים ועוצמת הכוחות הפוליטיים הפועלים בירושלים.

שיעור 5 | על חבל דק

”ירושלים אכל הצריח בצולמ”

(סיסמת עיריית ירושלים)

מסר ערכי:

באחריותי לדעת על קיומם של מתחים דתיים ולאומיים באשר לירושלים, לשם העצמת מחויבותי האישית לחיזוק מעמדה כבירת ישראל.

מטרת השיעור:

התלמיד ייחשף לאירועים ההיסטוריים שהובילו למורכבות מעמדה של ירושלים במישור הלאומי והבינלאומי.

הרעיון המרכזי

עם הקמתה של התנועה הציונית בשלהי המאה ה-19, והתגברות תהליך שיבת העם לארצו, החל תהליך השבת ירושלים למעמדה כבירת ישראל. חשיבותה וקדושתה של ירושלים לשלוש הדתות המונותיאיסטיות הביאו לתביעת בעלות על העיר הן מצד אומות העולם, שביקשו להגדירה כטריטוריה בינלאומית, והן מצד הפלסטינים שתובעים אותה כבירתם. תהליכים אלה ותהליך השלום המתמשך עם הפלסטינים, מעמידים את ירושלים בשיאו של מתח פוליטי ומשפיעים על עתידה של העיר והמדינה.

קישור:

בשיעור הקודם: עסקנו בבירור קדושתה של ירושלים לנצרות ולאיסלאם.

בשיעור זה: נעסוק בתהליך שהביא לחידוש מקומה של ירושלים כבירת מדינת ישראל והמתחים הפוליטיים שנוצרו כתוצאה מכך.

בשיעור הבא: נדון בדרכים לחיזוק מעמדה של ירושלים כבירת ישראל.

התפתחות השיעור על פי יעדיו:

1. התלמיד יתאר התרחשויות חשובות בתהליך חידוש מעמדה של ירושלים מהמאה ה-19 (כינון המוסדות הלאומיים, החלטת החלוקה, החלטת בן גוריון, מלחמת השחרור, מלחמת ירושלים). קיום חופש פולחן לכל הדתות וקביעת גבולותיה המוניציפאליים של העיר, חוק (ירושלים).
2. התלמיד ייחשף למתח שיוצר ריבוי בעלי האינטרסים, הדתות והלאומים הטוענים לזכותם בקביעת אופייה ועתידה של ירושלים.
3. התלמיד יתרשם משגרת היומיום וריבוי המבקרים בעיר למרות המתחים הדתיים והפוליטיים.

שיעור 6 | אחריותנו על ירושלים

”למען ציון לא אֶחְשֶׂה, וְלמען יְרוּשָׁלַם לֹא אֶשְׁקוֹט”

(ישעיהו ס"ב,א')

המסר הערכי:

אחריות לקחת חלק בטיפול מעמדה של ירושלים בירת ישראל, כיסוד לזהותי היהודית לאומית.

מטרת השיעור:

התלמיד יציין דרכים בהן הוא יכול לתרום לחיזוק מעמדה של ירושלים כבירת הנצח של ישראל.

הרעיון המרכזי

ירושלים היא בירת ישראל, סמל הלאומיות הישראלית ברצף הדורות, ומקודשת לשלוש הדתות המונותאיסטיות.

כצעד משמעותי לחיזוק מעמדה של ירושלים כבירת ישראל חוקקה הכנסת ביולי 1980 את **חוק יסוד "ירושלים בירת ישראל"**. החוק קובע כי "ירושלים השלמה והמאוחדת היא בירת ישראל" (סעיף 1 בחוק). בחוק הובטח חופש גישה ופולחן לבני כל הדתות למקומות הקדושים להם. משרד החינוך קבע כי על כל תלמיד לבקר בירושלים לפחות שלוש פעמים במהלך שנות לימודיו (בכיתה ה', ז', י').

כל אחד מאזרחי ישראל מחויב לפעול לחיזוק מעמדה של ירושלים בירת הנצח של ישראל. על רקע התובנות שנלמדו בשיעורים הקודמים, על התלמידים לגבש בשיעור זה רשימת הצעות לפעולה מעשית לחיזוק מעמדה.

קישור

בשיעור הקודם: עסקנו בתהליך חידוש מעמדה של ירושלים בעת החדשה והמורכבות הפוליטית שנוצרה בעיר.

בשיעור זה נעסוק בגיבוש דרכים מעשיות למימוש אחריותו של התלמיד לחיזוק ושימור מעמדה כבירת ישראל.

התפתחות השיעור על פי יעדיו:

1. התלמיד יכיר את סעיפים 1-3 בחוק יסוד "ירושלים בירת ישראל".
2. התלמיד ייחשף לפעולות שנעשו בעבר ונעשות כיום לחיזוק מעמדה של ירושלים.
3. התלמיד יציג דרך אחת לפחות למימוש אחריותו ולדרך בה הוא יכול לתרום לחיזוק ושימור מעמדה של ירושלים כבירת ישראל.

מושגים: חוק יסוד.

היש"מ | ממנורת הריבונות למנורת הלב

"עשרה קבין של יופי ירדו לעולם - תשעה נטלה ירושלים ואחד כל העולם כולו ואין לך יופי כיופייה של ירושלים"

(תלמוד בבלי, מסכת קידושין דף מט ע"ב)

המסר הערכי

באחריותי לטפח את ההיכרות שלי עם ירושלים כבירת ישראל המדינית והרוחנית, תוך גילוי סובלנות לבני דתות אחרות בעיר.

מטרת היש"מ

חיזוק זיקתו של התלמיד לירושלים כבירת ישראל באמצעות מפגש עם סמלי הריבונות, האתרים ההיסטוריים, האתרים המקודשים והנוף האנושי המגוון בעיר.

הרעיון המרכזי

יש"מ סדנת ירושלים נועד להפגיש את התלמיד באופן בלתי אמצעי עם אתרים בהם יוכל לחוש את המורשת היהודית ההיסטורית בעיר (ימי בית ראשון ובית שני) ואת סמלי השלטון והריבונות המאפיינים את העיר כבירת ישראל. מפגש זה יסייע לחזק בתודעת התלמיד את מעמדה של ירושלים כבירת ישראל ואת זיקתו לעיר כיסוד לזהותו הישראלית, היהודית והלאומית. מכלול הנופאדם של העיר ימחיש לתלמיד את קדושתה של העיר לבני הדתות השונות ויסייע להכרה בעוצמת הקשר הדתי והרגשי שלהם לירושלים, ולהכרה בנחיצות קיום יחס סובלני לאחר שמירה על מעמדה של ירושלים.

קישור לסדנה

היש"מ מיועד לזמן חוויה רגשית שתעצים את הנלמד בסדנה ותמחיש את הסיפור ההיסטורי לצד ההוויה העכשווית בעיר.

יעדי היש"מ:

1. התלמיד יתרשם מיופייה וייחודה של העיר, מגוון האוכלוסייה ושיגרת החיים בה.
2. התלמיד יקשר בין האתרים ההיסטוריים לאירועים מהתנ"ך/ממקורות יהודיים נוספים.
3. התלמיד יזהה מבנים המסמלים שלטון, ריבונות ותרבות בעיר.
4. התלמיד יבצע תצפית נוף על העיר ויאפיין מבני דת שונים.
5. התלמיד יחווה כניסה חגיגית בשערי העיר העתיקה.

שיעור הכנה ליש"מ

"ירושלים בתבנית אלול" הרים"

(ארנון ברוקשטיין)

המסר הערכי:

ירושלים מגלמת את כל מרכיבי הזהות המורחבת שלי כאזרח המדינה וכבן לעם היהודי.

מטרת השיעור:

יצירת סקרנות, מוכנות ליש"מ ושותפות על ידי צמצום מרחב הזרות וחלוקת האחריות.

הרעיון המרכזי:

שיעור ההכנה נועד להכין את התלמיד ליש"מ בהלימה למיקומו ברצף הלימודי של הסדנה בו נמצאת הכיתה סמוך ליציאה ליש"מ.

יעדי שיעור ההכנה:

1. התלמיד יזהה אילו סמלים לאומיים מיוצגים בכל אחד מ"שלושת ההרים" ומה הזיקה ביניהם.
2. התלמיד יברר את תרומתם של הסמלים הלאומיים הללו לשיגרת חייו ולזהותו.
3. התלמיד יתארן לביצוע המשימות הנדרשות ממנו ביש"מ, הן כיחיד והן כחבר בחוליה.
4. התלמיד יהיה מוכן ליציאה ליש"מ בהיבט הארגוני והבטיחותי.

היבטים לצמצום מרחב הזרות

1. מיקוד בתיאור מסלול ואופי היש"מ.
2. הבהרת מושגים הקשורים ליש"מ.
3. מתן הנחיות ארגוניות, חלוקה לחוליות משימה, ציוד, ל"ז.
 - א. חלוקת משימות לחוליות ומשימות אישיות:
 - ב. ארגוניות: ראש חוליה, אחראי ג'ריקן, אחראי ניקוד בתחרות וכו'.
 - ג. לימודיות: משימת חקר, משימות הדרכה, הובלת הכיתה וכו'.
 - ד. חברתיות חוייתיות: מורל, צ'ופרים, משחקים, כיבוד וכו'.
4. מתן הנחיות הקשורות בהיבטי בטיחות וביטחון.

סדנת 'אחריותנו על המדינה והארץ' כאורח חיים' רציונאל הסדנה

"אפיות אדם פירושו לקחת אחריות"

(אנטואן דה סנט אכזופרי)

מסר ערכי

אחריות כאורח חיים הכרחית לשמירה על השדה, הלאום והחברה במדינת ישראל ולקידום.

מטרת הסדנה:

לחנך את התלמיד לאורח חיים של לקיחת אחריות על השדה, הלאום והחברה בארץ.

הרעיון המרכזי

הצלחתנו לקיים מדינה איכותית ולממש את יעדיה וערכיה תלויה, בין השאר, גם בכך שכל אזרח ייקח על עצמו אחריות בתחומי הסביבה, החברה והלאום.

מסר האחריות בהיבטיו השונים עובר כחוט השני בכל סדנאות התוכנית "דרך ארץ בדרכי הארץ". סדנה זו מדגישה את ההיבטים המעשיים של ערך האחריות ומקנה לתלמיד כלים להפוך את

האחריות לאורח חיים. התלמיד יתנסה בלקיחת אחריות וירכוש הבנה ותובנות אודות אימוץ האחריות כאורח חיים.

קישור לסדנאות:

ערך "האחריות", המלווה את סדנאות השל"ח לאורך כל תוכנית הלימודים והפעילות, יועצם בסדנה זו ויעודד פעילות עצמאית של עשייה באחד מתחומי השל"ח על מנת לטפח אחריות כאורח חיים. התלמידים יבחנו מה הייתה מידת גילוי האחריות שלהם עד כה בפעילות השל"ח, יפעלו לאורך השנה לגילוי מידה גבוהה יותר של אחריות ויבחנו את הדרכים להפיכתה לחלק מאורח חייהם.

הסדנה תילמד באופן הבא:

- א. שלושה שיעורים ראשונים יילמדו בתחילת השנה במסגרת הכיתה.
- ב. לאורך השנה יתקיימו שלוש תחנות ביקורת בהן ידווחו התלמיד או הקבוצה למורה השל"ח על הפעילות ויתקיים משוּב.
- ג. לאורך השנה יציגו התלמידים את פעילותם לתלמידי הכיתה בימי השדה או בכיתה.
- ד. בסוף השנה ילמד המורה את שיעור 4 - שיעור שמסכם את הסדנה ואת לימודי השל"ח של הכיתה.

מושגי יסוד: אחריות, אורח חיים.

המטרה והמסר הערכי בכל שיעור על פי סדר השיעורים

שיעור 1: אחריות הלכה למעשה

מטרת השיעור: התלמיד יבחן את היקף עשייתו בתחומי השדה, הלאום.
מסר ערכי: ביכולתי לתרום יותר לקידום השל"ח במדינת ישראל.

שיעור 2: לקחת אחריות

מטרת השיעור: התלמיד יאתר ויבחן דרכי פעולה בלקיחת אחריות אישית/ קבוצתית בתחומי השדה הלאום והחברה.

מסר ערכי: יש לי אחריות כיחיד לתרום ולהשפיע בתחומי השדה, הלאום והחברה.

שיעור 3: אחריות מחויבות

מטרת השיעור: התלמיד יגדיר את מחויבותו לעשייה ערכית.

מסר ערכי: באחריותי לגלות מחויבות לעשייה משמעותית בתחומי השל"ח השונים.

מפגשי משוּב ובקרה במהלך השנה:

המורה יקיים פגישות אישיות עם תלמיד/קבוצה, ובהן יתקיים תהליך של דיווח ומשוב אודות הפעילות.

הצגת הפעילות

על מנת לשתף את הכיתה בעשייה ולעודד עשייה, ידווחו התלמיד/קבוצה על עשייתם בימי שדה או במסגרת שיעורים נבחרים.

שיעור 4: אחריות כאורח חיים

מטרת השיעור: התלמיד יקשר בין לקיחת אחריות לאורך פעילותו באחד מתחומי השל"ח לבין

מקומה באורח החיים שלו מעתה והלאה.

מסר ערכי: יש לי אחריות אישית על איכות חיי ואיכות החיים במדינה בה אני חי.

שיעור 1 | אחריות הלכה למעשה

"אחריות צפ באחריות"

מסר ערכי:

ביכולתי לתרום יותר לקידום השדה הלאום והחברה במדינת ישראל.

מטרת השיעור:

התלמיד יבחן את היקף עשייתו בתחומי השדה, הלאום והחברה עד היום.

הרעיון המרכזי:

הערך "אחריות" הינו מרכיב חשוב ביחסו ובמעורבותו של היחיד כלפי הסביבה והחברה בה הוא חי. האחריות מתבטאת במוכנות שלנו לצאת מהמעגל האישי, אל עבר המעגל הסביבתי, החברתי והלאומי במדינה בה אנו חיים. התנאי להבנה מעמיקה יותר של ערך האחריות מחייב התנסות מעשית מתוך תחושת דאגה, אכפתיות ועשייה למען האחר.

בימי השדה, הגיחה והטיול השנתי, התנסה התלמיד **באחריות שהוטלה עליו** - "לכל תלמיד תפקיד". סיכום והעלאת רשמים מהשנה שחלפה יחדו אצלו החשיבות שב"אחריות הלכה למעשה" ואת משמעותה לפרט (תלמיד) ולחברה (לכיתה ולבית הספר). תודגש החשיבות והצורך בתרומה משמעותית יותר לקידום השדה, הלאום והחברה במדינת ישראל.

קישור:

בשיעור זה: נבחן את מידת גילוי האחריות שלנו בפעילות השל"ח (לכל תלמיד תפקיד) ונדון בהבנת הצורך במידה גבוהה יותר של אחריות לקידום הלאום והחברה במדינת ישראל.
בשיעור הבא: נדגיש את החשיבות שבלקיחת אחריות ונבחן אפשרויות ודרכי פעולה בלקיחת אחריות בתחומי השדה, הלאום והחברה להעצמת תרומה משמעותית יותר.

התפתחות השיעור על פי יעדיו:

1. התלמיד יגדיר את המושג אחריות בהיבט המעשי (אכפתיות ועשייה).
2. התלמיד יתוודע למידת גילוי האחריות שלו בתחומי השל"ח.
3. התלמיד יתרשם מתחושת הסיפוק וההעצמה שמקנה האחריות.
4. התלמיד יבין את החשיבות בגילוי מידה גבוהה יותר של אחריות לקידום השל"ח במדינת ישראל.

מושגי יסוד: אחריות - אכפתיות ועשייה.

שיעור 2 | לקחת אחריות

"אחרי המילים נמלכין בלבבות"

(ספר החינוך, מצוה טז)

מסר ערכי:

יש לי אחריות כיחיד לתרום ולהשפיע בתחומי השדה, הלאום והחברה.

מטרת השיעור:

התלמיד יאתר ויבחן דרכי פעולה בלקיחת אחריות אישית/קבוצתית בתחומי השדה, הלאום והחברה.

הרעיון המרכזי:

ללקיחת האחריות יש חשיבות רבה. אנו מפתחים תחושה של שותפות וקשר לסביבה, לעם ולארץ אם אנו לוקחים אחריות, נוקטים פעולה מעשית ונושאים בתוצאותיה. כשהאדם בוחר במה הוא לוקח אחריות, גדל הסיכוי למימוש הפוטנציאל האישי שלו ולמידת עוצמת השפעתו על הנעשה. העצמת התרומה והעשייה בתחומי השל"ח, תחשוף בפני התלמיד חלק מהדרכים שיאפשרו לו לקחת אחריות בתחומי השדה הלאום והחברה במדינת ישראל. נדגיש כי עומדים לפנינו אתגרים רבים עמם נוכל להתמודד בהצלחה אם כל אחד ייקח אחריות ויתרום יותר בהתאם ליכולותיו וכישוריו.

קישור:

בשיעור הקודם: בחנו את מידת גילוי האחריות שלנו בפעילות השל"ח עד כה ובהבנת הצורך בגילוי מידה גבוהה יותר של אחריות לקידום, השדה הלאום והחברה במדינת ישראל.

בשיעור זה: נדגיש את החשיבות שבלקיחת אחריות ונבחן אפשרויות ודרכי פעולה בלקיחת אחריות בתחומי השדה הלאום והחברה להעצמת תרומה משמעותית יותר.

בשיעור הבא: נבין כי בלקיחת אחריות ישנה מחויבות לעשייה. ננסח חוזה/הסכם התחייבות בו יוגדרו תחומי הפעילות ודרכי הפעולה בלקיחת האחריות.

התפתחות השיעור על פי יעדיו:

1. התלמיד יברר את החשיבות בלקיחת אחריות.
2. התלמיד יציג דוגמאות מחיי היומיום שבהן הוא לוקח אחריות (אישית, כיתתית, קהילתית).
3. התלמיד יציע אפשרויות ללקיחת אחריות בתחומי השדה, הלאום והחברה.
4. התלמיד יבחר תחום בו הוא לוקח אחריות בהתאם ליכולותיו, נטיותיו וכישוריו.
5. התלמיד יבחן דרכי פעולה בלקיחת אחריות באחד מתחומי השל"ח בו הוא בחר.

מושגי יסוד: לקיחת אחריות.

דוגמאות לתחומי העשייה של התלמיד:

תחום הסביבה: חיסכון במים, חיסכון בחשמל, ניקיון, מיחזור וכו'.

תחום הלאום: יצירת קשר וקיום מפגשים עם לוחם/ ניצול שואה והצגת סיפורו לכיתה. ראיון עם עולה חדש. אימוץ אנדרטה וכו'.

תחום החברה: עשייה בתחום בית הספר, כגון עיצוב לוח כיתתי בתחום מסוים, מעורבות בקביעת התכנים ובניסוחם והשתתפות בטקסי ביה"ס. השתתפות במאבק חברתי כלשהו. אימוץ בית אבות, ילד חריג וכו'.

שיעור 3 | אחריות ומחוייבות

"פלאחריות אחייבת"

מסר ערכי

באחריותי לגלות מחוייבות לעשייה משמעותית בתחומי השדה, הלאום והחברה במדינת ישראל.

מטרת השיעור

התלמיד ינסח אמנה/חווה בו יגדיר את מחוייבותו לעשייה ערכית.

הרעיון המרכזי

בלקחת אחריות מחוייב הפרט/התלמיד כלפי האחר (הסביבה/הלאום/החברה) בלא קשר למחוייבות של האחר כלפיו. במחוייבות זו ישנה חובה מוסרית למלא את הצרכים של האחר מתוך אכפתיות ואהבה. מחוייבת משמעה הסכם. בשיעור זה נבין כי בלקחת אחריות יש בחירה, אך היא מחייבת לבצע פעולות מעשיות ערכיות. כדי לתת תוקף לפעולות שבחרנו, עלינו לנסח התחייבות כתובה. התחייבות כתובה זו תוכרז כאמנה/הסכם של התלמידים לתחום בו בחרו לנקוט פעולות שיש בהן לקחת אחריות. כתיבת האמנה תגדיר לתלמידים את המטרות ודרכי הפעולה להשגת תוצאות חיוביות שבתחום אחריותם. החתימה על האמנה תמחיש לתלמיד את מחוייבותו לפרויקט שבחר במסגרת לקחת אחריות.

קישור

בשיעור הקודם: בחנו מהם האפשרויות ודרכי הפעולה ללקחת יותר אחריות.

בשיעור הזה: נהפוך את הצהרת הכוונות להתחייבות מעשית כתובה.

במהלך השנה תתקיים פעילות של לקחת אחריות אישית או קבוצתית על פי בחירתו והתחייבותו של כל תלמיד. כמו כן יתקיים תהליך של דיווח ומשוב אודות הפעילות.

התפתחות השיעור על פי יעדי

1. התלמיד יבין שבלקחת אחריות יש התחייבות לעשייה משמעותית.
2. התלמיד יבין את הצורך שבהתחייבות כתובה לכיבוד ההסכם/האמנה/החווה.
3. התלמיד יפרט באמנה/הסכם את דרכי הפעולה בתחום בו הוא לוקח אחריות ואת התחייבותו לשאת בתוצאותיה. (מטרה, פעולה, תוצאה).

מושגי יסוד:

התחייבות כתובה-הסכם. דוגמאות להתחייבות כתובה: כתיבה, טאבו, תעודת זהות.

חווה- הסכמה בין 2 גופים

אמנה- חד צדדי, אני מקבל על עצמי לדוגמה: אמנת קיוטו, אמנת של"ח.

מבנה כתב ההתחייבות/ החוזה/ האמנה בלקיחת אחריות:

- תחום העשייה עליו בחרתי לקחת אחריות:
- המטרות בתחום האחריות שבחרתי:
- הפעולות אותן אבצע כדי להשיג מטרות אלו (הדרך שבחרתי להשגת המטרה):
- פירוט לוח הזמנים לביצוע הפעולה:
- מדדי הצלחה - תוצאות מעשיות להן אני מצפה:

שיעור 4 | אחריות כאורח חיים

“ותן בלבנו בינה להבין ולהשכיל, לשמוע, ללמוד וללמד, לשמור ולעשות ולקיים”

(מתוך התפילה לפני קריאת שמע)

מסר ערכי

יש לי אחריות אישית על איכות חיי ואיכות החיים במדינה בה אני חי.

מטרת השיעור

התלמיד יקשר בין לקיחת אחריות בפעילותו לאורך השנה באחד מתחומי השל"ח לבין מקומה של האחריות באורח החיים שלו מעתה והלאה.

הרעיון המרכזי

ערך האחריות והמחויבות לאחריות הלכה למעשה, קשורים בקשר חיובי ובזיקה הדדית לאושר אישי ולתחושת סיפוק המקנה משמעות לחיינו. לקיחת אחריות מפתחת תחושה של שותפות וקשר לנעשה סביבנו, ועל כן עליו לגלות אחריות אישית לנעשה סביבנו. יש ביכולתנו לנסות לחולל שינוי באמצעות התגייסות לעזרה, סיוע ותיקון בתחומי השל"ח השונים על מנת לשפר את איכות חיינו במדינה בה אנו חיים. עליו לקחת אחריות ולשלב באורח חיינו מעתה ואילך להגדיר לעצמי מה אני מוכן לתרום בתחום השדה, הלאום והחברה בהמשך חיי ולפעול לשם כך באופן מעשי על ידי נקיטת פעולה משמעותית וערכית.

קישור:

במשך השנה: התנסות בפעילות מעשית ערכית בתחומי השל"ח השונים והצגת הפרויקט בפני חברי הכיתה. נערכו מפגשים לדיווח וקבלת משוב.

בשיעור זה: נבין את השפעתה של לקיחת האחריות והשלכותיה על איכות חיינו וחשיבות לקיחת אחריות מעתה ואילך כחלק מאורח חיינו.

התפתחות השיעור על פי יעדיו:

1. התלמיד ישתף את חבריו לכיתה במשמעות ערך האחריות עבורו, כפי שחווה במהלך השנה.
2. התלמיד יגדיר מהי איכות חיים.
3. התלמיד יבין שכדי לשפר את איכות החיים בתחומי השל"ח, עליו לקחת האחריות מעתה והלאה.
4. התלמיד יציג דוגמאות ללקיחת אחריות בתחומי השל"ח בעתיד.
5. התלמיד ישאף לנהל אורח חיים שבו לקיחת אחריות תהווה חלק בלתי נפרד ממנו מעתה ואילך.

מושגי יסוד:

איכות חיים - איכות חיים היא המידה בה יש לאדם התנאים ההכרחיים למלא את צרכיו ולהיות מאושר.

איכות חיים הוא מושג סובייקטיבי. אנשים שונים מעריכים איכות חיים על פי קריטריונים שונים או שנותנים משקל שונה לאותם קריטריונים בהערכתם זו. אולם מתברר שיש גם הרבה מהמשותף בתפיסותיהם של אנשים שונים למושג איכות חיים ואנשים רבים מוצאים חפיפה חלקית בינו לבין המושג רווחה.

סדנאות הרחבה ותרבות חיי שדה

ארכיאולוגיה - חקר העבר למען המחר

★

מסקצב העונות למקצב החיים

★

מורשת קרב למען העם הארץ והמדינה

★

רציונאל מחנאות

★

רציונאל יש"מ להכרת הישוב שלי

סדנת 'ארכיאולוגיה' חקר העבר למען המחר' רציונאל הסדנה

"כאלו אתם רואים כמו ציניק את לרידיה בקדומים ויילוביה בחדלים, אתם מראים את בקלר באותי אלו יראו".

(זאב וילנאי)

מסר ערכי

באחריותי להתוודע לתרבות החומרית ככלי לביסוס ולהעמקת תחושת השייכות והזהות שלי.

מטרת הסדנה

התלמיד יתוודע לממצאי התרבות החומרית בארץ ישראל ככלי לחיזוק זיקתו לעם ולארץ.

הרעיון המרכזי

החיבור בין סיפורי התנ"ך, מקורות היסטוריים שונים והממצא הארכיאולוגי מקנה לתלמיד יכולת לקשר בין מקומות וסיפורים ומחזק את זיקתו לסיפור ההיסטורי, לארץ ולמורשת הלאומית. התוודעות לממצאי התרבות החומרית בארץ תסייע לתלמיד לחזק את זיקתו לסיפור המשפחתי שלו, כחלק ממורשת העם והארץ. כחוליה בשרשרת הדורות, יקל עליו להעביר את המורשת לדורות הבאים.

קישור לסדנאות

- **ערך "האחריות"** המלווה את סדנאות של"ח, יאיר בסדנה זו את האחריות שלי לשימור סיפורי המשפחה שלי והעם שלי כחוליה בשרשרת הדורות.
- **מיקום הסדנה:** הסדנה מוצעת ללומדים את תוכנית השל"ח במתכונת תלת שנתית. כסדנה תשתיתית היא מכוונת לתלמידי כיתה ז', הנחשפים לסיפורי משפחתם וכותבים עבודת שורשים. לכן מומלץ **ללמוד בתחילת השנה.**
- **בסדנת מכלול נופאדם** התייחסו לרבדים בנוף ולקשרים ביניהם. בסדנה זו נתייחס לרובד האנושי וליחסי הגומלין בין השרידים שהותיר האדם בעבר לאדם החי בארץ בהווה (משפיע מושפע).
- **בסדנת ההר ובסדנת ממקצב העונות למקצב החיים ובסדנת ירושלים** נתייחס לקשר בין תרבות חומרית לתרבות רוחנית.

מושגי יסוד: שרשרת הדורות, ארכיאולוגיה, ממצא ארכיאולוגי.

המטרה והמסר הערכי בכל שיעור על פי סדר השיעורים

1. **שיעור 1: רב הנסתר על הגלוי**
מטרת השיעור: התלמיד יחזק את זיקתו לסיפורים אישיים של משפחתו דרך חפצים ומשמעותם.
המסר הערכי: באחריותי לברר את תפקידם ומשמעותם של חפצים בסיפור המשפחתי שלי.
2. **שיעור 2: חקר וגילוי**
מטרת השיעור: התלמיד יפיק מידע מהתבוננות בחפצים מהתרבות העכשווית.
מסר ערכי: ביכולתי לקשר ולחבר בין חפצים לסיפורים.
3. **שיעור 3: רישומן של תרבויות העבר**
מטרת השיעור: התלמיד יתוודע למבנה תל ארכיאולוגי ככלי לחשיפת רישומן של תרבויות היסטוריות קדומות בארץ ישראל.
המסר הערכי: באחריותי לכבד את תרבויות העבר שהעשירו את תרבותי.
4. **שיעור 4: לחפור סיוור בעברי**
מטרת השיעור: התלמיד יתוודע לארכיאולוגיה כאחד הכלים לאיסוף ולהרחבת הידע על עברו.
המסר הערכי: באחריותי לעמוד על תרומת הממצא החומרי להבנת עברי.

5. שיעור 5: ספרים וחרסים

מטרת השיעור: התלמיד יקשר בין מקורות כתובים (תנ"ך, משנה, תלמוד ומסמכים היסטוריים) ובין הממצא הארכיאולוגי (תרבות חומרית).
המסר הערכי: באחריותי להתוודע לתרומתו של הממצא החומרי להעמקת הזיקה שלי למקורות לעם ולארץ.

6. שיעור 6: אני ומשפחתי בשרשרת הדורות

מטרת השיעור: תלמיד יציין דרכים בהן הוא יכול לתרום לשימור הסיפור המשפחתי שלו כחלק מהסיפור הלאומי.
המסר הערכי: באחריותי לקחת חלק בשמירה על הסיפור המשפחתי כחוליה בשרשרת הדורות.

7. שיעור הכנה ליש"מ:

מטרת השיעור: יצירת סקרנות, מוכנות ליש"מ ושותפות על ידי צמצום מרחב הזרות וחלוקת האחריות.
המסר הערכי: באחריותי להכיר את צורכי האחר ושיאופותיו כבסיס ליצירת אמון ושיתוף פעולה למען רווחת הכלל.

8. היש"מ:

מטרת היש"מ: התלמיד יחווה מפגש בלתי אמצעי עם שרידי עבר בארץ ישראל ככלי לחיזוק זיקתו לעם ולארץ.
המסר הערכי: באחריותי להתוודע לתרבות החומרית ככלי לביסוס ולהעמקת תחושת השייכות והזהות שלי.

שיעור 1 | "רב הנסתר על הגלוי"

"אנשים חולקים לכם רק רוצים לדעת את ה'צובדות'... אבל מה לכם באמת רוצים
זה סיפור."

(בריאן פרל)

המסר הערכי

באחריותי לברר את תפקידם ומשמעותם של חפצים בסיפור המשפחתי שלי.

מטרת השיעור

התלמיד יחזק את זיקתו לסיפורים אישיים של משפחתו דרך חפצים ומשמעותם.

הרעיון המרכזי

העצמים המוחשיים שבני אדם יוצרים, רוכשים ומשתמשים בהם מייצגים את הידע והמשאבים העומדים לרשות אותם אנשים. יחד עם זאת, משמעותם של חפצים משתנה מאדם לאדם. חפץ עשוי להיות בעל משמעות רגשית או רעיונית, לפעמים חפץ מספק לנו מידע על משהו ואף מעלה גשות ואסוציאציות קשורים בחוויתנו.

מורשת המשפחה הגרעינית והמשפחה המורחבת שלי רוויה בסיפורים שעוברים מדור לדור. ברוח המשפחות חפצים העוברים מדור לדור והסיפורים העומדים מאחוריהם, מלמדים על עברה של המשפחה ועל שורשיה הנטועים בזמנים ובמקומות שונים. כל תלמיד הוא חוליה ברצף הדורות המשפחתי שלו, הסיפור "מאחורי" החפץ יקשר את התלמיד לשורשי משפחתו ולמקומו בשרשרת הדורות כחוליה מקשרת.

קישור

שיעור זה: עוסק ביצירת הקשר שבין חפצים הטמונים בחובם סיפורים ככלי לחיזוק הקשר של התלמיד לסיפור המשפחתי.

בשיעור הבא: התלמיד יפיק מידע מהתבוננות בחפצים מהתרבות העכשווית.

התפתחות השיעור על פי יעדיו:

1. התלמיד יציג בכיתה חפץ המשמעותי לסיפור המשפחתי שלו (מומלץ להביא תמונה של החפץ).
2. התלמיד יסביר את הקשר בין החפץ לבין הסיפור המשפחתי.
3. התלמיד יגדיר את המושג "שרשרת הדורות".
4. התלמיד יקשר בין החפץ המשפחתי לבין שרשרת הדורות במשפחתו.

מושגי יסוד: שרשרת הדורות (חוליה בשרשרת הדורות).

שיעור 2 | חקר וגילוי

"את כחייך צריק לחיות במהט קדימה, אלו מבינים אותם כאלו מתבוננים לאחור."

(מרשה גראד, מתוך הספר "הנסיכה שהאמינה באגדות")

המסר הערכי

ביכולתי לקשר ולחבר בין סיפורים וחפצים לאנשים שלהם הם שייכים.

מטרת השיעור

התלמיד יפיק מידע מהתבוננות בחפצים מהתרבות העכשווית.

הרעיון המרכזי

עבודת הארכיאולוג מורכבת מפסיפס של נתונים אותם הוא אוסף מחפצים שונים המאפיינים תרבות חומרית ומהם הוא מסיק מסקנות על תקופה מסוימת. באופן דומה התבוננות בחפצים של אנשים, בני ימינו, מובילה לתובנות ומסקנות המעידות על אופי האנשים, עיסוקם, תרבותם והתקופה בה הם חיים, תוך הבנת מיקומם ביחס לשרשרת הדורות.

קישור:

בשיעור הקודם: עסקנו בחפצים הטומנים בחובם סיפורים והמהווים כלי לחיזוק הקשר של התלמיד לסיפור המשפחתי.

בשיעור זה: נלמד להתבונן בחפצים בני תרבותנו, ומתוך כך נלמד על דרך עבודתו של הארכיאולוג. **בשיעור הבא:** נתוודע למבנה תל ארכיאולוגי ככלי לחשיפת רישומן של תרבויות היסטוריות קדומות בארץ ישראל

התפתחות השיעור על פי יעדיו

1. התלמיד יציע פרשנות לחפץ אחד, לאחר התבוננות באסופה של חפצים.
2. התלמיד יעלה השערות אודות בעלי החפץ מתוך התבוננות בחפץ (אופיו, עיסוקו, תרבותו).
3. התלמיד ידע שניתן להפיק מידע על התרבות החומרית של תקופה מסוימת.
4. התלמיד יעשה אנלוגיה בין ההתבוננות שלו בחפצים לבין ההתבוננות של הארכיאולוג בממצאים.
5. התלמיד יבין את הרקע לדרך עבודתו של הארכיאולוג.

מושגי יסוד:

1. **חקר** - בחינה ובדיקה, עיון מעמיק בדבר כדי לגלות את הגלום בו.
2. **ארכיאולוג** - מי שחקר עתיקות, שרידי ישובים קדומים, מצבות, מטבעות עתיקים וכו'.
3. **תרבות חומרית** - השרידים המוחשיים של תרבות, כגון: מבנים, כלי בית וכלי עבודה, אביזרי פולחן, קישוטים ועוד.

שיעור 3 | תל ארכיאולוגי

"כאלו אני מבטאת את פתיחה צמיחה, האות הראשונה כבר לייבט אצבע".

(כלת פרס נובל לספרות, המשוררת הפולניה ויסלבה שימבורסקה)

מטרת השיעור:

התלמיד יתוודע למבנה תל ארכיאולוגי ככלי לחשיפת רישומן של תרבויות היסטוריות קדומות בארץ ישראל.

מסר ערכי

באחריותי להכיר את תרומתן של תרבויות העבר להעשרת תרבותי.

הרעיון המרכזי:

"הזמן הוא היצירה האנושית הקושרת בין תרבויות וארצות רחוקות בהווה, מחברת אותנו אל העבר ומובילה אותנו אל העתיד" ("מסע אחר", גיליון מס' 120, עמ' 48).

הימצאותה של גבעה מלאכותית (תל) מעידה על התיישבות האדם בעבר במקום זה. שיבתו של האדם לחדש את יישובו על גבי החורבות שמצא, מעידה על השפעת פעילות האדם בעבר על חייו בהווה ובעתיד. מבנה התל מייצג מבחינתו את מעברי הזמן המחברים את ההווה של האדם אל עברו ואל עתידו, וכך גם בשרשרת הדורות. אם נשים לב היטב, נגלה כי במילה "להעביר" ישנה המילה "עבר", ובאחריותנו כ"עבריים" להעביר הלאה את מורשתנו לדור בנינו, דור העתיד, כי זוהי ה"עת" לתת "יד" לאחרים. "עתיד: עת-יד" (תמר ידידים).

קישור

בשיעור הקודם: הכרנו את הרקע לדרך עבודתו של הארכיאולוג על ידי התבוננות בחפצים מהתרבות העכשווית והפקת מידע מהם.

בשיעור זה: נעסוק במבנה תל ארכיאולוגי ככלי לחשיפת תרבויות קדומות.

קישור לשיעור הבא: נעסוק בארכיאולוגיה ככלי להרחבת הידע.

התפתחות השיעור על פי יעדיו:

1. התלמיד יגדיר את המושג "תל ארכיאולוגי".
2. התלמיד ילמד את הקריטריונים למיקום יישוב (מים, הגנה, חשיבות פולחנית, דרכים ומסחר).
3. התלמיד יעמוד על משמעות הזמן (הכרונולוגיה) הנובעת ממבנה התל ודרך היווצרותו.
4. התלמיד יעמוד על השפעת תרבויות העבר על חייו.
5. התלמיד יעשה אנלוגיה בין ריבוד שכבות התל למיקומו ברצף הדורות.

מושגי יסוד:

ארכיאולוגיה: ארכיאולוגיה היא מדע העוסק בחקר שרידי העבר. המונח ארכיאולוגיה מורכב משתי מילים יווניות: "ארכיאוס" = עתיק; "לוגיה" = תחום דעת, חקר.

תל ארכיאולוגי: תל הוא גבעה מלאכותית, שקיבלה את צורתה כתוצאה מהצטברות יישובים בני תקופות שונות זה על גבי זה.

כרונולוגיה: "כרונוס" ביוונית פירושו זמן או קצב, "לוגיה" היא מדע או לימוד. כרונולוגיה היא רצף של אירועים על פי סדר התרחשותם.

שיעור 4 | לגעת בעבר להבין את הנסתר

"אנו רוצים הוא פופ" (חיים סוקלוב)

מסר ערכי

באחריותי לעמוד על תרומת הממצא החומרי להבנת עברי.

מטרת השיעור:

התלמיד יתוודע לארכיאולוגיה כאחד הכלים לאיסוף ולהרחבת הידע על עברו.

הרעיון המרכזי

ארץ ישראל מהווה מקור חשוב לאתרי עתיקות ולמצאים השופכים אור על ההיסטוריה של תרבויות שונות המהוות בסיס לתרבותנו כיום.

החשיפה לשרידי הממצא החומרי והארכיאולוגיה ככלי המרחיב את הידע על העבר תפתח את המודעות לחשיבות שבשמירה על נכסי העבר למען המחר. כשם שתרבותנו נסתמכה על תרבויות עתיקות ועשירות מן העבר, כך גם המחר יסתמך על ההווה.

קישור

לשיעור הקודם: התלמיד יתוודע למבנה תל ארכיאולוגי ככלי לחשיפת רישומן של תרבויות היסטוריות קדומות בארץ ישראל.

בשיעור זה: נעסוק בתרומת הארכיאולוגיה להרחבת הידע.

בשיעור הבא: נקשר בין מקורות כתובים לבין ממצאים ארכיאולוגיים.

התפתחות השיעור על פי יעדי

1. התלמיד יגדיר מהו ממצא ארכיאולוגי.
2. התלמיד יעמוד על חשיבות הממצא הארכיאולוגי להבנת תקופות קדומות ואפיון.
3. התלמיד יבין את חשיבות מציאת הממצא הארכיאולוגי באתרו. (חיבור לתל ארכיאולוגי וחפירתו לפי שכבות, חשיבות חפירות הצלה לפני שפוגעים או בונים)
4. התלמיד יעמוד על חשיבות הארכיאולוגיה ככלי התורם להרחבה ולביסוס הידע על העבר.
5. התלמיד יעמוד על חשיבות השמירה על נכסי העבר.
6. התלמיד יבין את חשיבותו של חוק העתיקות וחוק שימור אתרים. (פעולות שאותן נוקטת המדינה ברמה הלאומית כדי לשמר את שרידיה התרבותיים).

מושגים:

חוק הארכיאולוגיה - חוק שנחקק במדינה בשנת 1978 ומטרתו שימור אתרים ארכיאולוגיים וחפצים שנוצרו לפני שנת 1700 לספירה.

חוק שימור אתרים - חוק שנחקק כדי להגן על אתרים היסטוריים שנוצרו משנת 1700 לספירה ועד ימינו. אתרים אלו הם חלק מהמורשת והזהות שלנו.

שיעור 5 | ספרים וחרסים

“וביום סיום הניקבה היכו החוצבים איש לקראת רעהו.. וילכו המים מן המוצא אל הבריכה” (מתוך כתובת השילוח ונתגלה ב 1880)

“וַיִּתֵּר דְבָרֵי חֲזָקָהּ, וְכָל-גְּבוּרָתוֹ, וְאֲשֶׁר עָשָׂה אֶת-הַבְּרִכָּה וְאֶת-הַתְּעֵלָה, וַיָּבֵא אֶת-הַמַּיִם הַעֵיָרָה:” (מלכים ב' כ"ו)

מסר ערכי

באחריותי להתוודע לתרומתו של הממצא החומרי להעמקת תחושת הזיקה שלי למקורות הקשורים לעם ולארץ.

מטרת השיעור

התלמיד יקשר בין מקורות כתובים (תנ"ך, משנה, תלמוד ומסמכים היסטוריים) ובין הממצא הארכיאולוגי (תרבות חומרית).

הרעיון המרכזי

חלק מזכותו של עם ישראל על ארץ ישראל נובעת מקיומה של ישות יהודית בארץ ישראל בתקופות שונות לאורך ההיסטוריה. הממצא הארכיאולוגי והמקורות ההיסטוריים הקשורים לארץ ישראל מסייעים לנו ללמוד על קורותיו של עם ישראל בארץ ומאששים את הימצאות שורשי העם בארץ. היכרות של התלמידים עם מקורות ארכיאולוגיים והיסטוריים שונים הקושרים את העם היהודי לארץ, תחזק אצלם את ההכרה שארץ ישראל היא מולדתו של העם היהודי. כמו כן, חשיפת התלמידים לעושר הארכיאולוגי הקיים בארץ ישראל תחזק אצלם את הרצון להעמיק ולחקור את הנושא על היבטיו השונים.

קישור

לשיעור הקודם: עמדנו על תרומת הארכיאולוגיה להרחבת הידע.
בשיעור זה: נעסוק בחיבור בין מקורות התנ"ך לבין ממצאים ארכיאולוגיים.
לשיעור הבא: נקיים דיון על האופן בו ניתן לקחת אחריות בשמירה על הסיפור הלאומי והמשפחתי כחוליה בשרשרת הדורות.

התפתחות השיעור על פי יעדי

1. התלמיד ימנה לפחות שני ממצאים ארכיאולוגיים משמעותיים הקושרים את העם היהודי לארץ ישראל.
2. התלמיד יכיר לפחות שני מקורות כתובים המציינים קשר למקום בארץ.
3. התלמיד ישווה בין מקורות כתובים שונים לבין ממצאים ארכיאולוגיים.
4. התלמיד יתרשם מהממצא הארכיאולוגי בכלל ומיכולתו לקרוא טקסטים בני אלפי שנים בפרט.
5. התלמיד יעמוד על חשיבותו של הממצא הארכיאולוגי לכיסוס הקשר של עם ישראל לארץ ישראל.

מושגים: מצבת מישע, בולות, מגילות מדבר יהודה.

שיעור 6 | אני ומשפחתי בשרשרת הדורות

"כל למרחיק ארסמא אחורה, כג תרחיק מן הסתם אראות קדימה."

(יונסטון צרציל)

מסר ערכי

באחריותי לקחת חלק בשמירה על הסיפור הלאומי והמשפחתי שלי כחוליה בשרשרת הדורות.

מטרת השיעור

התלמיד יציין דרכים שבהן הוא יכול לתרום לשימור הסיפור המשפחתי שלו כחלק מהסיפור הלאומי.

הרעיון המרכזי

מאז ימי חזרת בני ישראל ממצרים וההתנחלות, התקיים בארץ ישראל רצף יהודי התיישבותי לאורך אלפי שנים. (בתקופות מסוימות בהיקף גדול ומשמעותי יותר ובאחרות קטן יותר). רצף התיישבותי זה הותיר שרידים ארכיאולוגיים וחומריים שונים הפזורים בכל שטחי הארץ. כל תלמיד הוא חוליה ברצף הדורות הלאומי, עליו לחשוף את החוליה אליה הוא מחובר ולהבין את חשיבות השמירה על הקשר שלו לסיפור האישי שממנו נובע הסיפור הלאומי.

קישור

בשיעור הקודם: בחיבור בין מקורות התנ"ך לבין ממצאים ארכיאולוגיים.

בשיעור זה: נקיים דיון על האופן בו ניתן לקחת אחריות בשמירה על הסיפור הלאומי והמשפחתי כחוליה בשרשרת הדורות.

התפתחות השיעור על פי יעדיו:

1. התלמיד יסביר את הקשר בין הסיפור הלאומי לסיפור המשפחתי שלו.
2. התלמיד יציין לפחות שתי דוגמאות: כיצד שרידי התרבות החומרית הם חלק מהסיפור הלאומי והאישי שלו.
3. התלמיד יציין לפחות שתי סיבות לכך שחשוב לשמור על שרידי התרבות החומרית מעברו.
4. התלמיד יציע לפחות שתי דרכים ברמה האישית ושתי דרכים ברמה הלאומית שבהן הוא יכול לעזור לשמור על הסיפור ההיסטורי שלו ושל עמו בהקשר הלאומי או האישי.

מושגים: חוק הארכיאולוגיה, חוק שימור אתרים - ראה בשיעור 5.

יש"מ ארכיאולוגיה | חקר העבר למען המחר

"כאלו אתם רואים באו ציניק את לרידיה בקדומים ויולוביה החדלים, אתם מראים את הקלר באותה אלת ישראל".

(זאב וילנאי)

המסר הערכי

באחריותי להתודע לתרבות החומרית ככלי לביסוס ולהעמקת תחושת השייכות והזהות שלי.

מטרת היש"מ

התלמיד יחוה מפגש בלתי אמצעי עם שרידי עבר בארץ ישראל ככלי לחיזוק זיקתו לעם ולארץ.

הרעיון המרכזי

המפגש הבלתי אמצעי עם שרידי עבר הממחישים את תולדות עם ישראל בארצו יעמיק את זיקתו של התלמיד לעם ולארץ. הקישור לסיפורים מכוננים מההיסטוריה של העם והמחשתם באמצעות הממצא החומרי באתר ההתרחשות, יסייעו לחזק את תחושת ההשתייכות של התלמיד לעמו. שילוב סיפור אישי של אחד מתלמידי הכיתה ביש"מ (מישהו במשפחה שהקים יישוב סמוך או לחם לשחרור המקום) יאפשר יצירת זיקה בין הסיפור האישי משפחתי לסיפור הלאומי.

קישור לשיעורי סדנה

ביש"מ יפעלו התלמידים לחיפוש תשובות לשאלות שעלו בשיעורים באמצעות מתודה של חקר וגילוי.

מסלול היש"מ יאפשר המחשה של מושגים שנלמדו בשיעורי הסדנה ושל סיפור היסטורי משמעותי מתולדות העם בארץ. (תק' המקרא, תק' בית שני, תק' המשנה והתלמוד)

יעדי היש"מ:

1. התלמיד יצפה על הנוף וינתח את השטח בזיקה לסיפור ההיסטורי.
2. התלמיד יחפש וימצא בקש תשובות לשאלות שעלו בכיתה בדרך של חקר וגילוי.
3. התלמיד יקשר בין הסיפור ההיסטורי למסלול ואזור היש"מ.
4. התלמיד יציע וינמק סדר עדיפויות לשימור אתרים ארכיאולוגיים (אילו אתרים חובה לשמר חרף צורכי הפיתוח).

שיעור ההכנה ליש"מ ארכיאולוגיה | חקר העבר למען המחר

מטרת השיעור

יצירת סקרנות ומוכנות לסיור על ידי צמצום מרחב הזרות

המסר הערכי

באחריותי להתוודע לתרבות החומרית ככלי לביסוס ולהעמקת תחושת השייכות והזהות שלי.

הרעיון המרכזי

שיעור ההכנה נועד להכין את התלמיד ליש"מ בהלימה למיקומו ברצף הלימודי של הסדנה בו נמצאת הכיתה סמוך ליציאה ליש"מ. היש"מ יפגיש את התלמיד עם אתר או אתרים ארכיאולוגיים המייצגים תקופה משמעותית בתולדות עם ישראל בארץ ישראל: תק' המקרא, תק' בית שני, תק' המשנה והתלמוד.

יעדי שיעור ההכנה

1. התלמיד יציין את מיקום האזור על גבי המפה.
2. התלמיד יתוודע לסיפור ההיסטורי שהתרחש באתר (למשל: תל גודד - מרד בר כוכבא וכו')
3. התלמיד יציב השערה/שאלת מפתח לגבי סוגיה שעליה יוכל לקבל תשובה **רק ביש"מ** (על ידי הצגת ממצאים מהיש"מ).
4. התלמיד יתארגן לביצוע המטלות הנדרשות ממנו ביש"מ הן כיחיד והן כחלק מחולית משימה.
5. התלמיד יהיה מוכן ליציאה לסיור בהיבט ההתנהגותי, הארגוני והבטיחותי.

היבטים לצמצום מרחב הזרות

1. מיקוד באזור בו מתקיים הסיור.
2. הבהרת מושגים הקשורים בנופאדם ובסיפור ההיסטורי שנכיר ביש"מ.

היבטים ארגוניים

1. מתן הנחיות ארגוניות הקשורות בהיבטים התנהגותיים, לבוש הולם, היבטי בטיחות וביטחון ביש"מ, בהתאם לנדרש, (חלוקה לחוליות משימה, ציוד, לו"ז וכו').
2. חלוקת משימות **קבוצתיות** או **אישיות** הקשורות **בהיבטים ארגוניים** (ראש חוליה, אחראי ג'ריקן, אחראי ניקוד בתחרות וכו'), **היבטים לימודיים** (משימת חקר, משימות הדרכה, הובלת הכיתה וכו') ו**היבטים חברתיים וחוויתיים** (מורל, צ'ופרים, משחקים).

סדנת 'ממקצב העונות למקצב החיים' רציונאל הסדנה

”אדם יהודי זוכר את הסוכה בבית סבו.
והסוכה זוכרת במקומו
את ההליכה במדבר שזוכרת
את חסד הנעורים ואת אבני לוחות הברית
ואת זהב עגל הזהב ואת הצמא ואת הרעב
שזוכרים את מצרים”
(מתוך ”היהודים” מאת יהודה עמיחי)

המסר הערכי

באחריותי לשמור את המורשת התרבותית של עמי ולתרום להתפתחותה למען הדורות הבאים.

מטרת הסדנה

התלמיד יתודע לחגי ישראל ומועדיו בלוח השנה העברי כבסיס ערכי לתרבותו וזהותו היהודית-ישראלית, וכמבטאי הקשר בין עם ישראל לארץ ישראל.

הרעיון המרכזי

חגי ישראל ומועדיו משקפים את אורח חיי אבותינו בעבר, מושפעים ממאפייני האקלים של ארצנו ומהאירועים ההיסטוריים. עונות השנה והקשר התלתי בין האדם לטבע ובעיקר למשטר הגשמים, הכתיבו לאבותינו את מקצב הפעילות החקלאית ואת מקצב חייהם. החגים והמועדים שחיברו בין המחזוריות החקלאית, אירועים היסטוריים ומסורות רוחניות היוו בסיס לבניית תרבות יהודית ותחושת השייכות והזדהות בעם.

לוח השנה העברי, שאפשר התאמה בין זמן עונות השנה לזמן החג והמועד במחזוריות קבועה, והחגים והמועדים שבו משמשים כלי ערכי מכוון ודינמי בתרבות ובזהות היהודית ישראלית. לכן שמירת הרלוונטיות שלהם חיונית גם לגיבוש הזהות של הדורות הבאים.

קישור לנושא המרכז בשכבת ז'

ככיתות ז' מודגש פיתוח הקשר בין התלמידים למורשת תרבות ישראל בנושאים "שורשים" ו"בני מצווה". הסדנה עוסקת בתפיסת חגי ישראל ומועדיו כמרכיב משמעותי בתרבות ישראל, ובזהותו היהודית-ישראלית של התלמיד.

קישור לסדנאות

- **סדנת ההר כערש האומה** - בסדנת ההר נעסוק בהתנחלות וביצירת שורשי התרבות החקלאית שמהם עוצבה התרבות הרוחנית בה עוסקת סדנה זו.
- העיסוק בשיח סובלני רלוונטי גם בסדנה זו בה יתוודע התלמיד לדרכים המגוונות בהן נשמרת המורשת.
- (שיעור 4 בסדנת ההר עוסק בזיקה הרוחנית של עם ישראל להר, כפי שבאה לידי ביטוי בחגיגה החקלאיים המסורתיים - שלוש הרגלים.)
- **סדנת של"ח מכלול הנופאדם** - סדנת נופאדם עוסקת באחריות התלמיד בתחום השדה, הלאום והחברה, סדנה זו מתמקדת בתחום הלאום: באחריות על שימור המורשת.
- **סדנת המהפך הציוני** - סדנת מקצב העונות מסבירה את אופן שמירת הקשר המשמעותי בין העם לארצו, בהיבט הרוחני. הביטוי המעשי בשיבת עם ישראל למולדתו, בעיסוק המתחדש בחקלאות ובהתיישבות הנלמדים בסדנת המהפך.
- **מיקום הסדנה בתוכנית תלת שנתית** - התוכנית מיועדת לשנה הראשונה בתוכנית של"ח, לאחר סדנת מכלול נופאדם ולפני סדנת ההר כערש האומה. (אם תתקיים גיחה בשנה הראשונה, תתבצע סדנת ממקצב העונות למקצב החיים לאחר סדנת מיומנויות הגיחה). בתוכנית דו-שנתית יש אפשרות ללמד סדנה זו כסדנת בחירה.

המטרה והמסר הערכי בכל שיעור על פי סדר השיעורים

1. **שיעור 1: הטבע ואני**
מטרת השיעור: התלמיד יבחן את השפעתן של עונות השנה על מקצב חייו.
המסר הערכי: באחריותי לעמוד על השפעת מקצב הטבע על מקצב החיים שלי, גם בעידן של טכנולוגיה מודרנית.
2. **שיעור 2: גשם בעתו**
מטרת השיעור: התלמיד יתוודע להשפעת משטר הגשמים בארץ על תרבות ישראל בעבר.
המסר הערכי: באחריותי לעמוד על השפעת הטבע על עיצוב תרבותי הרוחנית.
3. **שיעור 3: ושמחת בחגיך**
מטרת השיעור: התלמיד יכיר את הקשר בין מקצב עונות השנה, לפעולה החקלאית הנדרשת בכל עונה ולהתפתחותם של חגי שלוש הרגלים.
המסר הערכי: באחריותי להכיר את אופן התפתחותם של החגים והמועדים היהודיים.

4. **שיעור 4: עניין של זמן**

מטרת השיעור: התלמיד יתוודע למושג הזמן בלוח השנה העברי, על חגיו ומועדיו, תרומתו ותפקידו בתרבות היהודית.
המסר הערכי: באחריותי לעמוד על תפקידו וחשיבותו של לוח השנה העברי, על חגיו ומועדיו, בתרבות היהודית ובעיצוב זהותי היהודית.

5. **שיעור 5: מועדים לשמחה**

מטרת השיעור: התלמיד יבחן את החגים והמועדים בלוח השנה העברי כביטוי ערכי לזהותו היהודית-ישראלית ותרומתם לאחדות הלאומית היום.
המסר הערכי: באחריותי להכיר את חגי ישראל ומועדיו כחלק מזהותי היהודית-ישראלית ואת תרומתם לתחושת השייכות וההזדהות בעם לאורך הדורות.

6. **שיעור 6: לוח הלב**

מטרת השיעור: התלמיד יבחן את משמעותם הערכית של חגים ומועדים בלוח השנה העברי ואת הרלוונטיות שלהם בבניית זהות אישית ולאומית לעתיד.
המסר הערכי: כחוליה ברצף הדורות, באחריותי לשמור על הרלוונטיות של החגים והמועדים בלוח השנה העברי, לזהותי היהודית-ישראלית.

7. **שיעור הכנה ליש"מ**

מטרת השיעור: יצירת סקרנות, מוכנות ליש"מ ושותפות על ידי צמצום מרחב הזרות וחלוקת האחריות.
המסר הערכי: באחריותי להכיר את רישומה של המורשת התרבותית של עמי בנופאדם.

8. **היש"מ**

מטרת היש"מ: התלמיד יחווה את מסורת חגי ישראל ומועדיו, בדגש על שלוש הרגלים, באתרים בהם ניכרת מורשת העם (ירושלים, נאות קדומים).
המסר הערכי: כחוליה ברצף הדורות, באחריותי לשמור על הרלוונטיות של החגים והמועדים בלוח השנה העברי, לזהותי היהודית-ישראלית.

שיעור 1 | הטבע ואני

"הצולאם המודרני הוא ביום בו נכס הטבע אנו"

(א. ב. ורטינגטון)

המסר הערכי

באחריותי לעמוד על השפעת מקצב הטבע על מקצב החיים שלי, גם בעידן של טכנולוגיה מודרנית.

מטרת השיעור

התלמיד יבחן את השפעתן של עונות השנה על מקצב חייו.

הרעיון המרכזי

אורח חייו של האדם בעבר הושפע מאוד מהטבע וממקצב העונות. היום, אורח החיים המודרני-טכנולוגי מרחיק את האדם מהשפעתו הישירה של הטבע ומהשינויים החלים בו במהלך השנה. פעילותו מוכתבת, בדרך כלל, על ידי דפוסי התרבות והחברה בה הוא חי. יחד עם זאת, עדיין מתקיימת זיקה בין עונות השנה למקצב חייו של התלמיד.

קישור

שיעור זה: נועד ליצור מוכנות לסדנה כולה, ויתמקד בחשיפת מקצב העונות, תוך המחשתו בחיים המודרניים ומזווית ראייה של התלמיד.

בשיעור הבא: נברר את מידת הקשר לטבע בימי אבותינו, תוך הדגשת ההשפעה של משטר הגשמים בארץ ישראל על התרבות היהודית.

התפתחות השיעור על פי יעדיו

1. התלמיד יציין מצבים בהם אורח חייו מושפע מעונות השנה.
2. התלמיד יגדיר את המושג "מקצב עונות השנה".
3. התלמיד יתרשם ממקצב הזמן בטבע כגורם משפיע גם על מקצב חיי אבותינו בעבר.

שיעור 2 | גשם בעתו

”וְנִתְּתִי מְטֵר-אֲרֻצְכֶם בְּעֵתוֹ יוֹרֶה וּמִלְקוֹשׁ וְאֶסְפֹּת דְגַנְךָ וְתִירְשֶׁךָ וְיִצְהַרְךָ”

(דברים י'- יד)

המסר הערכי

באחריותי לעמוד על השפעת הטבע על עיצוב תרבותי הרוחנית.

מטרת השיעור

התלמיד יתוודע להשפעת משטר הגשמים בארץ על תרבות ישראל בעבר.

הרעיון המרכזי

אקלימה של א"י ומשטר הגשמים בה היוו אתגר קיומי. התלות הקיומית בגשם הולידה את הכמיהה ל"גשם בעתו" ויצרה תשתית רוחנית המתקיימת עד ימינו ומבוססת בתפילין, כמוזזה, בתפילות ובחגים. באחריותנו כחוליה בשרשרת הדורות להכיר את הזיקה שבין משטר הגשמים לבין התרבות הרוחנית כחלק מזהותנו האישית והלאומית.

קישור

בשיעור הקודם: התוודענו להשפעת מקצב העונות על האדם.

בשיעור זה: נעמיק את בחינת השפעתן של עונות השנה על האדם דרך התוודעות למשטר הגשמים בא"י ותרומתו לתרבות הרוחנית של עמנו.

בשיעור הבא: נבחן את הקשר בין עונות השנה להתפתחותם של חגים ומועדים.

התפתחות השיעור על פי יעדיו

1. התלמיד יבחן את רישומו של הגשם על חייו.
2. התלמיד יכיר את חוסר היציבות של משטר הגשמים בארץ ישראל כמאפיין מרכזי של אקלים הארץ.
3. התלמיד יקשר בין משטר הגשמים בארץ ישראל לבין עיקרי אמונת ישראל והביטוי לקשר זה בתפילין, מוזזה ותפילות.
4. התלמיד יציג ביטויים של גשם ומים בחגי ישראל.

מושגי יסוד: משטר גשמים, שנה גשומה, שנה שחונה, גשם בעתו.

שיעור 3 | ושמחת בחגך

”וְהֵשִׁיג לָכֶם דֵּלֶשׁ אֶת-בָּצִיר, וּבָצִיר יֵשִׁיג אֶת-זֶרַע”.

(ויקרא כו, ה)

המסר הערכי

באחריותי להכיר את אופן התפתחותם של החגים והמועדים היהודיים.

מטרת השיעור

התלמיד יכיר את הקשר בין מקצב עונות השנה לפעולה החקלאית הנדרשת בכל עונה ולהתפתחותם של חגי שלוש הרגלים.

הרעיון המרכזי

בא"י יש שתי עונות מרכזיות: עונת הגשמים (חורף) והעונה היבשה (קיץ). פעילות אבותינו שהיו איכרים, נגזרה מעונות אלו. לפיכך עבודות הכנה חקלאיות כגון חריש וזריעה התרחשו בסמוך לתחילת עונת הגשמים, מתוך ציפייה גדולה לגשם והתלות בו. איסוף היבול ועיבודו נעשו בעיקר במהלך חודשי הקיץ. מועדי החגים והטקסים התפתחו סביב הפעילות החקלאית. כך נוצר הקשר המשולש שבין עונות השנה בא"י, הפעולות החקלאיות, החגים וטקסיהם.

קישור

בשיעור הקודם: התוודענו להשפעת משטר הגשמים ולתרומתו להתפתחות התרבות הרוחנית של עמנו.

בשיעור זה: נעסוק באופן בו עונות השנה והפעילות החקלאית היוו מקור לעיצוב החגים, בדגש על חגי שלוש הרגלים.

בשיעור הבא: נתמקד בהכרת מבנה לוח השנה העברי ומשמעותו בציון החגים והמועדים ההיסטוריים כביטוי לתרבות היהודית.

התפתחות השיעור על פי יעדין

1. התלמיד יכיר את משמעותם המרכזית של חגי שלוש הרגלים בתרבות החקלאית.
2. התלמיד יגדיר מהי עונה חקלאית וימנה את שלוש העונות העיקריות: חריש/זרע, קציר, אסיף.
3. התלמיד יתוודע לקשר בין הפעולה החקלאית, החג והטקס הנהוג בו.

מושגי יסוד: עונה חקלאית, עונת חריש/זרע, קציר, אסיף, משמעות חקלאית של חג, שלוש הרגלים. סינרגיה.

שיעור 4 | עניין של זמן

”לכל זמן, נעת לְכָל חֶפֶץ פֶּתַח הַשָּׁמַיִם...”

(קהלת ג, א)

המסר הערכי:

באחריותי להכיר את תפקידו וחשיבותו של לוח השנה העברי, על חגיו ומועדיו, בתרבות היהודית ובעיצוב זהותי היהודית.

מטרת השיעור:

התלמיד יתוודע למושג הזמן בלוח השנה העברי, על חגיו ומועדיו, תרומתו ותפקידו בתרבות היהודית.

הרעיון המרכזי:

הודות ללוח השנה העברי, זמנם הייחודי של היהודים בארץ ובגולה היה תמיד משותף, קבוע ואחיד. המחזוריות הקבועה בציון החגים*, לצד משמעותם ההיסטורית-דתית, שמרו על הקשר בין החג לעונת השנה בארץ ישראל. כך יצרו הלוח, חגיו ומועדיו בסיס לתרבות רוחנית משותפת, לזהות, להזדהות ולתחושת השתייכות לעם היהודי ולארץ ישראל.

* (חג מלשון מעגל השנה, בו חל החג באותו מועד בכל שנה)

קישור

בשיעור הקודם: עסקנו בקשר בין עונות השנה להתפתחותם של החגים.

בשיעור זה: התלמיד יתוודע למושג הזמן בלוח השנה העברי, על חגיו ומועדיו, ולתרומתו ותפקידו בתרבות היהודית.

בשיעור הבא: התלמיד יבחן את תפקידם של חגי ישראל ומועדיו בבניית בסיס זהותו היהודית ותרומתם לתחושת השייכות והזדהות בעם לאורך הדורות.

התפתחות השיעור על פי יעדי

1. התלמיד יתוודע למשמעותם ההיסטורית של חגי שלוש הרגלים.
2. התלמיד יכיר את המבנה הייחודי של לוח השנה העברי לעומת לוחות השנה המוסלמי והנוצרי.
3. התלמיד יתרשם מתרומתו של הלוח העברי בשמירה על דיוק ואחידות בקביעת המועדים.
4. התלמיד ידון במשמעותו של זמן מדויק ואחיד בלוח העברי ביצירת בסיס תרבותי שלנו כעם.

מושגי יסוד: תרבות יהודית, שנה מעוברת, חודש חסר, חודש מלא, משמעות היסטורית של החג.

שיעור 5 | מועדים לשמחה

”וּבַיּוֹם שִׂמְחַתְכֶם וּבְמוֹעֲדֵיכֶם...”

(במדבר י, י)

המסר הערכי:

באחריותי להכיר את חגי ישראל ומועדיו כחלק מזהותי היהודית-ישראלית ואת תרומתם לתחושת השייכות וההזדהות בעם לאורך הדורות.

מטרת השיעור:

התלמיד יבחן את החגים בלוח השנה העברי כביטוי ערכי לזהותו היהודית-ישראלית ותרומתם לאחדות הלאומית היום.

הרעיון המרכזי

החגים והמועדים היו תמיד גורם מאחד ומלכד עבור העם היהודי והיוו מרכיב משמעותי בזהותו ובתרבותו.

אף על פי שאופן ציון החגים והמועדים השתנה ממקום למקום ומתקופה לתקופה, מהותם ומועדם המדויק נשמרו והועברו מדור לדור עד ימינו. ההתייחסות לחג ולמועד במשמעות של ו.ע.ד מסבירה את ייעודם ביצירת בסיס להתוועדות משותפת המחייבת את הפרט להתחבר לכלל, כך הם תורמים לתחושת השייכות וההזדהות כאז כן עתה.

קישור

בשיעור הקודם: התלמיד התוודע למושג הזמן בלוח השנה העברי, על חגיו ומועדיו, ותרומתו בתרבות היהודית.

בשיעור הזה: התלמיד יבחן את תפקידם של חגי ישראל ומועדיו בבניית בסיס זהותו היהודית-ישראלית בהווה ותרומתם לתחושת השייכות וההזדהות בעם.

בשיעור הבא: התלמיד יבחן את משמעותם הערכית של חגים ומועדים בלוח השנה העברית ותפקידם בהמשך בנייה של זהותנו בעתיד.

התפתחות השיעור על פי יעדיו:

1. התלמיד ישווה בין אופן ציון החגים והמועדים בעבר לבין אופן ציונם היום.
2. התלמיד יבחן את המושג "זהות יהודית ישראלית".
3. התלמיד יזהה את הקשר בין חגים ומועדים לתחושת שייכות והזדהות בעם ובכך לזהותו היהודית-ישראלית.

שיעור 6 | לוח הלב

"אין ארם (אבני האדם) לורליס ודבר צב מכביד אליכם מאוד"

(מתוך "הנסיך הקטן", אנטואן דה סנט-אכזופרי)

המסר הערכי

כחוליה ברצף הדורות, באחריותי לשמור על הרלוונטיות של החגים והמועדים בלוח השנה העברי, לזהותי היהודית-ישראלית.

מטרת השיעור

התלמיד יבחן את משמעותם הערכית של חגים ומועדים בלוח השנה העברי ואת הרלוונטיות שלהם בבניית זהות אישית ולאומית לעתיד.

הרעיון המרכזי

לאור תפקידם של הלוח העברי וחגי ישראל ומועדיו בעיצוב הזהות של הפרט ותחושת ההזדהות והשייכות שלו לעם ולארץ, עליו לחזק ולבסס את משמעותם, עדכויותם והרלוונטיות שלהם, עבורו ולמען הדורות הבאים. ההתייחסות למועדים היא כמשמעות של י.ע.ד = מטרה, מועדי ישראל וחגיו מעלים לזיכרון אירועים חשובים מן העבר, מסייעים לפרט/לאדם בהגשמת יעדים ערכיים, אישיים ולאומיים, בהווה ובעתיד.

קישור

בשיעור הקודם: התלמיד בחר את תפקידם של חגי ישראל ומועדיו בבניית בסיס זהותו היהודית-ישראלית בהווה ותרומתם הערכית לתחושת השייכות וההזדהות בעם.

בשיעור הזה: התלמיד יבחן את משמעותם הערכית של חגים ומועדים בלוח השנה העברי ואת תפקידם בהמשך בנייה של זהותו בעתיד.

התפתחות השיעור על פי יעדיו:

1. התלמיד יבחן את משמעותם הערכית של חגי ישראל ומועדיו בלוח השנה העברי (בהיבטים אישי, חברתי ולאומי).
2. התלמיד ידון במשמעותו של לוח השנה העברי ככלי ערכי מכון, רלוונטי ועדכני, לבניית זהות ערכית אישית ולאומית.
3. התלמיד ידון על חלקו באחריות להמשכיות הרלוונטיות של החגים והמועדים בלוח השנה העברי גם לדורות הבאים, כמרכיב משמעותי ערכי במורשת התרבותית של עמו.

יש"מ | ממקצב העונות למקצב החיים

"וְהַשִּׁיג לָכֶם דָּלִשׁ אֶת-בְּצִיר, וּבְצִיר יִשִּׁיג אֶת-זָרְעוֹ"

(ויקרא כו, ה)

מטרת היש"מ:

התלמיד יחווה את מסורת חגי ישראל ומועדיו, בדגש על שלוש הרגלים, באתרים בהם ניכרת מורשת העם (יש"מ עונתי: מסיק, בציר, קציר או יש"מ בירושלים, נאות קדומים).

המסר הערכי:

כחוליה ברצף הדורות, באחריותי לשמור על הרלוונטיות של החגים והמועדים בלוח השנה העברי, לזהותי היהודית-ישראלית.

הרעיון המרכזי

היש"מ נועד להפגיש את התלמיד עם רישומם של חגי ישראל ומועדיו בנופאדם בדגש על שלוש הרגלים וההקשר העונתי שלהם. הדיון ביש"מ יעסוק במקומם של חגי ומועדי לוח השנה העברי בחייו של התלמיד כמו גם באחריותו, כחוליה בשרשרת הדורות, לדמותם של חגי ישראל בעתיד.

קישור לשיעורים בכיתה

היש"מ מיועד לזמן חוויה מאתגרת המזמינה את הלומד להיפגש עם מאפייניו של החג והמועד בנופאדם וידיגיש את ההקשר העונתי של החג והמועד או את מאפייני התרבות החומרית המחברת את הפעילות החקלאית וטקסי החג.

יעדי היש"מ:

1. התלמיד יזהה את הזיקה שבין תופעות הנופאדם במערכת האנושית לבין חגי ישראל ומועדיו.
2. התלמיד יזהה את הזיקה בין הפעילות החקלאית העונתית לבין חגי ישראל ומועדיו.
3. התלמיד ידון באחריותו כחוליה בשרשרת הדורות לשמירת מועדי ישראל ודמותם העתידית.

שיעור הכנה ליש"מ | ממקצב העונות למקצב החיים

"וְהַשִּׁיג לָכֶם דֵּלֶשׁ אֶת-בְּצִיר, וּבְצִיר יִשִּׁיג אֶת-זָרַע"

(ויקרא כו, ה)

מטרת השיעור

יצירת סקרנות, מוכנות ליש"מ ושותפות על ידי צמצום מרחב הזרות וחלוקת האחריות.

המסר הערכי

באחריותי להכיר את רישומה של המורשת התרבותית של עמי בנופאדם.

הרעיון המרכזי

שיעור ההכנה נועד להכין את התלמיד ליש"מ בהלימה למיקומו ברצף הלימודי של הסדנה בו נמצאת הכיתה סמוך ליציאה ליש"מ. היש"מ יפגיש את התלמיד עם רישומם של חגי ישראל ומועדיו בנופאדם בדגש על שלוש הרגלים וההקשר העונתי שלהם בראי במקומם של מועדי לוח השנה העברי בחייו של התלמיד ואחריותו לדמותם העתידית.

יעדי שיעור ההכנה

1. התלמיד יציין את מיקום האזור ע"ג המפה.
2. התלמיד יציין את מאפייני המערכת האנושית בהם יפגוש ביש"מ.
3. התלמיד יציב השערה/שאלת מפתח לגבי סוגיה שעליה יוכל לקבל תשובה רק ביש"מ (על ידי הצגת ממצאים מהיש"מ).
4. התלמיד יתארגן לביצוע המטלות הנדרשות ממנו ביש"מ הן כיחיד והן כחלק מחוליית משימה.
5. התלמיד יהיה מוכן ליציאה לסיור בהיבט ההתנהגותי, הארגוני והבטיחותי.

היבטים לצמצום מרחב הזרות

1. מיקוד באזור בו מתקיים הסיור.
2. הבהרת מושגים הקשורים בנופאדם הייחודי אותו נכיר ביש"מ.

היבטים ארגוניים

1. מתן הנחיות ארגוניות הקשורות בהיבטים התנהגותיים, לבוש הולם, היבטי בטיחות וביטחון ביש"מ, בהתאם לנדרש. (חלוקה לחוליות משימה, ציוד ל"ז וכו').
2. חלוקת משימות **קבוצתיות** או **אישיות** הקשורות **בהיבטים ארגוניים** (ראש חוליה, אחראי ג'ריקן, אחראי ניקוד בתחרות וכו'), **היבטים לימודיים** (משימת חקר, משימות הדרכה, הובלת הכיתה וכו') ו**היבטים חברתיים וחזיוניים** (מורל, צ'ופרים, משחקים).

סדנת 'מורשת קרב בעקבות לוחמים' למען העם, הארץ והמדינה' רציונאל הסדנה

"מטרת החינוך צריכה להיות: בני אדם פאזטיוויים ביצמאות באחלבה ובאזלה, וצם צאת כואים בלירות אמון בכל את מלמות חייכם בעיקרית".

(אלברט איינשטיין)

מסר ערכי

באחריותי להכיר דמויות, אירועים וסיפורים מתולדות המאבק על המולדת כחלק מזהותי הלאומית.

מטרת הסדנה

התלמיד יזדהה עם הלאום, יחזק את זהותו, את מחויבותו ואחריותו לעם, לארץ ולמדינה, באמצעות "הליכה בעקבות לוחמים" וסיפורי מורשת קרב באזור מגוריו.

הרעיון המרכזי

הכרת סיפורי מורשת קרב מהווה נדבך חשוב בתהליכים המעצבים את זהותו של התלמיד ומאפשרים לו להזדהות עם הסיפור הלאומי ועם מחולליו. "מורשת הקרב" היא המסר שהותירו לנו הלוחמים אודות מחויבותם ואחריותם של יחידים לעם, לארץ ולמדינה.

"ההליכה בעקבות לוחמים" וסיפורי קרבות, במיוחד אירועים שהתרחשו סמוך למקום מגוריו של התלמיד, על רקע נופי הסביבה בה התרחש הקרב, תזמן לתלמידים חוויה מעצבת. חוויה זו יש בה כדי לטפח את רגשי השייכות לארץ ולמדינה, את רגשי ההזדהות עם הלאום, תחושת השייכות ואת הנכונות למילוי חובות חברתיות ולאומיות.

קישור לסדנאות:

- ערך "האחריות" המלווה את כל סדנאות של"ח, יתמקד בסדנה זו באחריות התלמיד לעשות/ לתרום להנצחת סיפורי לוחמים וקרבות מסביבת מגוריו.
- מקומו של התלמיד **ברצף הדורות הלאומי** מתבטא בסדנא זו בהכרה כי אנו חבים חוב אישי ולאומי לאלה ש"הגישו לנו את חירותנו על מגש הכסף" שימור זכרם והנצחתם לדורות הבאים היא חובתנו.
- סדנא זו נלמדת בכיתות ט' ו' בהן נלמדת תכנית של"ח מורחבת.

המטרה והמסר הערכי בכל שיעור על פי סדר השיעורים

1. **שיעור 1: גם לי יש סיפור**
מטרת השיעור: התלמיד יבחר סיפור/אירוע מורשת קרב שהוא מזדהה עמו ויבחן את הסיבות לתחושתיו.
המסר הערכי: אני מזדהה עם סיפורי מורשת הקרב מאחר שהם חלק מהסיפור הלאומי שאני מזדהה איתו.
2. **שיעור 2: סיפור הקרב.**
מטרת השיעור: התלמיד יתוודע לסיפור/אירוע קרב באזור מגוריו.
המסר הערכי: תחושת השייכות וההזדהות מעצימה את האחריות האישית והמחויבות של היחיד ועשויה להכריע את הקרב.
3. **שיעור 3: מורשת הלוחם- שמות ופנים**
מטרת השיעור: התלמיד יתוודע לסיפור/אירוע קרב באזור מגוריו.
המסר הערכי: תחושת השייכות וההזדהות מעצימה את האחריות האישית והמחויבות של היחיד לחבריו, לעם ולמדינה.
4. **שיעור 4: מהפרט לכלל: סיפור, זיכרון, הנצחה ומה שביניהם**
מטרת השיעור: התלמיד ידון במשמעות הערכית של הנצחה.
המסר הערכי: פעולת הנצחה מבטאת את מחויבות הלאום/המדינה לכל הלוחמים ובמיוחד לנופלים במאבק להקמת המדינה ובטחונה, ובאחריות לקחת חלק במפעל הנצחה של הלוחמים והנופלים.
5. **שיעור 5: הלכה למעשה: מימוש מחויבות ואחריות למען העם הארץ המדינה**
מטרת השיעור: התלמיד יממש את מחויבותו להנצחת הלוחמים ומורשת הקרב, באזור מגוריו.
המסר הערכי: באחריותי לפעול ברוח מורשת הלוחמים למען העם, הארץ והמדינה.
6. **היש"מ**
מטרת היש"מ: התלמיד יחזק את הזדהותו עם הלאום ויתוודע למחויבות ולאחריות שלו לעם לארץ ולמדינה באמצעות חוויית שיחזור קרב והנצחת משתתפיו באתר הקרב.
מסר ערכי: באחריותי להכיר דמויות וסיפורים מתולדות המאבק על המולדת כחלק מזהותי הלאומית.
מטרת שיעור ההכנה: יצירת סקרנות ומוכנות לסיור על ידי צמצום מרחב הזרות והקניית בסיס ידע.

שיעור 1 | גם לי יש סיפור

"ואם יום אחד יבוא ונספר אלך ילדך ציבורנו, סיפור יסופר על אחד - על אחד
לפיך ואיננו."

(עודד אבישר מתוך השיר "הוא היה אפור")

המסר הערכי

אני מזדהה עם סיפורי מורשת הקרב מאחר שהם חלק מהסיפור הלאומי שאני מזדהה איתו.

מטרת השיעור

התלמיד יבחר סיפור/אירוע מורשת קרב שהוא מזדהה עמו ויבחן את הסיבות לתחושותיו.

הרעיון המרכזי

ההזדהות עם הלאום מושתתת בין השאר דרך נקודת המבט והקשר האישי עם מושא ההזדהות. ההזדהות עם הלאום בנויה בין השאר על סיפורים אישיים ממורשת קרב של לוחמים. לרבים מהתלמידים ישנו סיפור מורשת קרב אחד שנגע לליבם. מקומו של הסיפור הבודד בזהותו הלאומית של התלמיד הוא נושא שיעור זה.

קישור

בשיעור זה: התלמיד יבחר סיפור/אירוע מורשת קרב שהוא מזדהה עמו ויבחן את הסיבות לתחושותיו.

בשיעור הבא: התלמיד יתודע לסיפור/אירוע קרב באזור מגוריו.

התפתחות השיעור לפי יעדיו:

1. התלמיד יבחר סיפור/אירוע מורשת קרב אחד שהוא מכיר וישתף בו את חבריו לכיתה.
2. התלמיד יצביע על מחשבה אחת שהסיפור מעורר בו באופן אישי. התלמיד יצביע על דבר אחד שבו הסיפור קשור לזהותו הלאומית.

מושגי יסוד: הַזְדֵּהוּת* -

1. חוויה של השתתפות ברגשות של אדם אחר, חוויה של אמת משותפת.
2. הסכמה עם רעיון כלשהו ותמיכה בו.

* מילים קרובות - אמפתיה, השתייכות, סולידריות. מילה מנוגדת: ניכור.
תרגום לאנגלית: 1.empathy, 2.support, 3.identification.

שעור 2 | מפגשים מסוג אחר

"כאן ביתנו, סבא אני נולדתי... ואחרי לנים אלסיים סוף אנדודי"

(כאן-ארנה ומשה דץ)

המסר הערכי

תחושת השייכות וההזדהות מעצימה את האחריות האישית והמחויבות של היחיד ועשויה לעתים להכריע את הקרב.

מטרת השיעור

התלמיד יתוודע לסיפור/אירוע קרב באזור מגוריו.

הרעיון המרכזי

באירוע קרבי נדרשים הלוחמים לגלות נכונות להילחם, תעוזה ורצון עז לנצח. נכונות ויכולת זו של הלוחמים קשורות לתחושת השייכות וההזדהות שלהם עם העם והארץ עליה הם נלחמים. ככל שהתלמיד יתוודע לסיפורי מורשת הקרב באזורו, כן תתחזק אצלו תחושת השייכות לעם ולארץ, ותגדיל את אחריותו האישית לשירות משמעותי ותורם בצה"ל.

קישור

בשיעור הקודם: התלמיד בחר סיפור/אירוע מורשת קרב שהוא מזדהה עמו ובחן את הסיבות לתחושותיו.

בשיעור זה: התלמיד יתוודע לסיפור/אירוע קרב באזור מגוריו.

בשיעור הבא: התלמיד יתוודע למורשתו של אחד הלוחמים שלחם בקרב שעליו למד בשיעור זה ויראה בלוחם - מופת.

התפתחות השיעור לפי יעדיו:

1. התלמיד יתוודע לאירוע קרב באזורו (התנאים הפיזיים, מערך הכוחות ומהלכי הקרב העיקריים שבו).

2. התלמיד יצביע על מחשבה אחת שהסיפור מעורר בו באופן אישי.

3. התלמיד יצביע על דבר אחד שבו הסיפור קשור לזהותו הלאומית.

מושגים: בהלימה לאירוע הנבחר.

שיעור 3 | מורשת הלוחם - שמות ופנים

"אני מצדיק לחיות כאן תוך לחימה מתמלאת מאהבות חלק מן העם היפודי הנודד"

(יוני נתניהו, מפקד "מבצע אנטבה" לשחרור מטוס אל על שנחטף לאנטבה)

המסר הערכי

תחושת השייכות וההזדהות מעצימה את האחריות האישית והמחויבות של היחיד לחבריו, לעם ולמדינה.

מטרת השיעור

התלמיד יתוודע למורשתו של אחד הלוחמים שלחם בקרב באזורו ויראה בלוחם-מופת.

הרעיון המרכזי

בכל סיפור/אירוע מורשת קרב יש סיפורי מופת של אחד הלוחמים שהשתתף באירוע. התמקדות בדמותו של אחד הלוחמים תעלה על נס את הערכים שהנחו את הלוחם בפעולתם, ותבליט את מקומם של תחושות השייכות וההזדהות שלו בשיקולי הדעת שלו.

קישור

בשיעור הקודם: התלמיד התוודע לסיפור/אירוע קרב באזור מגוריו.

בשיעור זה: התלמיד יתוודע למורשתו של אחד הלוחמים שלחם בקרב שעליו למד בשיעור זה ויראה בלוחם - מופת.

בשיעור הבא: התלמיד ידון במשמעות הערכית של ההנצחה.

התפתחות השיעור לפי יעדיו:

1. התלמיד יתוודע לסיפורו של אחד הלוחמים בסיפור/אירוע הקרב.
2. התלמיד יוכל לציין ערך אחד שהלוחם החזיק בו בעת הקרב.
3. התלמיד יצביע על מחשבה אחת שהסיפור גרם לו באופן אישי.
4. התלמיד יצביע על דבר אחד שבו הסיפור קשור לזהותו הלאומית.

מושגי יסוד: בהתאם לאירוע הנבחר

אתרים מומלצים: <http://www.gvura.org/> <http://www.aka.idf.il/iturim/asp>

שעור 4 | מהפרט לכלל: סיפור, זיכרון והנצחה ומה שביניהם

קורות הארץ, פצאת חקוקות האנדרטאות הולך האבן והבניין.
אנשי הארץ, המיוסרת פצאת צוברים איבן - ולנאים.
כרבה כוח טמון בללאות האלו, במקורות ארצות אלווד ואצבו.

(יצחק רבין, בהקדמתו לספר ההנצחה "גלעד" לחללי המדינה, 1989)

המסר הערכי

פעולת ההנצחה מבטאת את מחויבות הלאום/המדינה לכל הלוחמים ובמיוחד לנופלים במאבק להקמת המדינה ולביטחונה, ובאחריות לקחת חלק במפעל ההנצחה של הלוחמים והנופלים.

מטרת השיעור

התלמיד ידון במשמעות הערכית של ההנצחה.

הרעיון המרכזי

מדינת ישראל ידעה במאבק להקמתה ולהגנתה, אירועי קרב רבים בעבר ובהווה, הפוזרים לאורכה ורוחבה ורובם מונצחים בצורות שונות. תפקיד ההנצחה של אירועי קרבות אלו הוא לעצב ולשמר את זיכרון הלוחמים בתולדות העם והארץ, מעבר להיותה מילוי החוב המוסרי של המדינה לנופלים שהקריבו את חייהם למען הקמתה וקיומה.

ההנצחה, מעצם הגדרתה, חורגת ממעגלי הפרט ומקבלת משמעות ציבורית בכך שזיכרון הלוחמים הופך להיות נחלת החברה כולה ומהווה חלק מן הזיכרון הקולקטיבי של העם כולו. בכך מפעלי ההנצחה השונים מסווגים לשמר את רוח הנופלים, להנציח אותם ולהעביר אותם כמורשת לדורות הבאים.

קישור

בשיעור הקודם: התלמיד התוודע למורשתו של אחד הלוחמים שלחם בקרב, במטרה לראות בו - מופת.

בשיעור זה: התלמיד ידון במשמעות הערכית של ההנצחה.

בשיעור הבא: התלמיד יממש את מחויבותו להנצחת הלוחמים ומורשת הקרב, באזור מגוריו.

התפתחות השיעור לפי יעדי:

1. התלמיד יתאר כיצד הקרב באזור מגוריו הונצח.
2. התלמיד יגדיר מהי הנצחה ומהו זיכרון וכיצד מושגים אלו קשורים זה בזה.
3. התלמיד יתרשם מצורות הנצחה שונות של אירועי קרב בארץ.

מושגי יסוד: הנצחה, זיכרון.

שעור 5 | הלכה למעשה: מימוש מחויבות ואחריות למען העם, הארץ והמדינה

”אז תשאַל הָאָמָה, שְׁטוּפֵת דְּמַע וְקָסָם,
וְאָמְרָה: מִי אַתָּם? וְהַשְּׂנִים שׁוֹקֵטִים,
יַעֲנוּ לָהּ: אֲנַחְנוּ מִגֵּשׁ הַכֶּסֶף
שֶׁעָלָיו לָךְ נִתְּנָה מְדִינַת הַיְהוּדִים”
(מתוך: ”מגש הכסף” מאת נתן אלתרמן)

המסר הערכי

באחריותי לפעול ברוח מורשת הלוחמים למען העם, הארץ והמדינה.

מטרת השיעור

התלמיד יממש את מחויבותו להנצחת הלוחמים ומורשת הקרב, באזור מגוריו.

הרעיון המרכזי

לכל סיפור / אירוע קרב ישנו צד ערכי שבא לידי ביטוי בהנצחתו, דרך סיפור הקרב או סיפור פעולתו של אחד הלוחמים בו.

חשיבות רבה נודעת לבחינת הדרכים להנצחת הקרב ומורשת הלוחמים. כיום עומדות לרשותנו דרכים רבות ומגוונות לכך. על התלמיד לממש את מחויבותו להנצחת הלוחמים ומורשת הקרב, באזור מגוריו, ולהציע דרכים למימושה (סיפור הקרב ופרסומו באמצעים שונים, טיפוח וניקיון אנדרטה - אם קיימת, פריצה/טיפוח של שביל בעקבות לוחמים, עלייה לקבר החייל, מכתב למשפחת החייל, העלאת דף באינטרנט וכו').

קישור

בשיעור הקודם: התלמיד הגדיר מהי הנצחה ומהו זיכרון, התוודע לצורות שונות של הנצחת אירועי קרבות בארץ ודן במשמעותה הערכית של ההנצחה.

בשיעור זה: התלמיד יממש את מחויבותו להנצחת הלוחמים ומורשת הקרב, באזור מגוריו.

התפתחות השיעור לפי יעדיו:

1. התלמיד יציע דרכים מגוונות להנצחת אירוע קרבי.
2. התלמיד יציע כיצד לממש את מחויבותו להנצחת הלוחמים ומורשת הקרב, באזור מגוריו.

היש"מ | מורשת קרב בעקבות לוחמים

*"מטרת החינוך צריכה להיות: בני אדם המצטיינים בצלמאות במחשבה ובמעשה, וצמ
זאת רואים בלירות אמן בכל את מלימת חייהם הצוקריית".*

(אלברט אינשטיין)

מסר ערכי

באחריותי להכיר דמויות וסיפורים מתולדות המאבק על המולדת כחלק מזהותי הלאומית.

מטרת היש"מ

התלמיד יחזק את הזדהותו עם הלאום ויתודע למחויבות ולאחריות שלו לעם לארץ ולמדינה באמצעות חוויית שיחזור קרב והנצחת משתתפיו באתר הקרב.

הרעיון המרכזי

הליכתם של התלמידים בעקבות הלוחמים (תרתי משמע) ושיחזור הקרב באתרי הקרבות, מחזקים את תחושת השייכות והזהות שלהם וההזדהות עם הלאום ועם דמויות מופת במורשת עם וארצם.

ההתבוננות בנוף ושיחזור פרטי הקרב בשטח בו התרחש, יאפשרו לתלמיד להעריך בצורה טובה יותר את מעשיהם של הלוחמים על רקע של מחויבות מתוך אמונה בדרך, רעות, לכידות חברתית ותחושה של שייכות וערכות הדדית.

כל אלה יסייעו לטפח את רגש המחויבות של התלמידים למען העם, הארץ והמדינה.

קישור לסדנה

היש"מ יחבר את הנלמד בכיתה לשטח, הן ברמת ההבנה של משמעות הנוף באירועים הקרביים במאבק לקיומה של המדינה באזור מגוריו של התלמיד והן ברמה הרגשית של משמעות ההליכה ב"עקבות לוחמים" תרתי משמע. ביש"מ יודגשו האירועים בהם בלטו מעשי הגבורה של יחידים, תוך הפגנת ערכי הרעות, הלכידות החברתית ותחושת הערכות ההדדית. במידת האפשר בשטח - התלמידים יפעלו לטיפוח אתרי מורשת הקרב באזורם והנצחת הלוחמים שלחמו בהם, תוך כדי חיזוק רגש המחויבות של התלמידים למען העם, הארץ והמדינה.

התפתחות היש"מ על פי יעדין

1. התלמיד יכיר אירוע קרב באזורו (התנאים הפיזיים, מערך הכוחות ומהלכי הקרב העיקריים שבו).
2. התלמיד יציין פעולה אחת של אחד הלוחמים ואת השפעתו על מהלך הקרב.
3. התלמיד יבהיר לעצמו מהו המסר הערכי אותו הוא לוקח מסיפור הקרב.
4. התלמיד ישתתף בטקס זיכרון ביש"מ.
5. התלמיד יירתם, יתנדב וייקח אחריות לסיפור הקרב באזורו ולהנצחת מורשת הקרב (סיפור הקרב ופרסומו באמצעים שונים, טיפוח וניקיון אנדרטה - אם קיימת, פריצה/טיפוח של שביל בעקבות לוחמים, עלייה לקבר החייל, מכתב למשפחת החייל וכו').

שיעור ההכנה ליש"מ | מורשת קרב בעקבות לוחמים

"מטרת החינוך צריכה להיות: בני אדם המצטיינים בצמאות במחלבה ובאצלה, וצמ צאת רואים בלילות אמן בכל את מלימת חייהם הצוקריית".

(אלברט אינשטיין)

מטרת השיעור

יצירת סקרנות ומוכנות לסיור על ידי צימצום מרחב הזרות והקניית בסיס ידע

הרעיון המרכזי

שיעור ההכנה נועד להכין את התלמיד ליש"מ בהלימה למיקומו ברצף הלימודי של הסדנה בו נמצאת הכיתה סמוך ליציאה לסיור, היש"מ יפגיש את התלמיד עם סיפור מורשת קרב באתרו השיעור יספק בסיס ידע וסקרנות שיאפשרו מיצוי השהייה בשדה כמו גם יכין תשתית לקיום טקס באתר הקרב או ההנצחה.

יעדי שיעור ההכנה

1. התלמיד יציין את מיקום הסיור ע"ג המפה.
2. התלמיד יציין את סיפור ה"קרב" ומאפייניו.
3. התלמיד יציב השערה/שאלת מפתח לגבי סוגיה שעליה יוכל לקבל תשובה **רק ביש"מ** (על ידי הצגת ממצאים מהיש"מ).
4. התלמיד יתארן לביצוע המטלות הנדרשות ממנו ביש"מ הן כיחיד והן כחלק מחולית משימה.
5. התלמיד יהיה מוכן ליציאה לסיור בהיבט ההתנהגותי הארגוני והבטיחותי.

היבטים לצימצום מרחב הזרות

1. מיקוד באזור בו מתקיים הסיור.
2. רקע ומושגים הקשורים בקרב אותו נכיר ביש"מ

היבטים ארגוניים

1. מתן הנחיות ארגוניות הקשורות בהיבטים התנהגותיים, לבוש הולם, היבטי בטיחות וביטחון ביש"מ, בהתאם לנדרש. (חלוקה לחוליות משימה, ציוד לוי"ז וכו').
2. חלוקת משימות **קבוצתיות** או **אישיות** הקשורות **בהיבטים ארגוניים** (ראש חוליה, אחראי ג'ריקן, אחראי ניקוד בתחרות וכו'), **היבטים לימודיים** (משימת חקר, משימות הדרכה, הובלת הכיתה וכו') ו**היבטים חברתיים וחוויתיים** (טקס, משימות ניקון ואחזקה לאתרי הנצחה, משימות הנצחה, מורל, צ'ופרים, משחקים).

מחנה ופעילות מחנאית בגיחה

רציונאל הסדנה

| דן אבידן |

מִחְנָה זֶה עִנְיָן רַב תּוֹעֵלֶת שְׁיִשְׁנֶן בּוֹ הַרְבֵּה מְעֻלּוֹת.

(מילים ולחן עממי)

המסר הערכי

תהליך ההכנה והתכנון הקודם לבניית מחנה והוצאת התכנית לפועל, מהווים התנסות חינוכית ערכית המאירה את כוחה של הקבוצה כהשתקפות תרומת היחידים חברי הקבוצה. (עצמאות, עשייה, התנסות, שותפות)

המטרה

התלמיד ישתתף בתהליך תכנון ובנייה של מתחם מחנאי קבוצתי לשם טיפוח: יצירתיות, עבודת צוות, גאווה קבוצתית, הגברת ההערכה העצמית וחיזוק הביטחון העצמי.

הרעיון המרכזי

הקמת מתחם מחנאי קבוצתי (מחונן) הוא תהליך חינוכי ערכי בו נדרש התלמיד להיות שותף לתכנון לארגון ולביצוע משימה מורכבת.

המתחם ישמש בית לתלמיד ולקבוצה למשך שני ימי הגיחה. עליו לספק את צרכי היחיד והקבוצה, אך הוא ממלא תפקיד נוסף ומשמעותי בייצוג הקבוצה בפני הקבוצות האחרות והנהלת המחנה.

תכנון המחנה ובנייתו מקדמים **חשיבה יצירתית, עבודת צוות, לכידות קבוצתית, יוזמה ואחריות**. ההתמודדות המוצלחת עם המשימה המורכבת ויצירת יש מאין תורמים; **לחיזוק הביטחון העצמי ולהכרת הכוחות** והיכולות הטמונים ביחיד ובקבוצה.

התהליך מזמין אפשרויות רבות **ליישום ותרגול מנהיגות**: הובלת התכנון הקבוצתי, הובלת תכנון פרטני, הובלת הבנייה ברמת הקבוצה רמת המתקן או חלקים ממנו. תכנון ובניית מחנון בהלימה לנושא ובחר מקדמת את ההכרות וההזדהות עם הנושא. עבודת הבנייה מסייעת לטיפוח ערכים של שמירה על בטיחות, מצוינות, סדר ונקיון, חיסכון במשאבים, ושמירה על הסיביבה.

עקרונות לתכנון ובניית מחנון

תהליך התכנון כולל שני שלבים עיקריים:

- שלב א' הגיית תכנית כללית וחלוקת הקבוצה לצוותי תכנון.
- שלב ב' כל צוות תכנון ינסח תכנית מפורטת של החלק במחנן עליו קיבל אחריות.

בניית המחנן

הבנייה תתבצע על ידי כל הקבוצה, המחנה ישקף את נושא הגיחה. הבנייה תתחלק לשלבים הבאים:

שלב	חלקי המחנן שיוקמו	הייצוג	הערך
א	גדר היקפית	הגדרת הטריטוריה הקבוצתית בתוך המתחם השכבתי	יצירת תשתית לזהות הקבוצתית
ב	מאהל הלינה- אוהל סירים לכל זוג תלמידים	הגדרת הטריטוריה הפרטית במתחם הציבורי של הקבוצה	חיבור אישי לקבוצה יחד עם שמירה על פרטיות
ג	הקמת תורן ורחבת מסדרים קבוצתית	המסדר מייצג את היות הקבוצה גוף אחד הדגל מסמל את הקבוצה	ערכים של סולידריות, גיבוש, סדר, משמעת
ד	הקמת מתקנים שונים: שער, כירות בישול, שולחן, מתקני נעליים, תרמילים, פינת ישיבה וכו'	המתקנים משמשים להגברת נוחות השהייה במחנה וגם מציגים את מקוריות הקבוצה ויכולותיה.	ערכים של יצירתיות, חיזוק הביטחון העצמי והכרה ביכולת העצמית, גאווה קבוצתית.

ניהול בניית המחנה:

לפני הגעת התלמידים לשטח המחנה, יוקצה לכל קבוצה, בהלימה לתכנית המחנן, שטח שיתוחם מראש וכן ציוד (סנדוץ' חבלים בזנטים וכו') מפקדת המחנה תשאף לחלק את השטחים כך שבמרכז המחנה יעבור "קארדו" ובו שערי כל המחננים.

במסדר פתיחה של כל המחנה יוכרז על תחילת התחרות בין הקבוצות, כל שלב בבנייה והתוצאות הסופיות יונקדו ויהוו מרכיב בתחרות הכוללת של הגיחה.

מסדר לכל שלב

המחנה יוקם על פי השלבים המפורטים מעלה. כל שלב יפתח במסדר בו יטיל המש"צ המוביל את המשימה על הקבוצה ויקצה זמן לביצועה. בתום הזמן תתייצב הקבוצה למסדר תקבל ניקוד על ביצוע המשימה ותצא למשימה הבאה.

פיקוח והנחייה

במהלך כל שלב מרכז הקבוצה והמש"צ המנחה יעברו בין התלמידים הבונים וינחו את מובילי הבניה לגבי בטיחות, איכות, ונקיון.

בניית מתקן

- מתקן יבנה על פי תכנית שאישר מדריך בוגר הבנייה תנוהל על ידי ראש צוות המתקן
- עקרונות הבנייה:
 - בניה מלמטה למעלה
 - הכבד והעבה למטה הקל והדק למעלה
 - הבסיס רחב מהגג
 - מבנים יש לבנות ממשולשים (המשולש הוא צורה הנוסית יציבה וחזקה מלבן יש להפוך לשני משולשים באמצעות אלכסון)
 - בטיחות בהעברת סנדות, שימוש בכלי עבודה, העמדת מתקנים, עבודה בגובה.
- הכפיתה:
 - כפיתה מתבצעת בשניים: אחד כופת, אחד מחזיק ומעביר את החבל.
 - מתיחת כפיתה וחניקות בעזרת מקל מתיחה כל כפיתה מסתיימת בשני חצאי קביעה.
 - שתי כפיתות סמוכות לא יעלו זו על זו.

פירוק המחנה

הפירוק כמו הבנייה יתבצע בשלבים כל שלב יפתח במסדר הכולל תדריך ודגשי בטיחות, גם הפירוק יתנהל תוך השגחה והנחייה של המש"צ החונך ומרכז הקבוצה. אין לחתוך חבלים למעט חבל 2 או דק ממנו. בתום כל שלב יש לגלגל חבלים ולאסוף לתוך שקים סנדות יש להעביר ולסדר במתקנים או במכולות לפי אורך, ציוד יש להחזיר למחסני המתקן

שלבי הפירוק

שלב	חלקי המחנן שיפורקו
א	הכנסת ציוד אישי לאוהלים פירוק מתקנים, ניקוי ארגון ואריזת ציוד המתקן
ב	פירוק גדרות ותורן
ג	פירוק אוהלים, ריכוז הציוד האישי במערום קבוצתי, החזרת ציוד למחסן המתקן וסריקת שטח המחנן
ד	מסדר סיום גיחה במגרש המסדרים הכללי הורדת הדגל ופירוק התורן המרכזי.

יש"מ "להכרת היישוב שלי"

רציונאל הסדנה

| כתב: דן אבידן |

לכל מקום אשר אליו אברח
ישנו מקום שלא אשכח
אותו תמיד אשא עימי בלב
יש מקום אותו אני אוהב."

(מתוך יש מקום, מילים: עמוס אטינגר, לחן: דובי זלצר)

מסר ערכי

היכרות מעמיקה עם היישוב שלי מוסיפה נדבך חשוב לזהותי ומעמיקה את הזיקה שלי למקום.

המטרה

התלמיד יעמיק את היכרותו עם היישוב בו הוא מתגורר.

הרעיון המרכזי

במסגרת תכנית הלימודים בכיתות ד' העוסקת בהכרות עם היישוב בו מתגוררים התלמידים יכינו המש"צים ברשות, מערך יש"מ הכולל שיעור הכנה ופעילות סיכום ויובילו את תלמידי בתי הספר היסודיים לסיור ביישוב המכוון להתבוננות והיכרות עם הנושאים הבאים:

1. תולדות היישוב - הסיפור ההיסטורי.
2. דמויות מופת בעבר ובהווה.
3. בתים מיוחדים (בתים מספרים - בתי ראשונים, רח' המייסדים, מוזיאון).

4. מוסדות ציבור ואחרים.
5. מבנה היישוב (הבית, השכונה, העיר).
6. טבע ביישוב ובסביבתו הקרובה (טבעי ומעשה ידי אדם).

את הפעילות ניתן לקיים בכל בית ספר יסודי בנפרד או כ"יום רשותי" בו מתגייסים כל המש"צים ברשות להוביל את כל תלמידי ד'. במקרה כזה מומלץ לקיים **טקס מרכזי** לפתיחת הפעילות או לסיומה בהשתתפות ראש הרשות ונציגי הציבור ביישוב.

קישור

- התלמידים ביסודי לומדים בכיתה ב' את הנושא **ביתי, או המשפחה שלי**, בכיתה ג' - את הנושא **השכונה שלי** ובכיתה ד' - את הנושא **עירי**.
- הקישור בין התוכניות הללו כרוך בהרחבת מעגל ההתבוננות של התלמיד מהבית אל השכונה וממנה אל היישוב. נושאי ההתבוננות נשמרים. ההתבוננות, ההיכרות והלמידה מתרחבות ככל שהגיל עולה.

עקרונות מנחים לביצוע הפעילות

1. שותפות של התלמידים וצוות בית הספר בהכנת והדרכת היש"מ.
2. מעורבות משמעותית של הרשות המקומית, ממומלץ לשלב את היש"מ באירוע יישובי כמו שבוע החינוך או שבוע ההצדעה לוותיקים וכו'.
3. מש"צים מובילים את הפעילות: זוג מש"צים יערוך מפגש הכנה עם הכיתה, יוביל את הכיתה ביש"מ ויקיים מפגש סיכום.
4. רצוי ליצור תחרות יישובית על בסיס היש"מ, כגון: חידון ידע והתמצאות או "מחפשים את המטמון" בעיר וכו'.
5. במסגרת לימוד "השכונה שלי" יכין כל בית הספר "תיק שטח" (שם זמני) על השכונה בפרמטרים המופיעים בסעיף 3 למעלה. חומר זה יוכל לשמש לאירוח בתי ספר אחרים בשכונה שלנו כחלק מלימודי כיתה ד' או כהרחבה ללימודי כיתה ג'.

יעדי שיעור ההכנה:

- היכרות בין המש"צים, המחנכת והכיתה. (מה זה מש"צ).
- התלמיד יגדיר/יתאר מה הוא אוהב ביישוב שלו.
- התלמיד יאמר מה היה רוצה לראות ולהכיר (בחירה מתוך אפשרויות).
- התלמיד יתודע למבנה היישוב ותוכנית היש"מ ממפת היישוב.
- המש"צים יחלקו את התלמידים לחוליות משימה ויחלקו תפקידים ומשימות.
- התלמיד יקבל הנחיות ארגוניות לקראת הסיור.

היש"מ

1. יעדי היש"מ

- התלמיד יפגוש דוגמאות מייצגות מששת הנושאים המפורטים ברעיון המרכזי.
- התלמיד יחווה חוויה חברתית.
- התלמיד יפתח הזדהות עם היישוב.
- התלמיד יפתח הזדהות עם המש"צים כמובילים ותורמים.

2. שימוש במתודות ביש"מ:

- היש"מ יתנהל במתכונת שמח"ת היש"מ בהלימה לפרופיל הסיוור.
- התלמיד יעשה שימוש במפת היישוב.
- ממומלץ לחבר סיפור מסגרת אותו יספרו המש"צים בגוף ראשון.
- מומלץ להיפגש במהלך היש"מ עם איש עדות, או מנהיג ציבורי מהיישוב.
- מומלץ לעשות שימוש בשאלון רחוב.
- מומלץ לסקור פעילות לשמירה על איכות הסביבה ביישוב (מתקני מיחזור וכו').
- מומלץ לבקר בגן/אתר הזיכרון של היישוב

יעדי שיעור הסיכום:

- התלמיד יספר על משהו חדש ומעניין/חשוב שגילה על היישוב.
- התלמיד יתאר מה הוא אוהב/ממלא אותו גאווה בקשר ליישוב.
- התלמיד יספר מה עוד היה רוצה להכיר ביישוב.
- התלמיד יציע מה היה רוצה לשפר ביישוב.
- התלמיד יציע דרכי פעולה (מה ניתן לעשות: לעשות בעצמו, לכתוב לעירייה, לבקש מההורים...).

השותפים בתהליך עדכון התוכנית ופיתוחה

במהלך השנים נטלו חלק בתהליך עדכון התוכנית מלבד צוות הפיתוח גם מפקחים, מנחים ומורים רבים.

כותבים נוספים:

אביבית קאץ, אבישג סגל, אורלי בליצקי, אילן בן זאב, איציק נזרי, אתי כהן, בני בן עובדיה, בת חן יוסף, גילה פרץ, גרשון כהן, הילה שמש, יגאל לוי, יהודה ממוקה, יובל אברמוביץ, יובל לוגסי, יניב בלום, יעל גושן, ירון קרבצ'יק, מוחמד ארשיד, מחמוד נוג'ידאת, מיכל לאופר, מנחם גילה, משה חג'בי, נסיה זרוק, סימה ברקת, סמי דהן, עומר עספור, עפת חמזי, פארג' פחמאווי, פנינה יצחקי, קאיד אלטעונוה, קרן כהן, ראגי אל כרם, חנית בין, רחל יוד, רינה זיסמן, שי בן ישראל, שי מירון, שימי דדון, שי קיל, תמר ידידים.